

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

Для напрямку 6.020303 Філологія* Мова і література (російська)

Автор: Садова Г.Ю.
кандидат філологічних наук,
доцент

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики від «28» серпня 2017 р.

Затверджено на засіданні навчально-методичної комісії філологічного факультету від «28» серпня 2017 р.

Затверджено на засіданні вченої ради філологічного факультету від «28» серпня 2017 р.

Миколаїв 2017

ЗМІСТ НМК

1. Титульна сторінка;
2. Зміст НМК
3. Витяги з ОКХ, ОПП спеціальності;
4. Навчальна програма дисципліни;
5. Робоча навчальна програма дисципліни;
6. Програми навчальної, технологічної і професійної практик;
7. Засоби діагностики навчальних досягнень студентів;
8. Конспект лекцій з дисципліни;
9. Комплекс контрольних робіт (ККР) для визначення залишкових знань з дисципліни, завдань для змістовно-модульних контрольних робіт;
10. Інструктивно-методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять;
11. Завдання на курсові та дипломні проекти;
12. Контрольні завдання до семінарських, практичних і лабораторних занять, завдання для заліків.
13. Питання до екзаменаційних білетів, екзаменаційні білети;
14. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів;

Витяг із ОПШ

Методика викладання російської мови – одна з профільюючих дисциплін предметного блоку, що готує студентів до професійної діяльності вчителя російської мови.

Методика викладання російській мові – це наука, предмет якої – процес навчання мови, її практичного використання. Перед нею ставляться завдання навчити студентів обґрунтовано визначати цілі, зміст і способи навчання російській мові з урахуванням специфіки мови як засобу спілкування, психолого-педагогічних закономірностей процесу навчання, соціальних потреб суспільства.

Методика російської мови допоможе студентам зрозуміти закономірності формування в учнів умінь і навичок в галузі мови, засвоєння систем наукових понять з граматики і по інших розділах науки про мову.

Проблеми методики викладання російської мови:

Загальні питання викладання російської мови в школі.

Методика російської мови як наука.

Загальні питання викладання російської мови в школі.

Принципи навчання російській мові у школі.

Дидактичні засоби навчання.

Форми учбової роботи з російської мови.

Основні типи уроків з російської мови, їх структура.

Підготовка вчителя до уроку.

Позакласна робота з російської мови.

Методика вивчення окремих розділів шкільного курсу російської мови.

Витяг із ОКХ

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими фаховими компетентностями:

володіти сучасною російською мовою в усній та писемній формах, засвоїти інформацію про процес навчання російської мови та виховання дітей засобами цього навчального предмету; використовувати прийняті в школі умовно-графічні позначення; формувати знання про методику викладання російської мови, уміти застосовувати знання мови на практиці, уміння проводити методичний аналіз матеріалу; планувати навчальний матеріал з теми; визначати мету та завдання уроку; формулювати питання та завдання; проводити опитування та оцінювати знання учнів з російської мови; проводити різні види аналізу та різні види диктантів; організовувати підготовку до переказів та творів; використовувати прийняті в школі умовно-графічні позначення; використовувати ТЗН та засоби наочності.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ Н. І. Василькова

28 серпня 2017 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

ОКР «бакалавр»

Галузь знань: 0203 Гуманітарні науки

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія* Мова і література (російська)

Факультет: філологічний

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Садова Ганна Юріївна, доцент кафедри загальної та прикладної лінгвістики, кандидат філологічних наук, доцент.

Програму схвалено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол від «28» серпня 2017 року № 1

Завідувач кафедри
загальної та прикладної лінгвістики _____ (Коч Н. В.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією філологічного факультету

Протокол від «28» серпня 2017 року № 1
Голова навчально-методичної комісії _____ (Мхитарян О. Д.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від «28» серпня 2017 року № 12
Голова навчально-методичної комісії університету _____ (Василькова Н. І.)

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Методика викладання російської мови» складена Садовою Г.Ю. відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму: 6.020303 Філологія* Мова і література (російська).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є зміст, форми, методи, та прийоми засвоєння методики викладання російської мови у школах різних типів.

Міждисциплінарні зв'язки: сучасна російська мова, вступ до мовознавства, історична граматики російської мови, методика викладання світової літератури.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Методика викладання російської мови» є: надати студентам фундаментальні науково-методичні знання щодо процесу навчання російської мови та виховання дітей засобами цього навчального предмету.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Методика викладання російської мови» є:

- сформуванню у майбутніх учителів російської мови впевненість у соціальному значенні російської мови як предмету шкільного навчання;
- надати майбутнім вчителям російської мови теоретико-методичні знання стосовно процесу навчання російської мови в середній школі;
- сформуванню у студентів професійно-методичні вміння;
- навчити студентів самостійно працювати з науково-методичною літературою;
- стимулювати науково-методичну творчість студентів, намагання свідомо формувати власний методичний досвід викладання російської мови;
- підготувати їх до самостійної роботи.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні: мати уявлення про мову як фактор об'єднання етносу, народу, нації; застосувати досягнення національної та світової культури у вирішенні власних професійних та життєвих завдань; володіти розвиненою культурою мислення, умінням ясно й логічно висловлювати свої думки; володіти етичними та правовими нормами, що регулюють стосунки людей, ставлення особистості до навколишнього середовища; формувати власну оцінку, позиції щодо історичних процесів в Україні та місце української мови як рідної та державної; володіти навичками наукової організації праці; розвивати навички самостійного опанування нових знань; вміти працювати з довідковою літературою, різнотипними словниками, електронними базами даних, системами інформаційного пошуку; володіти знаннями з основних напрямків, закономірностей, змісту і форм наукової діяльності, методів планування, організації та керування науковою творчістю, роботою наукових колективів.

II. Фахові: володіти сучасною російською мовою в усній та писемній формах, засвоїти інформацію про процес навчання російської мови та

виховання дітей засобами цього навчального предмету; використовувати прийняті в школі умовно-графічні позначення; формувати знання про методiku викладання російської мови, уміти застосовувати знання мови на практиці, уміння проводити методичний аналіз матеріалу; планувати навчальний матеріал з теми; визначати мету та завдання уроку; формулювати питання та завдання; проводити опитування та оцінювати знання учнів з російської мови; проводити різні види аналізу та різні види диктантів; організовувати підготовку до переказів та творів; використовувати прийняті в школі умовно-графічні позначення; використовувати ТЗН та засоби наочності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 60 годин / 2 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Кредит 1. Методика орфографії, пунктуації та стилістики.

Методика орфографії. Значення, завдання, зміст вивчення орфографії. Проблема відносної орфографічної пильності. Поняття орфограми. Типи та види орфограм.

Орфографічне правило. Сучасний погляд на роботу із засвоєння орфографічних правил. Вправи з орфографії. Види диктантів. Засоби виправлення помилок, їх облік та кваліфікація.

Методика пунктуації. Значення, завдання, зміст вивчення пунктуації. Поняття пунктограми. Пунктуаційні правила, їх класифікація. Вправи з пунктуації. Види диктантів. Формування пунктуаційного зору.

Робота зі стилістики, її значення, завдання та зміст. Види стилістичних вправ. Поняття стилістичної помилки. Проблема попередження та виправлення стилістичних помилок.

Кредит 2. Методика розвитку зв'язного мовлення.

Проблема формування комунікативних вмінь у межах сучасної філологічної освіти. Зв'язне мовлення. Значення, завдання та зміст роботи з розвитку мовлення.

Методика розвитку мовлення учнів, її значення, завдання, зміст і принципи роботи. Проблема збагачення мовного запасу школярів. Значення, завдання, зміст цієї роботи. Сучасний погляд на основні засоби тлумачення нових слів, робота з активізації їх у мовленні. Словарні вправи. Тематичні словнички.

Проблема оволодіння нормами літературної мови. Значення, завдання, зміст цієї роботи. Основні поняття культури мовлення. Проблема класифікації мовних помилок та недоліків в усному та письмовому мовленні учнів. Робота з їх попередження та виправлення. Види вправ з культури мовлення.

Сучасні види роботи з розвитку зв'язного письмового мовлення. Переказ, його види та місце в системі роботи з розвитку зв'язного мовлення. Методика роботи з напису переказів. Твір, його види, методика роботи. Перевірка творчих робіт учнів. Оцінка творів і переказів.

3. Рекомендована література

Базова

1. Блинов Г.И., Панов Б.Т. Практические и лабораторные занятия по методике русского языка. – М.: Просвещение, 1986. – 120 с.
2. Баранов М.Т., Ладыженская Т.А., Львов М.Р. и др. Методика преподавания русского языка. – М.: Просвещение, 1990. – 360 с.
3. Текучев А.В. Методика русского языка в средней школе. – 3-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1980. – 420 с.

Допоміжна

1. Методика изучения русского языка / Под ред. Н.А. Пашковской, Г.М. Иваницкой. – К.: Рад. шк., 1986. – 390 с.
2. Львов М.Р. Словарь-справочник по методике русского языка. – М.: Просвещение, 1988. – 258 с.
3. Напольнова Т.В., Пустовалов П.С. Практикум по методике преподавания русского языка. – М.: Просвещение, 1976. – 245 с.
4. Хрестоматия по методике преподавания: Пособие для учителя / Сост. А.В. Текучев. – М.: Просвещение, 1982. – 520 с.
5. Артеменко Е.П. Практикум по методике преподавания русского языка. – Воронеж: Изд-во Воронеж, ун-та, 1981. – 340 с.
6. Баринова Е.А., Боженкова Л.Ф., Лебедев В.И. Методика русского языка. – М.: Просвещение, 1984. – 460 с.
7. Власенков А.И. Развивающее обучение русскому языку. – М.: Наука, 1983. – 430 с.
8. Виды разбора на уроках русского языка / Под ред. В.В. Бабайцевой. – 2-е изд., перераб. – М.: Наука, 1985. – 340 с.
9. Иванов В.В., Потиха З.А. Исторический комментарий к занятиям по русскому языку в школе: Пособие для учителя. – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1985. – 360 с.
10. Основы методики русского языка в 4-8 классах / Под ред. А.В. Текучева, М.М. Разумовской, Т.А. Ладыженской. – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1983. – 280 с.
11. Текучев А.В. Очерки по методике обучения русскому языку. – М.: Наука, 1980. – 430 с.
12. Успенский М.Б. Русский язык в школах Украинской ССР. 4-8 кл. – М.: Школа, 1978. – 420 с.
13. Хрестоматия по методике русского языка: Организация учебного процесса по русскому языку в школе: Пособие для учителя / Сост. Б.Т. Панов, Л.Б. Яковлева. – М.: Просвещение, 1991. – 340 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

5. Засоби діагностики успішності навчання: самостійна та індивідуальна робота студента, модульна контрольна робота.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Кафедра загальної та прикладної лінгвістики

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ Н. І. Василькова

28 серпня 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

ОКР «бакалавр»

Галузь знань: 0203 Гуманітарні науки

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія* Мова і література (російська)

Факультет: філологічний

2017-2018 навчальний рік

Робоча програма навчальної нормативної дисципліни «Методика викладання російської мови» для студентів ОКР «бакалавр» за напрямом підготовки 6.020303 Філологія* Мова і література (російська)

Розробник: Садова Ганна Юріївна, доцент кафедри загальної та прикладної лінгвістики, кандидат філологічних наук, доцент _____ (Садова Г.Ю.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики

Протокол № 1 від «28» серпня 2017 р.

Завідувач кафедри _____ (Коч Н.В.)

«28» серпня 2017 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 0203 Гуманітарні науки	Нормативна
	Напрямок підготовки 6.020303 Філологія* (Мова і література (російська))	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – «Актуальні проблеми сучасної методичної науки» (реферати, складання тестів, розробки уроків)	Спеціальність (професійне спрямування):	<i>Рік підготовки:</i> 4-й
		<i>Семестр</i>
Загальна кількість годин – 60		7-й
		<i>Лекції</i> 8 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: 6 аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	<i>Практичні, семінарські</i> 10 год.
		<i>Лабораторні</i> 2 год.
		<i>Самостійна робота</i> 40 год.
		Вид контролю:
		екзамен

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: – 60 год.: 20 год. – аудиторні заняття, 40 год. – самостійна робота (30% / 70%).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: надати студентам фундаментальні науково-методичні знання щодо процесу навчання російської мови та виховання дітей засобами цього навчального предмету.

Завдання курсу:

- сформувати у майбутніх учителів російської мови впевненість у соціальному значенні російської мови як предмету шкільного навчання;
- надати майбутнім вчителям російської мови теоретико-методичні знання стосовно процесу навчання російської мови в середній школі;
- сформувати у студентів професійно-методичні вміння;
- навчити студентів самостійно працювати з науково-методичною літературою;
- стимулювати науково-методичну творчість студентів, намагання свідомо формувати власний методичний досвід викладання російської мови;
- підготувати їх до самостійної роботи.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні: мати уявлення про мову як фактор об'єднання етносу, народу, нації; застосувати досягнення національної та світової культури у вирішенні власних професійних та життєвих завдань; володіти розвиненою культурою мислення, умінням ясно й логічно висловлювати свої думки; володіти етичними та правовими нормами, що регулюють стосунки людей, ставлення особистості до навколишнього середовища; формувати власну оцінку, позиції щодо історичних процесів в Україні та місце української мови як рідної та державної; володіти навичками наукової організації праці; розвивати навички самостійного опанування нових знань; вміти працювати з довідковою літературою, різнотипними словниками, електронними базами даних, системами інформаційного пошуку; володіти знаннями з основних напрямків, закономірностей, змісту і форм наукової діяльності, методів планування, організації та керування науковою творчістю, роботою наукових колективів.

II. Фахові: володіти сучасною російською мовою в усній та писемній формах, засвоїти інформацію про процес навчання російської мови та виховання дітей засобами цього навчального предмету; використовувати прийняті в школі умовно-графічні позначення; формувати знання про методику викладання російської мови, вміти застосовувати знання мови на практиці, уміння проводити методичний аналіз матеріалу; планувати навчальний матеріал з теми; визначати мету та завдання уроку; формулювати питання та завдання; проводити опитування та оцінювати знання учнів з російської мови; проводити різні види аналізу та різні види диктантів; організовувати підготовку до переказів та творів; використовувати прийняті в школі умовно-графічні позначення; використовувати ТЗН та засоби наочності.

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Методика орфографії, пунктуації та стилістики.

Тема 1. Методика орфографії.

Тема 2. Методика пунктуації.

Тема 3. Робота зі стилістики, її значення, завдання та зміст.

Кредит 2. Методика розвитку зв'язного мовлення.

Тема 1. Формування комунікативних вмінь.

Тема 2. Види роботи з розвитку зв'язного писемного мовлення.

Тема 3. Оволодіння нормами літературної мови.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	усьо го	л	пр.	ср	лаб	інд
	2	3	4	5	6	7
1						
Кредит 1. Методика орфографії, пунктуації та стилістики						
Тема 1. Методика орфографії. Значення, завдання, зміст вивчення орфографії. Поняття орфограми. Типи та види орфограм. Орфографічне правило. Вправи з орфографії. Види диктантів. Засоби виправлення помилок, їх облік та кваліфікація.	13	2	2	7	2	
Тема 2. Методика пунктуації. Значення, завдання, зміст вивчення пунктуації. Поняття пунктограми. Пунктуаційні правила, їх класифікація. Вправи з пунктуації. Види диктантів. Формування пунктуаційного зору.	11	2	2	7		
Тема 3. Робота зі стилістики, її значення, завдання та зміст. Види стилістичних вправ. Поняття стилістичної помилки. Попередження та виправлення	9		2	7		
Разом:	30					

Кредит 2. Методика розвитку зв'язного мовлення.						
Тема 1. Формування комунікативних вмінь. Зв'язне мовлення. Значення, завдання та зміст роботи з розвитку мовлення.	11	2	2	7		
Тема 2. Види роботи з розвитку зв'язного писемного мовлення. Переказ, його види та місце в системі роботи з розвитку зв'язного мовлення. Методика роботи з напису переказів. Твір, його види, методика роботи. Перевірка творчих робіт учнів. Оцінка	7			7		
Тема 3. Оволодіння нормами літературної мови. Значення, завдання, зміст цієї роботи. Основні поняття культури мовлення. Класифікація мовних помилок та недоліків в усному та писемному мовленні учнів. Робота з їх попередження та виправлення. Види вправ з культури мовлення.	9	2	2	5		
Усього годин:	60	8	10	40	2	

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Методика орфографії, пунктуації та стилістики		
1.	Методика орфографії	2
2.	Методика пунктуації	2
3.	Робота стилістики	2
Кредит 2. Методика розвитку зв'язного мовлення.		
4.	Методика роботи над зв'язним мовленням.	2
5.	Збагачення словникового запасу учнів	2
	Разом :	10

6. Теми лабораторних робіт

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Методика орфографії	2
	Разом:	2

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Методика орфографії, пунктуації та стилістики		
1.	Види диктантів.	7
2.	Пунктуаційні правила, їх класифікація. Види диктантів.	7
3.	Види стилістичних вправ.	7
Кредит 2. Методика розвитку зв'язного мовлення.		
1.	Основні поняття культури мовлення. Класифікація мовних помилок та недоліків в усному та письмовому мовленні учнів.	7
2.	Основні засоби тлумачення нових слів, робота з активізації їх у мовленні.	7
3.	Перевірка творчих робіт учнів. Оцінка творчих робіт.	5
Разом:		60

9. Індивідуальні завдання

Реферати, складання тестів, розробки уроків.
Теми:

Робота з попередження мовних помилок та недоліків в усному та письмовому мовленні учнів.

Попередження та виправлення стилістичних помилок.

Робота з розвитку зв'язного мовлення.

Методика роботи з напису переказів. Твір, його види, методика роботи.

Вправи з орфографії.

Вправи з пунктуації.

10. Методи навчання

Усний виклад матеріалу (описово-розповідний, проблемний виклад), метод спостереження над мовою, бесіда (евристична, репродуктивна, узагальнююча, аналітико-синтетична), робота з підручником, програмоване навчання, використання наочних посібників (рисуноків, схем, таблиць).

11. Методи контролю

Самостійні роботи, виконання тестових завдань, контрольні модульні роботи.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

7 семестр

Поточне тестування та самостійна робота						Контрольна робота	Іспит	Накопичувальні бали/ Сума
Кредит 1			Кредит 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	60	40	200/100
10	20	10	20	10	30			

Шкала оцінювання

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс.

14. Рекомендована література

Базова

4. Блинов Г.И., Панов Б.Т. Практические и лабораторные занятия по методике русского языка. – М.: Просвещение, 1986. – 120 с.
5. Баранов М.Т., Ладыженская Т.А., Львов М.Р. и др. Методика преподавания русского языка. – М.: Просвещение, 1990. – 360 с.
6. Текучев А.В. Методика русского языка в средней школе. – 3-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1980. – 420 с.

Допоміжна

14. Методика изучения русского языка /под ред. Н.А. Пашковской, Г.М. Иваницкой.К.: Рад. шк., 1986. – 390 с.
15. Львов М.Р. Словарь-справочник по методике русского языка. – М.: Просвещение, 1988. – 258 с.
16. Напольнова Т.В., Пустовалов П.С. Практикум по методике преподавания русского языка. – М.: Просвещение, 1976. – 245 с.
17. Хрестоматия по методике преподавания: пособие для учителя /сост. А.В. Текучев. – М.: Просвещение, 1982. – 520 с.
18. Артеменко Е.П. Практикум по методике преподавания русского языка. – Воронеж: Изд-во Воронеж, ун-та, 1981. – 340 с.
19. Барина Е.А., Боженкова Л.Ф., Лебедев В.И. Методика русского языка. – М.: Просвещение, 1984. – 460 с.
20. Власенков А.И. Развивающее обучение русскому языку. – М.: Наука, 1983. – 430 с.
21. Виды разбора на уроках русского языка / Под ред. В.В. Бабайцевой. – 2-е изд., перераб. – М.: Наука, 1985. – 340 с.

22. Иванов В.В., Потиха З.А. Исторический комментарий к занятиям по русскому языку в школе: Пособие для учителя. – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1985. – 360 с.
23. Основы методики русского языка в 4-8 классах /Под ред. А.В. Текучева, М.М. Разумовской, Т.А. Ладыженской. – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1983. – 280 с.
24. Текучев А.В. Очерки по методике обучения русскому языку. – М.: Наука, 1980. – 430 с.
25. Программы по русскому языку для средней школы (посл. изд-е).
26. Учебники русского языка для средней школы (посл. изд-е).
27. Успенский М.Б. Русский язык в школах Украинской ССР. 4-8 кл. – М.: Школа, 1978. – 420 с.
28. Хрестоматия по методике русского языка: Организация учеб. процесса по русскому языку в шк.: Пособие для учителя /Сост. Б.Т. Панов, Л.Б. Яковлева. – М.: Просвещение, 1991. – 340 с.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://moodle.mnu.mk.ua/course/category.php?id=127>
2. Блинов Г.И., Панов Б.Т. Практические и лабораторные занятия по методике русского языка. – М.: Просвещение, 1986. – 436 с. (30 прим.)
3. Баранов М.Т., Ладыженская Т.А., Львов М.Р. и др. Методика преподавания русского языка. – М.: Просвещение, 1990. – 310 с. (15 прим.)
4. Текучев А.В. Методика русского языка в средней школе. – 3-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1980. – 356 с. (24 прим.)
5. Методика изучения русского языка /под ред. Н.А. Пашковской, Г.М. Иваницкой. – К.: Рад. шк., 1986. – 286 с. (8 прим.)
6. Методические рекомендации к практическим занятиям по школьному курсу русского языка и методике его преподавания для студентов филологических специальностей / Сост. Н.И. Василькова. – Николаев: НГПИ, 1994. – 30 с. (5 прим.)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Кафедра загальної та прикладної лінгвістики**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ Н. І. Василькова
28 серпня 2017 р.

**ПРОГРАМА
ПЕДАГОГІЧНОЇ (ВИРОБНИЧОЇ) ПРАКТИКИ З МЕТОДИКИ
РОСІЙСЬКОЇ МОВИ І ЗАУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

ОКР «бакалавр»

Галузь знань: 0203 Гуманітарні науки

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія* Мова і література (російська)

Факультет: філологічний

2017 – 2018 навчальний рік

Програма педагогічної (виробничої) практики з методики російської мови і зарубіжної літератури для студентів напряму підготовки: 6.020303 Філологія*
Мова і література (російська)

Розробник: Садова Ганна Юріївна, доцент кафедри загальної та прикладної лінгвістики, кандидат філологічних наук, доцент _____
(Садова Г.Ю.)

Програма затверджена на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики

Протокол № 1 від «28» серпня 2017 р.
Завідувач кафедри _____ (Коч Н.В.)
«28» серпня 2017 р.

Загальні положення

Виробнича практика, як підкреслюється у Законі України «Про вищу освіту», є складовою частиною підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах і покликана забезпечити набуття студентами практичних професійних навичок та вмінь.

Під час педагогічної (виробничої) практики з методики російської мови і зарубіжної літератури студенти мають навчитися застосовувати знання, що вони здобули у вищій школі в процесі навчання.

Педагогічна (виробнича) практика з методики російської мови і зарубіжної літератури відбувається для напряму підготовки 6.020303 Філологія* (Мова і література (російська) протягом 8 тижнів на IV курсі. Практика створює умови для вироблення основних педагогічних вмінь і навичок, формування педагогічної свідомості. Виробничою практикою з російської мови та зарубіжної літератури керує методист кафедри, який є груповим керівником.

Метою педагогічної (виробничої) практики з методики російської мови і зарубіжної літератури є залучення студентів до виконання певної роботи за обраною спеціальністю.

Педагогічна (виробнича) практика з методики російської мови і зарубіжної літератури передбачає вирішення таких завдань:

- поглибити та закріпити теоретичні знання студентів;
- сформувані та розвинути у майбутніх вчителів педагогічні уміння та навички, педагогічну свідомість і професійно значущі якості особистості;
- здійснити профорієнтацію та профосвіту;
- розвинути потреби у педагогічній самоосвіті та постійному самовдосконаленні;
- здійснити профдіагностику придатності до обраної професії;
- ознайомити із сучасним станом навчально-виховної роботи в різних типах шкіл.

У результаті проходження педагогічної (виробничої) практики з методики російської мови і зарубіжної літератури студент удосконалює такі компетентності:

I. Загальнопредметні компетентності: застосовує досягнення національної та світової культури у вирішенні власних професійних та життєвих завдань; володіти розвиненою культурою мислення, умінням ясно й логічно висловлювати свої думки; володіти етичними та правовими нормами, що регулюють стосунки людей, ставлення особистості до навколишнього середовища; формувати власну оцінку, позиції щодо історичних процесів в Україні та місце української мови як рідної та державної; володіти навичками наукової організації праці; розвивати навички самостійного опанування нових знань; вміти працювати з довідковою літературою, різнотипними словниками, електронними базами даних, системами інформаційного пошуку; володіти знаннями з основних напрямків, закономірностей, змісту і форм наукової діяльності, методів планування, організації та керування науковою творчістю, роботою наукових колективів.

II. Фахові компетентності: студент повинен знати:

сучасну російську мову в усній та писемній формах, інформацію про процес навчання російської мови та виховання дітей засобами цього навчального предмету.

вміти: використовувати прийняті в школі умовно-графічні позначення; формувати знання про методику викладання російської мови, уміти застосовувати знання мови на практиці, уміння проводити методичний аналіз матеріалу; планувати навчальний матеріал з теми; визначати мету та завдання уроку; формулювати питання та завдання; проводити опитування та оцінювати знання учнів з російської мови; проводити різні види аналізу та різні види диктантів; організовувати підготовку до переказів та творів; використовувати прийняті в школі умовно-графічні позначення; використовувати ТЗН та засоби наочності.

Проходження виробничої практики кожним студентом є таким же обов'язковим, як і вивчення теоретичних дисциплін навчального плану, і тісно пов'язане з їх опрацюванням.

Для проходження практики з російської мови та зарубіжної літератури навчальним планом передбачено 9 кредитів ECTS (270 годин).

Організація та керівництво практикою

Педагогічна (виробнича) практика з методики російської мови і зарубіжної літератури передбачає:

- закріплення в умовах, максимально наближених до професійної діяльності, набутих в університеті теоретичних знань;
- формування у студента як у майбутнього спеціаліста вмінь і навичок, необхідних для плідної самостійної роботи у видавничо-інформаційних структурах, редакціях друкованих та електронних засобів масової інформації;
- вироблення у студента як у майбутнього фахівця бажання та прагнення продовжувати щоденне навчання в умовах практичної діяльності;
- навчання засвоєння виробничого, творчого та організаторського досвіду старших колег, вивчення форм і методів роботи вчителів-предметників та класного керівника, формуванню власних висновків й узагальнень.

Обов'язки групового керівника практики

Керівництво практикою здійснюється на трьох рівнях: загальноуніверситетському, викладацько-методичному, видавничо-редакційному.

Головним завданням керівника практики від ВНЗ є забезпечення чіткої організації, планування та обліку результатів практики. Він зобов'язаний:

- дібрати бази для проведення практики; укласти угоди з видавничо-інформаційними, електронними, поліграфічними структурами;
- підготувати проект наказу та договору про проведення практики;
- підготувати програму виробничої практики з російської мови та зарубіжної літератури;
- здійснювати координацію дій групових керівників, надавати їм методичну допомогу;
- керувати роботою настановної, проміжної та підсумкової конференції;
- систематизувати й узагальнювати досвід проведення практики, у разі необхідності вносити пропозиції у навчальний відділ щодо покращення

науково-методичного рівня стажування студентів.

Груповий керівник зобов'язаний:

- брати участь в установчій та підсумковій конференціях;
- розподілити студентів по класах і вчителях;
- допомагати студентам (разом з керівниками інших кафедр) скласти індивідуальний план;
- консультувати студентів при підготовці до уроків і позакласних занять з російської мови та зарубіжної літератури;
- перевірити і затвердити плани і конспекти уроків;
- відвідати уроки та позакласні заняття з російської мови, аналізувати та оцінювати їх;
- збирати та перевіряти звітну документацію, що здають студенти;
- скласти звіт за результатами практики та здає його факультетському керівнику.

Обов'язки студентів-практикантів

Студенти-практиканти зобов'язані:

- брати участь у роботі настановчої та підсумкової конференцій із питань організації і проведення практики;
- своєчасно з'являться у школу для проходження практики;
- виконувати в повному обсязі завдання, що передбачені програмою практики;
- систематизувати і подавати для оцінювання звітну документацію протягом зазначеного терміну;
- підпорядковуватися правилам внутрішнього розпорядку структури – бази практики;
- дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки у школі;
- вести щоденник, у якому фіксувати підсумки спостережень й аналізу, зошит з планами-конспектами всіх проведених ними уроків, позакласних заходів із предметів.

На період практики один із студентів виконує обов'язки старости групи: веде облік відвідування студентів, керує загальною організацією роботи, виконує доручення керівника практики.

Студенти-практиканти мають право:

- консультуватися у викладачів кафедри загальної та прикладної лінгвістики і вчителів школи щодо практичних аспектів діяльності вчителя та класного керівника, а також стосовно виконання визначених програмою завдань та оформлення звітної документації;
- за умови погодження із керівниками від кафедри та школи самостійно планувати свою діяльність;
- виявляти ініціативу та творчу наполегливість в організації практики;
- брати участь як активний спостерігач у всіх творчих заходах школи;
- продовження терміну проходження практики з російської мови та

зарубіжної літератури за наявності поважних причин та відповідних документів, що їх підтверджують. Студент, який не перебував на практиці через хворобу чи інші поважні причини більше 50% відведеного часу, повинен подати до деканату відповідні документи протягом першого тижня після закінчення терміну практики. На підставі поданих документів та в межах графіку навчально-виховного процесу деканат визначає нові терміни проходження мовленнєвої практики відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня. На час проходження практики цим студентам у разі необхідності дозволяється вільне відвідування навчальних занять.

Зміст програми практики та загальні методичні рекомендації до її проходження

Практика з російської мови та зарубіжної літератури триває 8 тижнів.

Перший тиждень – ознайомлення з навчально-виховною роботою школи, педагогічним колективом; ознайомлення з закріпленим класом, вивчення його складу, успішності з російської мови та зарубіжної літератури; відвідування уроків російської мови та зарубіжної літератури з метою ознайомлення з методами роботи вчителя; складання з графіку, проведення уроків, визначення залікового уроку; складання, подання для затвердження індивідуального плану навчально-виховної роботи студента-практиканта на весь період проходження практики.

Другий – восьмий тиждень – підготовка і проведення двох пробних уроків, залікових уроків різних типів і одного залікового відкритого уроку (за індивідуальним планом); вивчення навчальної, наукової та методичної літератури до кожного уроку; збирання дидактичного матеріалу, виготовлення наочності, підготовка конспектів уроків; відвідування уроків інших студентів-практикантів, ведення записів уроків, участь в їх подальшому обговоренні; аналіз одного уроку – письмово; проведення позакласної роботи з російської мови та зарубіжної літератури, додаткової роботи з учнями; участь у роботі педагогічної ради школи, методичного об'єднання вчителів російської мови та зарубіжної літератури; ведення щоденника практики; підготовка реферату-доповіді за означеною керівником практики темою; вивчення, узагальнення та аналіз передового педагогічного досвіду вчителів російської мови та зарубіжної літератури; збір експериментально-дослідного матеріалу для написання курсової чи дипломної роботи; виготовлення стінгазети.

Останні дні практики – підготовка звіту з практики, звітної документації студента-практиканта; подання документації груповому методисту; участь у педраді, отримання характеристики; участь у підсумковій конференції.

Підтвердженням успішного проходження навчально-виробничої практики є **звіт про навчально-виробничу практику**, який містить такі документи:

1. Індивідуальний план роботи на період практики.
2. Щоденник практики.
3. Конспекти двох уроків з російської мови та одного уроку із зарубіжної літератури.
4. Конспект позакласного заходу з російської мови та

зарубіжної літератури.

5. Повідомлення.
6. Звіт про виконану роботу (див. додаток В).
7. Характеристика на клас.
8. Стінна газета (одна від групи)
9. Наочність.
10. Письмовий аналіз одного уроку з російської мови.

Вимоги до оформлення документів

1. Усі документи підшиваються у папку, сторінки нумеруються.
2. Звіт про практику та характеристика з місця проходження практики підписується керівником практики та засвідчується печаткою.
3. Належним чином оформлений звіт подається керівнику практики упродовж тижня після закінчення практики (термін проходження практики визначено навчальним планом).

Вимоги до оформлення плану роботи студента-практиканта

1. План роботи укладається протягом першого тижня практики та узгоджується із науковим керівником та методистом бази практики.
 2. План роботи зумовить хід виконання завдань практики, дасть можливість узгодити години консультацій щодо реалізації мети практики.
 3. План роботи студента-практиканта повинен містити такі обов'язкові рубрики: дата, зміст роботи, місце виконання завдань (орієнтовне).
- Зразок оформлення плану роботи студента-практиканта представлено додатком А.

Вимоги до оформлення щоденника практики

1. Студент, який проходить практику, повинен оформити щоденник практиканта.
2. У щоденнику практики занотовується все, що відбувалося під час проходження практики.

Зразок оформлення плану роботи студента-практиканта представлено додатком Б.

Форми, методи та засоби контролю

Оцінка за виробничу практику з російської мови та зарубіжної літератури виставляється з урахуванням поточної роботи студента під час проходження практики і в результаті оцінювання документів, зданих після проходження практики на кафедрі та захисту на підсумковій конференції.

Оцінювання результатів практики студентів здійснюється за такими критеріями:

- вчасне подання звіту з практики – 5 балів;
- правильність оформлення документації – 5 балів;
- характеристика з місця практики – 10 балів;
- ведення щоденника – 15 балів;
- конспекти уроків – 50 балів;
- належне виконання завдань – 15 балів.

Виконання визначених у програмі завдань практики – 50 балів.

Порядок перерахунку рейтингових показників нормований 100-бальною університетською шкалою оцінювання у традиційну 5-бальну шкалу і

європейську шкалу ECTS.

Інтервальна шкала оцінок установлює взаємозв'язок між рейтинговими показниками і шкалами оцінок (див. додаток Г).

Критерії оцінювання результатів виробничої практики з російської мови та зарубіжної літератури:

Оцінка А «відмінно» – всі завдання практики виконано в повному обсязі, виявлено вміння студента застосовувати й творчо використовувати набуті знання, пов'язані з особливостями та засобами ведення майбутньої професійної діяльності. Виявлено вміння добирати теоретичний матеріал, проводити аналіз фактичного матеріалу. Звіт подано у встановлений термін, він містить всі структурні елементи. У щоденнику студента-практиканта зафіксовано зміст роботи протягом усього періоду проходження практики, є характеристика, підписи керівника, що завірений печаткою. Характеристика-відгук позитивна, оцінка керівника за практику – «відмінно».

Оцінка В «добре» – всі завдання практики виконано в повному обсязі, виявлено вміння студента застосовувати й творчо використовувати набуті знання, пов'язані з особливостями та засобами ведення майбутньої професійної діяльності. Виявлено вміння добирати теоретичний матеріал, проводити аналіз фактичного матеріалу, але не виявлено творчого, індивідуального підходу. Звіт подано у встановлений термін. Він містить усі структурні елементи. У щоденнику студента-практиканта зафіксовано зміст роботи протягом усього періоду проходження практики, є характеристика, підписи керівника, завірений печаткою. Характеристика-відгук позитивна, оцінка керівника за практику – «добре».

Оцінка С «добре» – завдання практики виконано, але неповно, в ході виконання завдань допускалися незначні помилки. Виявлено вміння добирати теоретичний матеріал, проводити аналіз фактичного матеріалу, але не виявлено творчого, індивідуального підходу. Звітна документація оформлена згідно з вимогами. У щоденнику студента-практиканта зафіксовано зміст роботи протягом усього періоду проходження практики, є характеристика, підписи керівника, завірений печаткою. Характеристика-відгук позитивна, оцінка керівника за практику – «добре».

Оцінка D «задовільно» – завдання практики виконано в неповному обсязі, в ході виконання завдань допускалися помилки. Звітна документація оформлена з помилками. Щоденник не правильно оформлено. У характеристиці-відгуку оцінка керівника за практику – «задовільно».

Оцінка E «задовільно» – завдання виконано з помилками. Всі завдання практики виконувалися, але допущені неточності. Документація оформлена неповно, з помилками. У характеристиці-відгуку оцінка керівника за практику – «задовільно».

Оцінка F, FX «незадовільно» – завдання невиконані. Виявлені проблеми встановлення контакту, не сформовані вміння проводити відповідні види наукової діяльності. Звітна документація оформлена з помилками. Відсутній щоденник, характеристика-відгук.

Рекомендована література:

Базова

1. Блинов Г. И. Практические и лабораторные занятия по методике русского языка / Г. И. Блинов, Б. Т. Панов – М. : Просвещение, 1986. – 120 с.
2. Баранов М. Т. Методика преподавания русского языка / М. Т. Баранов, Т. А. Ладыженская, М. Р. Львов. – М. : Просвещение, 1990. – 360 с.
3. Текучев А. В. Методика русского языка в средней школе / А. В. Текучев. – 3-е изд., перераб. – М. : Просвещение, 1980. – 420 с.

Додаткова

1. Методика изучения русского языка /под ред. Н. А. Пашковской, Г. М. Иваницкой.– К. : Радянська школа, 1986. – 390 с.
2. Львов М. Р. Словарь-справочник по методике русского языка / М. Р. Львов. – М. : Просвещение, 1988. – 258 с.
3. Напольнова Т. В. Практикум по методике преподавания русского языка / Т. В. Напольнова, П. С. Пустовалов. – М. : Просвещение, 1976. – 245 с.
4. Хрестоматия по методике преподавания: Пособие для учителя /сост. А. В. Текучев. – М. : Просвещение, 1982. – 520 с.
5. Артеменко Е. П. Практикум по методике преподавания русского языка / Е. П. Артеменко. – Воронеж : Издательство Воронежского университета, 1981. – 340 с.
6. Баринаева Е. А. Методика русского языка / Е. А. Баринаева, Л. Ф. Баженова, В. И. Лебедев. – М. : Просвещение, 1984. – 460 с.
7. Власенков А. И. Развивающее обучение русскому языку / А. И. Власенков. – М. : Наука, 1983. – 430 с.
8. Виды разбора на уроках русского языка / под ред. В. В. Бабайцевой. – 2-е изд., перераб. – М. : Наука, 1985. – 340 с.
9. Иванов В. В. Исторический комментарий к занятиям по русскому языку в школе: Пособие для учителя / В. В. Иванов, З. А. Потиха. – 2-е изд., перераб. – М. : Просвещение, 1985. – 360 с.
10. Основы методики русского языка в 4-8 классах /под ред. А. В. Текучева, М. М. Разумовской, Т. А. Ладыженской. – 2-е изд., перераб. – М. : Просвещение, 1983. – 280 с.
11. Текучев А. В. Очерки по методике обучения русскому языку / А. В. Текучев. – М. : Наука, 1980. – 430 с.

Додаток А

Зразок оформлення індивідуального плану роботи студента-практиканта

Дата	Зміст роботи	Місце виконання завдань	Примітки
6.11.2017	Участь у настановчій конференції	Кафедра загальної та прикладної лінгвістики	консультація з керівником

7.11.2017	Знайомство із базою практики (ЗОШ № 19 м. Миколаєва)	ЗОШ № 19 м. Миколаєва	узгодження графіку роботи
далі...			

Додаток Б

Вимоги до оформлення щоденника практики

Титульна сторінка

Щоденник виробничої практики з російської мови та зарубіжної літератури

студента-практиканта _____

курсу _____

факультету _____

групи _____

Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

Перша сторінка

Практика проводиться у ЗОШ №__ м. Миколаєва

У класі з «__» по «__» _____ 20__ р

Методист із спеціальності _____

Методист із педагогіки _____

Директор школи _____

Друга сторінка

Заступник директора з навчально-виховної роботи _____

Організатор позакласної та позашкільної виховної роботи _____

Вчитель російської мови _____

Класний керівник _____

Третя сторінка

1) Розклад дзвоників.

2) Розклад уроків у прикріпленому класі.

3) Розклад уроків студента-практиканта.

4) Розклад уроків групи студентів-практикантів (для взаємовідвідування).

Четверта сторінка

1) Розміщення учнів у класі.

П'ята сторінка

1) Список учнів за формою останньої сторінки класного журналу із зазначенням успішності учнів за підсумками попередньої чверті.

Шоста сторінка й далі

Щодня повинна відображатися робота студента у школі, спостереження за учнями та колективом класу.

Вимоги до оформлення звіту

Звіт

студента/студентки філологічного факультету
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

1. Де проходив(-ла) практику (прізвище, ім'я та по батькові керівника).
2. Які функції виконував(-ла) у школі.
3. Хто керував практикою у школі.
4. Чи план практики був складений відповідно до її програми. Як виконував(-ла) заплановане (вказати, що зроблено, що не реалізовано і чому саме)?
5. Які матеріали за час практики написані з власної ініціативи, а які – за завданням керівництва. Як оцінила школа матеріали практиканта(-ки).
6. Коротко охарактеризувати методику школи.
7. Які труднощі виникали під час практики, чи доводилося долати їх самостійно чи з допомогою вчителів.
8. У яких заходах довелось взяти участь.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90-100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	80-89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	65-79 (добре)		
D	55-64 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	50-54 (достатньо)		
FX	35-49 (незадовільно)	2 (незадовільно)	Не зараховано

Засоби діагностики навчальних досягнень студентів

1. Методика орфографії почала складуватися

а) ще в дореволюційній школі

б) в початку ХХІ століття

в) в кінці ХХІ століття

г) в кінці ХХ століття

2. Основна задача і значення роботи по орфографії в школі.

а) читання орфографічних правил

б) вивчення орфографічних правил

в) виконання орфографічних вправ

г) оволодіння орфографічними нормами

3. Метою роботи по орфографії в середній школі є формування у учнів не абсолютної, а ... орфографічної зоркості

а) новою

б) відносної

в) регулярної

г) стабільної

4. Під орфографічною грамотністю розуміється

а) вміння використовувати при написанні слів буквенні і небуквенні графічні засоби письма відповідно до прийнятих правил правопису

б) вміння заучити правило наизусть

в) вміння списувати текст без помилок

г) вміння графічно позначати вивчені орфограми

5. Порівняння звуків слабкої позиції зі звуками сильної позиції в певній морфемі; Порівняння звука і його фонетичного оточення; Порівняння власного імені і назви і називного імені; Порівняння семантики слова і структури слова; Наблюдіння над складовим складом слова – це ... принципи

а) загальні принципи методики пунктуації

б) часткові принципи методики граматики

в) часткові спеціальні принципи методики орфографії

г) часткові принципи методики стилістики

6. В зміст роботи по орфографії входять

а) орфографічні правила

б) орфографічні знання, орфографічні правила, орфографічні вміння і навички

в) орфографічні знання

г) орфографічні вміння і навички

7. Что входит в содержание работы по орфографии?

а) орфографические правила

б) орфографические знания, орфографические правила, орфографические умения и навыки

в) орфографические знания

г) орфографические умения и навыки

8. Списывание, диктовка, свободное письмо, разбор – это типы упражнений по...

а) орфографии;

б) грамматике;

в) лексике;

г) пунктуации.

9. Раздел методики преподавания русского языка, в котором описывается процесс формирования у учащихся орфографических умений и навыков, – это...

а) методика пунктуации;

б) методика орфографии;

в) методика стилистики;

г) методика развития речи.

10. Опора на связь изучения орфографии с изучением грамматики и фонетики, опора на опознавательные признаки орфограмм – это

а) частные принципы изучения орфографии в школе;

б) общие принципы изучения грамматики в школе;

в) общие принципы изучения орфографии в школе;

г) нет правильного ответа.

11. ...описывают систему правописания; делятся на две группы: 1) понятия, усваиваемые школьниками; 2) понятия, на которые опирается учитель, организуя учебный процесс.

а) орфографические понятия;

б) пунктуационные понятия;

в) стилистические понятия;

г) лексические понятия.

12. Важнейшее понятие, определяющее сознательное усвоение норм правописания

а) пунктограмма

б) стиль

в) орфография

г) орфограмма

13. Написание, соответствующее правилам орфографии, требующее применения этих правил; такое написание слова, которое выбирается из ряда возможных при одном и том же произношении и отвечает определенному

орфографическому правилу; определенное, правильное (соответствующее правилам или традиции) написание, которое нужно выбрать из ряда возможных, – это определения...

а) орфографического правила;

б) орфограммы;

в) пунктограммы;

г) пунктуационного правила.

14. Слитное, раздельное или дефисное написание прилагательных, Буквы о, е после шипящих в корне слова, - это название

а) пунктограммы

б) пунктуационного правила

в) речевого правила

г) орфограммы

15. Термин «орфограмма» употребляется...

а) в узком и широком значении;

б) в узком и суперузком значении;

в) в прямом и переносном значении;

г) в узком, широком и среднем значении.

16. Одна и две буквы **н** в суффиксах полных и кратких прилагательных, буквы **о** и **е** после шипящих в суффиксах существительных, - это название

а) пунктограммы

б) пунктуационного правила

в) речевого правила

г) орфограммы

17. Анализ и объяснение правописания слов с целью наилучшего осознания и более прочного запоминания их школьниками

а) пунктуационный разбор

б) стилистический разбор

в) разбор по составу

г) орфографический разбор

18. Перечисляются условия выбора орфограммы или условия запрета на какое-либо написание в правилах

а) констатирующих орфографических

б) констатирующих пунктуационных

в) регулирующих орфографических

г) регулирующих пунктуационных

19. В приставках на **з** и **с** перед звонкими согласными пишется **з**, перед глухими – **с**. Это пример... .. правил.

а) констатирующих орфографических

б) констатирующих пунктуационных

в) регулирующих орфографических

г) регулирующих пунктуационных

20. Указываются способы действия учащихся в процессе выбора орфограммы из ряда возможных написаний в правилах

а) констатирующих орфографических

б) констатирующих пунктуационных

в) регулирующих орфографических

г) регулирующих пунктуационных

21. Чтобы не ошибиться в написании согласных в корне слова, нужно изменить слово или подобрать такое слово, где после проверяемой согласной стоит гласная. Это пример... .. правил.

а) констатирующих орфографических

б) констатирующих пунктуационных

в) регулирующих орфографических

г) регулирующих пунктуационных

22. «Не пишется с глаголами раздельно. Исключения составляют те слова, которые без не не употребляются». Это пример... .. правил

а) позитивных пунктуационных

б) позитивных орфографических

в) негативных орфографических

г) негативных пунктуационных

23. «Буква ь пишется внутри слова не после приставок для отделения в произношении согласной от следующих за нею и, е, ю, я, например: карьер, вьюн, бурьян, подьячий, семья, ружьё, ночью, рожью, воробьиный, курьёзный, лисьё, лисью, лисьи, чья, чьё, чью, пью, шью». Это пример... .. правил

а) позитивных пунктуационных

б) позитивных орфографических

в) негативных орфографических

г) негативных пунктуационных

24. «При сочетании приставки, оканчивающейся на согласный, с корнем или с другой приставкой, которые начинаются с и, пишется, согласно с произношением, по общему правилу ы, например: розыск, предыдущий, возыметь, изымать». Это пример... .. правил

а) позитивных пунктуационных

б) позитивных орфографических

в) негативных орфографических

г) негативных пунктуационных

25. «Двойные согласные пишутся при сочетании приставки и корня, если приставка кончается, а корень начинается одной и той же согласной, например: поддержать, преддверие, ввести, оттереть, ссыпать, восстановить, беззаконный, контрреволюция». Это пример... .. правил

а) позитивных пунктуационных

б) позитивных орфографических

в) негативных орфографических

г) негативных пунктуационных

26. «Пишутся слитно сложные имена существительные, образованные при помощи соединительных гласных, а также все образования с аэро-, авиа-, авто-, мото-, вело-, кино-, фото-, стерео-, метео-, электро-, гидро-, агро-, зоо-, био-, микро-, макро-, нео-, например: водопровод, земледелец, льнозаготовка, паравозоремонт, аэропорт, авиамастка, автопробег, мотогонка, велодром, кинорежиссёр, фоторепортаж, стереотруба, метеосводка, электродвигатель». Это пример... .. правил

а) позитивных пунктуационных

б) позитивных орфографических

в) негативных орфографических

г) негативных пунктуационных

27. «Следует различать суффиксы существительных -ик (-ник, -чик) и -ек. Первый из них сохраняет гласную при склонении, а во втором она является беглой, например: столик — столика, дворник — дворника, стаканчик — стаканчика, но: ножичек — ножичка, овражек — овражка, барашек — барашка». Это пример... .. правил

а) позитивных пунктуационных

б) позитивных орфографических

в) негативных орфографических

г) негативных пунктуационных

28. «Буква ь не пишется в прилагательных с суффиксом -ск-, образованных от существительных на ь, например: казанский (Казань), кемский (Кемь), сибирский (Сибирь), зверский (зверь), январский (январь). Это пример... .. правил

а) позитивных пунктуационных

б) позитивных орфографических

в) негативных орфографических

г) негативных пунктуационных

29. Буква ь не пишется в род. пад. множ. ч. от существительных на -ня с предшествующей согласной или й и в образованных от них при помощи суффикса -к- уменьшительных, например: вишня — вишен, вишенка; бойня — боен; читальня — читален; но: баня — бань, банька; яблоня — яблонь, яблонька; также деревня — деревень, деревенька; барышня — барышень; кухня — кухонь, кухонька. Это пример... .. правил

а) позитивных пунктуационных

б) позитивных орфографических

в) негативных орфографических

г) негативных пунктуационных

30. «Сложные имена прилагательные, образованные от слитно пишущихся сложных имён существительных, пишутся слитно. Например: водопроводный (водопровод), земледельческий (земледелец, земледелие), новосибирский (Новосибирск)». Это пример... .. правил

- а) позитивных пунктуационных
- б) позитивных орфографических**
- в) негативных орфографических
- г) негативных пунктуационных

31. Пунктуационное оформление предложения в целом или отдельных его элементов, которое могут быть обозначено разными знаками препинания, но которое характеризуется тем, что знак и место знака определяется пунктуационным правилом – это...

- а) орфограмма;
- б) орфографическое правило;
- в) пунктуационное правило;
- г) пунктограмма.**

32. Знания по пунктуации и пунктуационные умения – это...

- а) виды работы по пунктуации в школе;
- б) задачи работы по пунктуации в школе;
- в) цели работы по пунктуации в школе;
- г) содержание работы по пунктуации в школе.**

33. Предполагает безукоризненное владение всеми пунктуационными нормами, а также умение адекватно использовать знаки препинания в авторских целях

- а) относительная пунктуационная грамотность;
- б) относительная и абсолютная пунктуационная грамотность;
- в) орфографическая грамотность;
- г) абсолютная пунктуационная грамотность.**

34. Наблюдения над логико-предметной информацией, выраженной в предложении, наблюдения над структурой предложения, наблюдение над ритмомелодикой предложения – это...

- а) собственнометодические принципы орфографии;
- б) собственнометодические принципы стилистики;
- в) общеметодические принципы пунктуации;
- г) собственнометодические принципы пунктуации.**

35. Отражает владение только частью пунктуационных правил

- а) абсолютная пунктуационная грамотность;
- б) относительная орфографическая грамотность;
- в) относительная пунктуационная грамотность;**
- г) абсолютная орфографическая грамотность.

36. Принцип выразительного «чтения» знаков препинания, принцип развития навыков расстановки знаков препинания в процессе письма, принцип тщательно продуманной регулярной работы над пунктуационным правилом по его осмыслению, запоминанию и применению в процессе выполнения разнообразных письменных и устных упражнений в определенной системе – это...

- а) собственнометодические принципы орфографии;
- б) собственнометодические принципы стилистики;
- в) общеметодические принципы пунктуации;
- г) **собственнометодические принципы пунктуации.**

37. Научно-методические основы методики пунктуации были заложены в

- а) XX веке
- б) **XIX веке**
- в) XXI веке
- г) X веке

38. Научно-методические основы методики пунктуации были заложены в трудах

- а) А.А. Потебни
- б) А.С. Пушкина
- в) **Ф.И.Буслаева, Я.К.Грота**
- г) А.Ю. Садовой

39. Существует ... уровня овладения пунктуационной грамотностью: абсолютная и относительная грамотность

- а) три
- б) один
- в) четыре
- г) **два**

40. Добиться в школе абсолютной пунктуационной грамотности

- а) необходимо
- б) **невозможно**
- в) желательно
- г) обязательно

41. Раскрыть назначение пунктуации и знаков препинания; познакомить с основной единицей пунктуации – пунктуационно-смысловым отрезком и типами смысловых отрезков; познакомить с функциями знаков препинания, условиями их постановки и опознавательными признаками смысловых отрезков, требующих выделения их знаками препинания и др. – это

- а) **задачи изучения пунктуации в школе**
- б) задачи изучения пунктуации в вузе
- в) задачи изучения пунктуации в дошкольном учреждении
- г) цель изучения пунктуации в школе

42. Добиться усвоения пунктуационных правил, включенных в программу; развить у учащихся пунктуационную зоркость; научить расставлять знаки препинания в соответствии и изученными пунктуационными правилами; развить умение обосновывать выбор знаков препинания; научить детей находить пунктуационные ошибки и исправлять их и др. – это

а) задачи изучения пунктуации в школе

б) задачи изучения пунктуации в вузе

в) задачи изучения пунктуации в дошкольном учреждении

г) цель изучения пунктуации в школе

43. Ступенчатое изучение пунктуации определяет этапы работы над пунктуационными знаниями и умениями. Этих этапов

а) два

б) три

в) четыре

г) пять

44. Практическое знакомство с пунктуацией в I-IV кл. На этом этапе учащиеся знакомятся со знаками препинания, которые ставятся в конце предложения, с запятой при однородных членах. Это ... этап изучения пунктуации.

а) пятый

б) десятый

в) второй

г) первый

45. Принцип развития навыков расстановки знаков препинания в процессе письма – это

а) собственнометодический принцип орфографии

б) собственнометодический принцип стилистики

в) общеметодический принцип развития речи

г) собственнометодический принцип пунктуации

46. Принцип выразительного «чтения» знаков препинания – это

а) собственнометодический принцип орфографии

б) собственнометодический принцип стилистики

в) общеметодический принцип развития речи

г) собственнометодический принцип пунктуации

47. Наблюдение над ритмомелодикой предложения – это

а) собственнометодический принцип орфографии

б) собственнометодический принцип стилистики

в) общеметодический принцип развития речи

г) собственнометодический принцип пунктуации

48. Принцип тщательно продуманной регулярной работы над пунктуационным правилом по его осмыслению, запоминанию и применению в процессе

выполнения разнообразных письменных и устных упражнений в определенной системе – это

- а) собственнометодический принцип орфографии
- б) собственнометодический принцип стилистики
- в) общеметодический принцип развития речи
- г) **собственнометодический принцип пунктуации**

49. Работа по усвоению ... правила обязательно должна проходить три ступени. Первая ступень связана с осмыслением правила; вторая – с запоминанием его; третья – с выработкой навыка применения каждого правила.

- а) **пунктуационного**
- б) стилистического
- в) грамматического
- г) развития речи

50. Отсутствие нужных знаков препинания, лишние знаки препинания – это

- а) распространенные группы орфографических ошибок
- б) распространенные группы стилистических ошибок
- в) **распространенные группы пунктуационных ошибок**
- г) распространенные группы грамматических ошибок

51. Употребление не того пунктуационного знака, который требуется в данном случае, постановка знака не на том месте, где требуется – это

- а) распространенные группы орфографических ошибок
- б) распространенные группы стилистических ошибок
- в) **распространенные группы пунктуационных ошибок**
- г) распространенные группы грамматических ошибок

52. При изучении морфологии и орфографии отсутствует систематическая работа по закреплению тех сведений по синтаксису и пунктуации, которые были получены учащимися в начальной школе, а также подготовительная работа к изучению сложного и большого курса синтаксиса и пунктуации; Не проводится регулярно анализ предложений разных типов, их строения, состава, а также смысловых и синтаксических отношений между словами, словосочетаниями и частями предложения; Недооценивается роль наблюдений над интонацией при изучении и синтаксиса и пунктуации. Это некоторые общие причины ... ошибок учащихся.

- а) орфографических
- б) **пунктуационных**
- в) стилистических
- г) развития речи

53. По характеру указаний (директивы) пунктуационные правила делятся на две группы:

- а) **позитивные и негативные**
- б) пунктуационные и непунктуационные
- в) положительные и отрицательные

г) простые и сложные

54. По характеру указаний (директивы) орфографические правила делятся на две группы:

а) позитивные и негативные

б) пунктуационные и непунктуационные

в) положительные и отрицательные

г) простые и сложные

55. Правила, которые соотносят знаки препинания с синтаксическими особенностями предложения и как бы «предписывают», какой знак препинания когда и где нужно ставить, это

а) позитивные правила орфографии

б) негативные правила пунктуации

в) негативные правила орфографии

г) позитивные правила пунктуации

56. Правила, которые либо ограничивают действие позитивного правила, либо «запрещают» употребление того или иного знака препинания, это

а) позитивные правила орфографии

б) негативные правила пунктуации

в) негативные правила орфографии

г) позитивные правила пунктуации

57. Две группы правил: 1. Правила, в которых интонация и пунктуация соответствуют; 2. Правила, в которых интонация и пунктуация не соответствуют – это правила

а) позитивные и негативные

б) по соотношению интонации и пунктуации

в) пунктуационные и орфографические

г) простые и сложные

58. Три этапа: подготовительный, объяснение правила, применения правила – это этапы работы над

а) правилом

б) определением

в) понятием

г) собой

59. Пунктограмма – это

а) пунктуационное правило

б) пунктуационное оформление предложения в целом или отдельных его элементов, которое может быть обозначено разными знаками препинания, но которое характеризуется тем, что знак и место знака определяется пунктуационным правилом

в) орфографическое правило

г) этап изучения пунктуации в школе

60. Пунктуационный разбор, чтение учителем примеров с последующим объяснением учащимся, какие следует поставить в них знаки и почему, письмо по памяти – это

- а) пунктуационные упражнения синтетического характера
- б) орфографические упражнения аналитического характера
- в) орфографические упражнения синтетического характера
- г) **пунктуационные упражнения аналитического характера**

61. Расстановка знаков препинания при списывании текстов, напечатанных или написанных без знаков препинания, подбор учащимися примеров предложений на данное правило в указанном учителем тексте литературного произведения – это

- а) **пунктуационные упражнения синтетического характера**
- б) орфографические упражнения аналитического характера
- в) орфографические упражнения синтетического характера
- г) пунктуационные упражнения аналитического характера

61. Составление и запись учащимися предложений с данными словами, составление учащимися примеров на данные пунктуационные правила, работа по пунктуационным схемам, составление предложений по картинке – это

- а) **пунктуационные упражнения синтетического характера**
- б) орфографические упражнения аналитического характера
- в) орфографические упражнения синтетического характера
- г) пунктуационные упражнения аналитического характера

62. Составление и запись миниатюрных связных текстов, диктанты, стилистические упражнения, связные с пунктуацией, изложение, осложненное специальным синтаксическим и пунктуационным заданием, сочинение, осложненное пунктуационным заданием, выразительное чтение в процессе изучения синтаксиса и пунктуации – это

- а) **пунктуационные упражнения синтетического характера**
- б) орфографические упражнения аналитического характера
- в) орфографические упражнения синтетического характера
- г) пунктуационные упражнения аналитического характера

63. Точка ставится в конце законченного повествовательного предложения, как полного, так и неполного, например: *На другой день утром войско наше двинулось вперёд.* Это пример... .. правил

- а) **позитивных пунктуационных**
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) негативных пунктуационных

64. Запятая ставится между однородными членами предложения, не соединёнными посредством союзов, например: *Со всех сторон слышались смех, песни, веселье* (Л. Толстой). Это пример... .. правил

- а) **позитивных пунктуационных**
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) негативных пунктуационных

65. Запятая ставится между однородными членами предложения, соединёнными посредством союзов *а, но, да* (в значении «но»), *однако, хотя* и т. п., например: *Не род, а ум поставлю в воеводы* (А. Пушкин). Это пример... .. правил

- а) **позитивных пунктуационных**
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) негативных пунктуационных

66. Не являются однородными членами предложения и, следовательно, не разделяются запятыми два одинаковых по форме глагола, следующие один за другим и образующие единое смысловое целое, например: *Пойду узнаю. Пойти посмотреть. Возьми отнеси. Сядем потолкуем. Посидели поговорили*. Это пример... .. правил

- а) позитивных пунктуационных
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) **негативных пунктуационных**

67. Запятыми выделяются сравнительные обороты, начинающиеся союзами *как, словно, точно, будто (как будто), что, как и, чем, нежели* и т. п., например: *...Покойно, как лодка, скользит по каменной глади автомобиль* (Федин). Это пример... .. правил

- а) **позитивных пунктуационных**
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) негативных пунктуационных

68. Не являются сравнительными оборотами и, следовательно, не выделяются запятыми именные части составных сказуемых, присоединяемых посредством союзов *как, словно, точно, будто* и т. п., например: *Я вам как чужой* (М. Горький). Это пример... .. правил

- а) позитивных пунктуационных
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) **негативных пунктуационных**

69. Не ставится запятая перед *как* и *чем* в оборотах *не более как, (не) раньше чем, (не) больше чем* и т. п., если они употребляются не при сравнении,

например: *Меньше чем через полчаса прибежал запыхавшийся Прохор* (М. Шолохов). Это пример... .. правил

- а) позитивных пунктуационных
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) **негативных пунктуационных**

70. Запятыми выделяются вводные предложения и вводные слова, например: *Аркадий, мне кажется, во всех отношениях похож на кусок очень чистого и очень мягкого воска* (Писарев). Это пример... .. правил

- а) **позитивных пунктуационных**
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) негативных пунктуационных

71. Запятая ставится между главным и придаточным предложениями, а если придаточное стоит внутри главного, то оно выделяется запятыми с обеих сторон, например:

Дорогою свободной иди, куда влечёт тебя свободный ум (А. Пушкин). Это пример... .. правил

- а) **позитивных пунктуационных**
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) негативных пунктуационных

72. Когда придаточное предложение стоит после главного, запятая при сложных подчинительных союзах (*потому что, ввиду того что, благодаря тому что* и т. п.), как и при простых союзах, ставится один раз — перед союзом, например: *Глупцы и люди ограниченные всему верят, потому что не могут ничего исследовать* (Белинский). Это пример... .. правил

- а) **позитивных пунктуационных**
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) негативных пунктуационных

73. Придаточное предложение, состоящее из одного только союза или относительного слова, не отделяется запятой, например: *Откуда? Я сказал откуда* (М. Горький). Это пример... .. правил

- а) позитивных пунктуационных
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) **негативных пунктуационных**

74. Если перед подчинительным союзом или относительным словом стоит отрицание не или сочинительный союз (и, или и т. п.), тесно сливающиеся с придаточным предложением, то последнее не отделяется от главного запятой,

например: Я хочу знать не как это делается, а зачем это делается. Это пример...
... правил

- а) позитивных пунктуационных
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) **негативных пунктуационных**

75. При двух рядом стоящих союзах (подчинительный союз или относительное слово и другой подчинительный союз; сочинительный союз и подчинительный союз или относительное слово) запятая между союзами ставится только в том случае, когда опущение придаточного предложения не требует перестройки главного предложения, например: *Ей попробовали рассказать, что говорил доктор, но оказалось, что, хотя доктор и говорил очень складно и долго, никак нельзя было передать того, что он сказал* (Л. Толстой). Это пример... ..
правил

- а) **позитивных пунктуационных**
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) негативных пунктуационных

76. Точка с запятой ставится между независимыми предложениями, объединяемыми в одно сложное предложение без помощи союзов, особенно если такие предложения значительно распространены и имеют внутри себя запятые, например: *Между тем чай был выпит; давно запряжённые кони продрогли на снегу; месяц бледнел на западе и готов уж был погрузиться в чёрные свои тучи, висящие на дальних вершинах, как клочки разодранного занавеса* (Лермонтов). Это пример... .. правил

- а) **позитивных пунктуационных**
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) негативных пунктуационных

77. Тире ставится между подлежащим и сказуемым, выраженным существительным в именительном падеже (без связки). Это правило чаще всего применяется, когда сказуемым определяется понятие, выраженное подлежащим, например: *Дуб — дерево*. Это пример... .. правил

- а) **позитивных пунктуационных**
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) негативных пунктуационных

78. Тире ставится между двумя сказуемыми и между двумя независимыми предложениями, если во втором из них содержится неожиданное присоединение или резкое противопоставление по отношению к первому, например: *Я вышел, не желая его обидеть, на террасу — и обомлел* (Герцен). Это пример... .. правил

- а) **позитивных пунктуационных**

- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) негативных пунктуационных

79. Если перед сказуемым, выраженным существительным в именительном падеже, стоит отрицание **не**, то тире не ставится, например: *Бедность не порок*. Это пример... .. правил

- а) позитивных пунктуационных
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) **негативных пунктуационных**

80. Двоеточие ставится перед перечислением, находящимся в середине предложения, если перечислению предшествует обобщающее слово или слова *как-то́, например, а именно*, например: *И всё это: и река, и прутья верболаза, и этот мальчишка – напомнило мне далёкие дни детства* (Первенцев). Это пример... .. правил

- а) **позитивных пунктуационных**
- б) позитивных орфографических
- в) негативных орфографических
- г) негативных пунктуационных

81. Что такое стилистические этюды?

- а) это примеры употребления различных стилей, представленные в учебниках;
- б) это сочинения, которые необходимо написать в научном стиле;
- в) это самые важные предложения, представленные в тексте;
- г) **это небольшие самостоятельные высказывания учащихся, принадлежащие различным стилям и жанрам речи.**

82. К какому функциональному стилю речи относится данный отрывок? «Понятие хордовые объединяет позвоночных и некоторых беспозвоночных, имеющих, по крайней мере в некоторый период их жизненного цикла, хорду, полый спинной нервный тяж, жаберные щели, эндостиль, и хвост.» ?

- а) **научный;**
- б) художественный;
- в) официально-деловой;
- г) публицистический.

83. Какому функциональному стилю присущи следующая функция: сообщение информации, а также доказательство её истинности?

- а) разговорный;
- б) публицистический;
- в) официально-деловой;
- г) **научный.**

84. Формирование у школьников умения и навыка связной устной и письменной речи – это:

- а) одна из задач методики русского языка;
- б) одна из задач методики развития речи;**
- в) одна из задач изучения морфологии;
- г) одна из задач изучения орфографии.

85. От чего зависит выбор способов семантизации слова?

- а) от частоты использования слова;
- б) от употребления слова в определённом стиле;
- в) от контекста;
- г) от того, в активный или пассивный запас оно вводится.**

86. Что из перечисленного относится к задачам курса развития речи?

- а) привить ученикам стремление к чтению;
- б) привить ученикам чувство любви к использованию речи;
- в) обеспечить усвоение учащимися орфоэпических и грамматических норм русского литературного языка;**
- г) обеспечить усвоение учащимися знаний по методике развития речи.

87. Что является задачей изучения стилистики в школе?

- а) понять особенности происхождения иностранных слов, употребляемых в русском языке;
- б) привить ученикам чувство любви к применению орфографических правил;
- в) развить языковую интуицию учащихся через сознание стилевой структуры контекста;**
- г) уметь употреблять различные стили только в устном общении.

88. Что необходимо сделать для того, чтобы специфика каждого функционального стиля была осмыслена учеником?

- а) следует поставить функциональный стиль в условия, моделирующие экстралингвистическую основу данного стиля;**
- б) следует привести примеры употребления различных стилей при помощи кинохроники;
- в) следует приучить учеников разделять понятия, относящиеся к разным стилям (например научные термины);
- г) следует общаться с учениками исключительно научным стилем.

89. Какие признаки речевой ситуации формируют разговорный стиль?

- а) неофициальность, непринужденность общения;**
- б) официальность, эмоциональность;
- в) конкретность, научность;
- г) доказательность, точность.

90. К какому функциональному стилю относится данный отрывок?

Сидорович плохо спал ночью, то и дело, просыпаясь под раскаты грома и сверканье молний. Это была одна из тех ужасных ночей, когда хочется

закутаться под одеяло, высунув нос для притока воздуха, и представлять что ты в шалаше в дикой степи за сотни километров до ближайшего города.

Вдруг откуда ни возьмись Сидоровичу по уху проехала ладонь спавшей рядом жены:

– Спи уже, путешественник, – простонала она, сонно причмокивая языком.

Сидорович обиженно отвернулся, надувшись. Он думал о Тайге...

а) художественный;

б) научный;

в) официально-деловой;

г) публицистический.

9. Что из перечисленного не относится к речевым навыкам?

а) дать простой, односложный и развернутый ответ на вопрос;

б) устно или письменно изложить прочитанное или услышанное;

в) выступать на публике;

г) составлять планы, конспекты, рефераты.

91. Обогащение словарного запаса учащихся призвано...

а) повышать его интеллектуальные способности;

б) умение отвечать на любые вопросы;

в) правильный перевод иностранных слов;

г) развить умение употреблять слова в зависимости от типа и стиля речи.

92. Что лежит в основе разграничения контрастных типов речи?

а) наличие терминов, употребление синтаксических конструкций, употребление определённого морфем;

б) сфера общения, коммуникативная функция, особенности содержания;

в) наличие или отсутствие жаргонизмов;

г) чёткость произношения звуков говорящим.

93. Какие стили противопоставлены такими признаками: субъективность и эмоциональная экспрессия?

а) художественный и публицистический;

б) художественный и научный;

в) официально-деловой и научный;

г) художественный и официально-деловой.

94. Какому функциональному стилю присущи такие признаки: императивность (долженствующий характер), точность, не допускающая двух толкований, стандартизированность?

а) научному;

б) художественному;

в) официально-деловому;

г) разговорному.

95. К какому функциональному стилю относится данный отрывок?

Можно ли давать урок, если нет классной комнаты? Сдавать экзамен без зачетки в кармане? Вот Виктор В., например, так не думает. Ему 41 год, он не

последний человек в одной из страховых компаний и в то же время – студент университета третьего возраста. Во время перерыва на обед или вечером, когда жена Виктора уже спит, жена начинает грызть гранит науки в том месте, которое ему обозначил профессор, стоящий на кафедре в семи сотнях километров от его дома.

- а) публицистический;**
- б) научный;
- в) художественный;
- г) разговорный.

96 Что в методике русского языка понимается под развитием речи?

- а) вся работа, проводимая словесником специально и попутно для того, чтобы ученики овладели языковыми нормами, а также умением выражать свои мысли в устной и письменной форме, пользуясь нужными языковыми средствами в соответствии с целью, содержанием речи и условиями общения;**
- б) работа, проводимая учеником для того, чтобы овладеть языковыми нормами, а также умением выразить свои мысли в устной и письменной форме;
- в) вся работа, проводимая родителями для того, чтобы дети овладели языковыми нормами;
- г) работа, проводимая словесником специально и попутно для того, чтобы ученики овладели умением выражать свои мысли в устной и письменной форме.

97. Культура речи, стилистика, связная речь, работа над звуковой стороной речи, работа над значащими частями слова, работа над словом и фразеологизмами, работа над морфологической формой слова, работа над словосочетанием, работа над предложением – это:

- а) суть методики русского языка;
- б) разделы по изучению русского языка;
- в) разделы работы по изучению речи;**
- г) разделы по изучению методики фонетики.

Конспект лекцій із дисципліни

«Методика викладання російської мови»

Лекція 1

Тема: Методика орфографії

Цель: дать студентам сведения о значении, задачах и принципах работы по орфографии в школе, определить содержание работы по орфографии, дать знания об орфограмме.

Методы: устное изложение материала, беседа.

Литература

1. Блинов Г.И., Панов Б.Т. Практические и лабораторные занятия по методике русского языка. – М.: Просвещение, 1986. – 120 с.
2. Баранов М.Т., Ладыженская Т.А., Львов М.Р. и др. Методика преподавания русского языка. – М.: Просвещение, 1990. – 360 с.
3. Текучев А.В. Методика русского языка в средней школе. – 3-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1980. – 420 с.

План

1. Значение, задачи и принципы работы по орфографии в школе.
2. Содержание работы по орфографии.
3. Понятие об орфограмме. Типы и виды орфограмм.
4. Методика работы над орфограммами и над формированием орфографических умений и навыков.
5. Орфографические упражнения.
6. Орфографический разбор, методика его проведения.
7. Орфографическое правило, особенности его структуры. Этапы его изучения.

1. Значение, задачи и принципы работы по орфографии в школе.

Методика орфографии – это раздел методики преподавания русского языка, в котором описывается процесс формирования у учащихся орфографических умений и навыков.

Методика орфографии начала складываться еще в дореволюционной школе. В настоящее время она является разветвленной научно-методической дисциплиной, обладающей своими целями, содержанием, предпосылками, принципами, и методами обучения и контроля.

Коммуникация на русском литературном языке в современном мире в письменной форме не менее необходима, нежели коммуникация в устной форме. Одним из условий успешного общения в письменной форме является овладение орфографическими нормами, в чем и состоит основная задача и значение работы по орфографии в школе.

В школе не ставится обеспечить абсолютную орфографическую грамотность выпускников. Так, из 410 правил по орфографии по школьной программе изучается только 71. Целью работы по орфографии в средней школе является формирование у учащихся относительной орфографической (и пунктуационной) зоркости, уровень которой определяется программой по русскому языку и нормами оценки знаний, умений и навыков.

Под орфографической грамотностью понимается умение употреблять при написании слов буквенные и небуквенные графические средства письма в соответствии с принятыми правилами правописания.

Для достижения формирования относительной грамотности необходимо реализовать следующие цели:

- познакомить школьников с основными орфографическими понятиями;
- сформировать на основе понятий орфографические умения;
- научить писать слова с непроверяемыми орфограммами;
- сформировать умение и потребность пользоваться орфографическим словарем;
- создать необходимые условия обучения школьников орфографии.

В методике орфографии действуют обще дидактические и частнометодические принципы. (специальные)

Специальные принципы, в свою очередь, можно разделить на общие, которыми учитель оперирует при изучении всех видов орфограмм, и частные, используемые при изучении орфограмм, относящихся к разным разделам орфографии.

Общие:

1.Опора на связь изучения орфографии с изучением грамматики и фонетики.

Данный принцип определяет, во-первых, обязательность прочного усвоения школьниками опорных для орфографии знаний (сведений о языке), во-вторых, необходимость повторения этих сведений перед изучением той или иной орфограммы.

2.Опора на опознавательные признаки орфограмм.

Опознавательные признаки – это особые условия, которые сигнализируют о возможной орфографической проблеме.

Частные:

1.Принцип сопоставления звуков слабой позиции со звуками сильной позиции в определенной морфеме;

Используется при изучении правописания гласных и согласных в различных частях слова.

2.Сопоставление звука и его фонетического окружения.

В процессе реализации этого принципа систематически проводится частичный фонетический разбор слова.

3.Принцип сопоставления собственного имени и наименования и нарицательного имени.

4.Сопоставление семантики слова и структуры слова;

сопоставление части речи и члена предложения.

Обучение дефисным и слитно-раздельным написаниям.

5.Наблюдение над слоговым составом слова.

Обучение правильному переносу.

2. Содержание работы по орфографии.

В содержании работы по орфографии входят орфографические знания, орфографические правила, орфографические умения и навыки.

Орфографические знания складываются из понятий и фактов. Понятия отражают множество однородных фактов правописания.

Понятие дефис – это графический знак в виде коротенькой горизонтальной черточки, используемой для передачи полу слитных написаний в словах между морфемами или между словами.

Орфографические понятия описывают систему правописания. Они делятся на две группы:

- 1) понятия, усваиваемые школьниками;
- 2) понятия, на которые опирается учитель, организуя учебный процесс.

В первую группу входят:

Написание, орфограмма, не орфограмма, ошибка, буквенная орфограмма (орф.-буква), не буквенная орфограмма (орф.-дефис), слитное написание (орф.-пробел), черточка при переносе (орф.-черточка), вид орф., проверяемая орф., непроверяемая орф., условия выбора орф., опознавательные признаки орфограмм, орф. правило, орф. словарь.

Во вторую группу входят:

Принцип орфографии, тип орфограмм, вид орфограмм, вариант орфограмм, вариантная орфограмма, безвариантная орфограмма, актуальная орф., неактуальная орф., трудная орф., легкая орф., трудный случай в применении правила.

Этими понятиями учитель не пользуется в учебном процессе, они являются для него базой построения методики обучения школьников орфографии.

3. Понятие об орфограмме. Типы и виды орфограмм.

Важнейшим понятием, определяющим сознательное усвоение норм правописания, является понятие об орфограмме.

Этот термин был введен в школьные учебники для 4-бкл. с 1970г. без соответствующего определения.

Определение орфограммы может учащемуся не сообщаться, но учителю необходимо иметь его в виду, чтобы сформировать у школьников понятие об орфограмме.

В литературе имеется несколько определений орфограммы:

Розенталь Д.Э., Теленкова М.А.: «Словарь – справочник лингвистических терминов». – М., 1976, с.249.

Орфограмма – написание, соответствующее правилам орфографии, требующее применения этих правил.

Л.Л. Касаткин, С.В. Клобуков, П.А. Лекант: «Краткий справочник по современному русскому языку» - М., «ВШ», 1991, с. 134.

Орфограмма – такое написание слова, которое выбирается из ряда возможных при одном и том же произношении и отвечает определенному орфографическому правилу.

В.Ф. Иванова: «Трудные вопросы орфографии» - М., 1975, с. 7.

Орфограмма – это определенное, правильное (соответствующее правилам или традиции) написание, которое нужно выбрать из ряда возможных.

Эти формулировки представляют определенный интерес для школы, потому что они выделяют из сферы письма собственно орфографические написания, как бы противопоставляя их неорфографическим.

Например: вода – буква **о** пишется по правилам орфографии;

люди – **ю** пишется по правилам графики;

рука – все буквы употреблены в алфавитном значении.

Значит, во всех трех словах есть только одна орфограмма – буква **о** в слове вода.

Но как определить, какие из написаний требуют применения или обращения к словарю, есть ли какие – либо указания на отличительные признаки орфограмм, которые можно было бы сообщить учащимся?

На этот вопрос приведенные формулировки ответа не дают, они слишком общие и поэтому не вполне подходят для использования их с целью обучения.

Между тем в работах по теории орфографии отличительные признаки орфограммы (применительно к буквенному обозначению фонем) издавна указывались. Так, И.А. Бодуэн де Куртенэ обращал внимание на совершенно различный «способ писания слов»: «для согласных только в положении перед гласными», «для гласных только в слогах ударяемых» - и для фонем в других положениях.

Термин «орфограмма» употребляется в узком и широком значении. В одних работах (особенно в лингвистической литературе) термин «орфограмма» употребляется только применительно к звукобуквенным написаниям (земля, идти, рожь) и связывается с вопросами соотношения произношения и написания, с ведущим принципом русской орфографии.

В широком смысле «орфограммой» является буква. Орфограмма может быть также слитность (или раздельность) написаний, строчность (заглавность) буквы, место переноса, объем сокращения слова».

(Иванова В.Ф. Трудные вопросы орфографии).

Понятие орфограммы является для учащихся сложным в плане практического освоения. Между тем способность видеть орфограммы – это необходимое условие для овладения орфографическими нормами, для успешного применения правил.

Орфограммы могут быть нескольких типов:

1. Та или иная буква в слове в соответствии с фонемой в сильной позиции:

душонка – тушенка

слово – злого

в слабой позиции:

кот – год

расти – росли

наличие или отсутствие буквы:

- станьте – бантик
честный – тесный.
2. Слитное, раздельное или дефисное написание слова:
встарь – в старину
подорожник – по-дорожному.
3. Строчная или прописная буква, начинающая слово:
шарик – Шарик
все буквы в слове:
вуз – ВЛКСМ.
4. Перенос части слова с одной строки на другую:
теп-ло и те-пло
на-двинуть, но над-вязать.
5. Графические сокращения:
сущ. – существительное (не «су.» или «сущ.»)
п/л – пионерский лагерь (не «пи/ла»).

По графическим средствам орфограммы делятся на 5 типов:

- 1) орфограммы буквы;
- 2) орфограммы дефисы;
- 3) орфограммы пробелы (раздельные написания);
- 4) орфограммы контакты (слитные написания);
- 5) орфограммы черточки (знаки переноса на другую строку).

("Методика изучения русского языка. Пособие для учителя." Под редакцией Г.М. Иваницкой, Н.А. Пашковской – К.: Рад. Школа, 1986).

Знание того, что орфограммами являются не только буквы, пишущиеся не по произношению, но и другие средства графики, позволяет учащимся легче ориентироваться на практике при применении орфографических правил.

Тип орфограмм объединяет несколько видов орфограмм, каждый из которых объединяется одним орфографическим правилом или традицией письма:

Тип – буквенные орф., виды:

1. "Буквы **о**, **е** после шипящих в корне слова".
(шепот, шорох)
2. "Одна и две буквы **н** в суффиксах полных и кратких прилагательных" (утиный, карманный, серебряный, туманна и др.).

Тип – дефисы; виды:

1. "Дефис между частями слова в наречиях".
(еле-еле, когда-то)
2. "Дефис в сложных прилагательных".
(русско-украинский)

Буквенные орфограммы находятся в определенной части слова: приставке, корне, суффиксе, окончании. Небуквенные орфограммы находятся между частями слова и между словами.

Знание детьми того, где в слове могут быть орфограммы, облегчает их поиск и выбор необходимого орфографического правила.

В одной и той же части слова (морфеме) правильными могут быть не одно, а два написания:

Например: буквы **о** и **е** в суф. Сущ. -ок-, (-ек-), -онк-, (-енк-), неупотребление и употребление буквы **ь** на конце существительных.

В соответствии с данным фактором письменной формы рус. лит.яз. орфограммы делятся на *вариантные* и *безвариантные*.

4. Методика работы над орфограммами и над формированием орфографических умений и навыков.

Способность видеть орфограммы - это необходимое условие для овладения орфографическими нормами, для успешного применения правил.

Следовательно, эта способность должна у учащихся воспитываться. Как это делать наилучшим способом?

Имеющийся опыт работы школ позволяет говорить о наличии двух основных путей решения данной проблемы:

1. Умение обнаружить орфограмму развивается у учащихся на интуитивной с помощью целевой установки: "Ищи сомнительные написания", "Отделяй "знаю" от "не знаю".

Специальные упражнения и задания ("Проверяю себя", подчеркивание орфограмм в данном тексте, обнаружение орфограмм со слуха) развивают способность видеть "опасные" для написания случаи.

Орфографическая зоркость учащихся в этом случае, как показывают исследования, возрастает, но, как правило, количество обнаруживаемых орфограмм не превышает в лучшем случае 80%.

2. Умение обнаружить орфограмму развивается на теоретической основе в результате ознакомления учащихся с условиями, определяющими наличие орфограмм.

Опираясь на знание условий, при которых написание не определяется произношением, учащиеся обнаруживают орфограммы в 100% случаев. Понятие орфограммы формируется более успешно, если опираться не только на интуицию учащихся, но и вооружить их необходимыми знаниями.

Методика ознакомления учащихся новым видом орфограммы:

- 1) повторение тех языковых явлений, которые служат условиями выбора данной орфограммы, и умений находить эти явления;
- 2) восприятие слов с новой орфограммой;

3) осознание условий выбора изучаемой орфограммы, формулирование нового орфографического правила, запоминание опознавательного признака орфограмм.

4) запоминание и воспроизведение нового орфографического правила;

5) обучение учащихся применению нового орфографического правила в практике письма.

Например: "Буквы **о** и **е** после шипящих в корнях слов".

1. – Выделить корни в словах.

– Поставить в этих словах ударение.

– Записать буквы, обозначая шипящие звуки.

2. – Объявление темы урока – название нового вида орфограммы (она записывается на доске и в тетрадах).

– Запись на доске слов с данной орфограммой. (шепот, шорох)

– Формулировка целей урока.

3. – Для осознания и запоминания условий выбора букв **е** и **о** в корне слова целесообразно к записанным словам поставить следующие вопросы:

а) прочитайте слова. Как звук слышится после шипящих? Какая буква пишется?

б) ударный это или безударный гласный (учащиеся обозначают ударение).

в) после какого согласного он находится? (учащиеся подчеркивают шипящие двумя черточками).

г) в какой части слова находятся эти буквы? (учащиеся обозначают корни этих слов).

В конце беседы учитель обращает внимание учащихся на три условия, от которых зависит выбор буквы **е**:

(ударение, положение гласной после шипящих, ее место в корне слова).

Затем сообщается, что в некоторых подобных словах пишется в качестве исключения буква **о**.

(крыжовник, шорох, шов, капюшон).

Далее учитель говорит, что три условия выбора и слова-исключения входят в орфографическое правило.

В целях закрепления знаний о новой орфограмме, а так же в дальнейшем для работы над ошибками необходимо показать образцы письменного объяснения условий выбора букв **о** и **е**.

В заключение нужно назвать опознавательный признак орфограммы – шипящий перед гласной.

Учитель советует обращать внимание на шипящие: после них все гласные в большинстве случаев являются орфограммами.

4. Далее отводится время для запоминания правила:

– чтение про себя по учебнику;

– воспроизведение правила по памяти.

5. Обучение применению изученного правила. Оно состоит из следующих видов работ:

– в нахождении новой орфограммы по опознавательному признаку (сначала в записанных словах, а потом воспринятых на слух).

– в показе учителем образца применения правила к 1–2 словам с новой орфограммой;

– в коллективном применении данного образца;

– в индивидуальном применении нового правила 1–2 учащимися.

Формирование умения писать слова с изученной орфограммой 1/3 времени урока и требует постоянного внимания учителя, его руководства детьми, выполняющими упражнение. (О видах упражнения будет сказано далее).

5. Орфографические упражнения.

К настоящему времени методика орфографии располагает самыми разнообразными упражнениями, которые объединяются в несколько типов:

1) списывание;

2) диктовка;

3) свободное письмо;

4) орфографический разбор.

Упражнения каждого типа в практической работе школ употребляются как в "чистом виде", так и в "комбинированном": списывание может сопровождаться орфографическим разбором, орфографическому разбору может сопутствовать составление собственных примеров и т.д.

Упражнения поводятся как в устной форме, так и в письменной; каждое из них может использоваться в качестве тренировочного и в качестве проверочного вида работы.

Наиболее распространенными упражнениями в школе являются разные виды списывания (обычно списывание текста с пропущенными буквами) и диктанты (контрольный, объяснительный и предупредительный). Реже употребляется выборочный диктант и выборочное списывание.

В 4–5 кл. почти не применяется само диктант и свободный диктант.

Из видов свободного письма наиболее распространен составление собственных примеров. Гораздо реже используется изложение и сочинение как виды орфографических упражнений. (Использование алгоритмов).

(Подробное описание видов упражнений внутри каждого типа смотри в книге: Ушаков М.В. "Упражнения по орфографии в средней школе" – М., 1951).

6. Орфографический разбор, методика его проведения.

Под Орфографическим разбором подразумеваются упражнения, состоящие в анализе и объяснении слов с целью наилучшего осознания и более прочного запоминания их школьниками.

Орфографический разбор может проводиться отдельно, может совмещаться с другими видами разбора. Орфографический разбор следует проводить на насыщенном в орфографическом отношении тексте по такому, примерно, плану:

1. Найти в тексте данные орфограммы, выделить их и назвать, подчеркнуть их, выписать в тетради (если анализируется печатный текст).

2. Ученики обозначают орфограммы, формируют правила, сопоставляют это написание с другими, аналогичными, уже разобранными на уроке.

Орфографический разбор должен применяться систематически, в течение всего периода обучения орфографии.

7. Орфографическое правило, особенности его структуры. Этапы его изучения.

Орфограммы имеют свои названия, в которых отражается правописная норма и ее место в слове. Название видов орфограмм выполняют в учебном процессе две функции: помимо своего прямого назначения, они одновременно являются и заглавиями орфографических правил.

Формулировки орфографических правил помещаются в учебниках для изучения и запоминания.

Выбор правописной нормы (т.е. орфограммы) зависит от определенных условий. Эти условия входят в орфографическое правило.

Орфографическое правило – особая краткая инструкция, в которой перечислены условия выбора той или иной орфограммы.

Формулировки орфографических правил в зависимости от способа перечисления условий выбора бывают двух видов:

- констатирующие;
- регулирующие.

В констатирующих орфографических правилах перечисляются условия выбора орфограммы или условия запрета на к-л написание.

В приставках на **з** и **с** перед звонкими согласными пишется **з**, перед глухими-**с**.

Большинство орфографических правил констатирующие.

В регулирующих орфографических правилах указываются способы д-ия учащихся в процессе выбора орфограммы из ряда возможных написаний.

"Чтобы не ошибиться в написании согласных в корне слова, нужно изменить слово или подобрать такое слово, где после проверяемой согласной стоит гласная".

По структуре орфографические правила состоят из одной части или двух частей. Это связано с наличием в орфографической норме вариантов орфограммы, исключений или того и другого вместе.

"**Не** пишется с глаголами раздельно. Исключения составляют те слова, которые без **не** не употребляются".

Лекция 2

Тема: Методика пунктуации

Цель: дать студентам понятие о значении и задачах по пунктуации в школе,

содержании, этапах и принципах обучения пунктуации, типах и причинах пунктуационных ошибок, дать характеристику пунктуационных правил, охарактеризовать работу над правилом, пунктограмму.

Методы: беседа, устное изложение материала.

Литература

1. Блинов Г.И., Панов Б.Т. Практические и лабораторные занятия по методике русского языка. – М.: Просвещение, 1986. – 120 с.
2. Баранов М.Т., Ладыженская Т.А., Львов М.Р. и др. Методика преподавания русского языка. – М.: Просвещение, 1990. – 360 с.
3. Текучев А.В. Методика русского языка в средней школе. – 3-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1980. – 420 с.

План

1. Значение и задачи по пунктуации в школе.
2. Содержание, этапы и принципы обучения пунктуации.
3. Типы и причины пунктуационных ошибок.
4. Характеристика пунктуационных правил.
5. Работа над правилом. Пунктограмма.
6. Основные виды упражнений.
4. Изучение правил пунктуации и формирование пунктуационных навыков.
5. Пунктуационные упражнения.

1. Значение и задачи работы по пунктуации в школе

Владение пунктуацией имеет большое общекультурное значение, является показателем уровня речевого развития человека, так как умение расставлять знаки препинания в своих текстах свидетельствует об осознанности порождаемых коммуникативных единиц. Школа призвана учить детей свободному пользованию знаками препинания в своих письменных высказываниях. Для этого учитель русского языка должен владеть методикой обучения пунктуационным умениям.

Научно-методические основы методики пунктуации были заложены еще в XIX веке в трудах Ф.И.Буслаева, Я.К.Грота. Определенный вклад в теорию обучения пунктуации внесли советские лингвисты А.М.Пешковский, Л.В.Щерба, А.Б.Шапиро и другие. Методика пунктуации в современном виде сформировалась в 40-70-е годы нашего века в трудах С.И.Абакумова, Г.И.Блинова, Л.П.Григорян, Г.П.Фирсова, А.В.Дудникова, А.Ф.Ломизова и других методистов. Были уточнены цели обучения пунктуации, определено ее содержание, разработаны методы обучения и контроля.

Существует два уровня овладения пунктуационной грамотностью: абсолютная и относительная.

Абсолютная пунктуационная грамотность предполагает безукоризненное владение всеми пунктуационными нормами, а также умение адекватно использовать знаки препинания в авторских целях. Относительная пунктуационная грамотность отражает владение только частью пунктуационных правил.

Добиться в школе абсолютной пунктуационной грамотности невозможно: не все пунктуационные нормы изучаются в школе; следует учитывать многофункциональность знаков препинания и их индивидуально-авторское использование; недостаточная развитость речи учащихся, неумение выразить те или иные значения средствами языка.

Школа стремится добиться достижения учащимися относительной пунктуационной грамотности.

Таким образом, в задачи пунктуации входят:

- раскрыть назначение пунктуации и знаков препинания;
- познакомить с основной единицей пунктуации – пунктуационно-смысловым отрезком и типами смысловых отрезков.
- познакомить с функциями знаков препинания, условиями их постановки и опознавательными признаками смысловых отрезков, требующих выделения их знаками препинания;
- добиться усвоения пунктуационных правил, включенных в программу;
- развить у учащихся пунктуационную зоркость;
- научить расставлять знаки препинания в соответствии и изученными пунктуационными правилами;
- развить умение обосновывать выбор знаков препинания;
- научить детей находить пунктуационные ошибки и исправлять их.
-

2. Содержание, этапы и принципы обучения пунктуации

Содержанием работы по пунктуации в школе являются знания по пунктуации и пунктуационные умения.

Пунктуационные понятия, которыми учащиеся оперируют в школе, не отражены в программе. Они используются в учебнике и методической деятельности учителя.

Ступенчатое изучение пунктуации определяет этапы работы над пунктуационными знаниями и умениями:

первый этап – практическое знакомство с пунктуацией в I-III кл. На этом этапе учащиеся знакомятся со знаками препинания, которые ставятся в конце предложений, с запятой при однородных членах;

второй этап – изучение вводного курса «Синтаксис и пунктуация» в IV классе. На этом этапе продолжается работа по закреплению с некоторым углублением того, с чем учащиеся познакомились в I-III кл; знакомятся со знаками при обращении, стоящим в начале и середине предложения, с простыми случаями пунктуационного оформления предложений с прямой речью, стоящей после и перед словами автора. Кроме того, на этом этапе предусматривается пропедевтическое знакомство с двумя пунктуационными правилами:

- 1) постановка тире между подлежащим и именным сказуемым.
- 2) Постановка тире при диалоге.

Третий этап – практическая работа над пунктуацией в процессе изучения морфологии. На этом этапе учащиеся знакомятся с тремя новыми пунктуационными правилами:

- а) при изучении причастия – с правилом выделения причастного оборота;
- б) – деепричастия – выделение деепричастия и деепричастного оборота;
- в) междометий – постановки запятой и восклицательного знака при междометиях.

Кроме того, при изучении раздела «Лексика» и имени существительного продолжается работа над тире между подлежащим и именным сказуемым, а при изучении союза – над запятой при однородных членах и запятой, разделяющей части сложного предложения.

Четвертый этап – работа над пунктуацией при изучении систематического курса синтаксиса и пунктуации.

Особой специфики в применении общедидактических принципов в данном разделе методики не наблюдается. Среди методических выделяются собственные принципы методики пунктуации.

1. Наблюдения над логико-предметной информацией, выраженной в предложении.

Знаки препинания разделяют отрезки коммуникативных единиц, имеющие определенное самостоятельное смысловое значение. Различают два вида значений:

предикативно-коммуникативное (предложение) дополнительное предикативное (включения в предложения).

Дополнительная информация, заключенная в смысловых отрезках, на письме связана со знаками препинания, поэтому необходимы систематические наблюдения над семантикой предложения, поиск в ней этой информации. Решению этой задачи способствует регулярно проводимый семантический анализ.

2. Наблюдения над структурой предложения.

Смысловые отрезки, выделяемые знаками препинания, грамматически оформлены. Тем самым они входят в структуру коммуникативных единиц – в предложение и текст.

Для решения этой задачи используется частичный синтаксический анализ.

3. Наблюдение над ритмомелодикой предложения.

Наблюдения над интонацией помогут школьникам осознать, что разные виды интонации соответствуют разным информативным единицам.

(Методика преподавания русского языка /под ред. М.Т.Баранова. – М.: Просвещение, 1990).

В другом методическом пособии встречаем еще и другие принципы.

1. Принцип выразительного «чтения» знаков препинания.

Выразительно «читать» знаки препинания – это значит с помощью знаков препинания установить правильное понимание текста (в соответствии с замыслом автора и на этой основе читать его, соблюдая необходимую интонацию).

2. Принцип развития навыков расстановки знаков препинания в процессе письма.

Значительное количество пунктуационных ошибок допускается учащимися потому, что они ставят знаки препинания не в процессе письма, а после того, как напишут все предложение или контрольную работу.

Процесс расстановки знаков препинания на письме довольно сложен: он опирается одновременно на точное и прочное знание самого пунктуационного правила и умения свободно и безошибочно анализировать предложение с точки зрения смысловых и синтаксических отношений между словами, предложениями и частями предложения.

Следовательно, постановка знаков препинания при письме связана с сознательным и быстрым применением пунктуационных правил. Поэтому успешное развитие пунктуационных навыков возможно лишь при условии систематического применения пунктуационных правил в процессе письма, то есть в естественных условиях письма.

3. Принцип тщательно продуманной регулярной работы над пунктуационным правилом по его осмыслению, запоминанию и применению в процессе выполнения разнообразных письменных и устных упражнений в определенной системе.

Осмысление, запоминание и применение пунктуационного правила взаимосвязаны и взаимообусловлены.

Работа по усвоению пунктуационного правила обязательно должна проходить три ступени:

1. связана с осмыслением правила;
2. С запоминанием его;
3. С выработкой навыка применения каждого правила.

3. Типы и причины пунктуационных ошибок

Все многообразие пунктуационных ошибок, которые встречаются в работах учащихся, можно представить в виде четырех групп:

1. Отсутствие нужных знаков;
2. Лишние знаки;
3. Употребление не того знака, который требуется в данном случае;
4. Постановка знака не на том месте, где требуется.

Первая группа, которая, как правило, составляет половину общего количества ошибок, свидетельствует о том, что учащиеся обнаруживают полное незнание конкретных вопросов пунктуации и синтаксиса. Остальные группы пунктуационных ошибок обусловлены неполными, неточными и непрочными знаниями синтаксиса и связанных с ним правил пунктуации.

С целью изучения причин пунктуационных ошибок на протяжении многих лет проводились наблюдения над тем, как объясняется грамматико-пунктуационные правила, как они доводятся до сознания учащихся и как они ими усваиваются. Кроме того, проводились разнообразные письменные работы, которые тщательно анализировались для установления специфики отдельных типов пунктуационных ошибок, проводились индивидуальные беседы с учащимися, допустившими эти ошибки.

В результате этой работы были сформулированы некоторые общие причина пунктуационных ошибок учащихся:

- 1) Еще недостаточно хорошо разработана как практическая методика изучения пунктуации, так и ее теоретические основы (отсутствует единая система в изучении пунктуации с I по VII кл.).
- 2) При изучении морфологии и орфографии отсутствует систематическая работа по закреплению тех сведений по синтаксису и пунктуации, которые были получены учащимися в начальной школе, а также подготовительная работа к изучению сложного и большого курса синтаксиса и пунктуации.
- 3) Не проводится регулярно анализ предложений разных типов, их строения, состава, а также смысловых и синтаксических отношений между словами, словосочетаниями и частями предложения.
- 4) Недооценивается роль наблюдений над интонацией при изучении и синтаксиса и пунктуации.
- 5) Не всегда ведется должным образом работа по развитию речевого слуха учащихся.

При выяснении причин, в результате которых появились ошибки, было установлено, что во многих случаях на появление ошибок влияют синтаксические особенности текста. Количество пунктуационных ошибок может зависеть от структуры предложения, порядка синтаксических конструкций и членов предложения, а также способов выражения его членов.

4. Характеристика пунктуационных правил

Формулировки пунктуационных правил сами по себе не сложны, и учащиеся запоминают их без особого труда, но пользоваться ими часто не умеют. Это происходит по двум причинам:

- 1) При объяснении не раскрываются существенные признаки правила и не точно оговаривается сфера их применения;
- 2) Некоторые важные правила охватывают неопределенное количество синтаксических построений.

Г.И.Блинов пишет, что «пунктуационные правила различаются по характеру директивы, условиям действия, степени обобщения языковых фактов, по соотношению интонации и знаков препинания».

По характеру указаний (директивы) правила делятся на две группы:

1. Позитивные;
2. Негативные.

Позитивные правила соотносят знаки препинания с синтаксическими особенностями предложения и как бы «предписывают», какой знак препинания когда и где нужно ставить.

Негативные правила либо ограничивают действие позитивного правила, либо «запрещают» употребление того или иного знака.

По условиям действия правила можно объединить в следующие группы.
Норма устанавливается:

- 1) Наименованием синтаксической единицы; (правила для обозначения знаками препинания конца предложения);
- 2) Указанием на построение синтаксической единицы (правило, по которому ставится запятая между частями сложного предложения);

- 3) Указанием на грамматические признаки (правила, обслуживаемые знаками препинания предложения с однородными членами и обращениями);
- 4) Наименованием синтаксической единицы и указанием на ее построение (правила, регулирующие постановку знаков в предложении с прямой речью).

По степени обобщения языковых факторов правила в основном являются обобщенными.

Указывая на общие языковые закономерности, обобщенные правила сообщают такие нормы, которые являются общими для аналогичных построений. Так, например, ученик еще не знаком с типами сложных предложений, но знает правило, что сложные предложения, имеющие свою основу, отделяются обычно друг от друга запятой. Пользуясь этим правилом, школьник ставит запятую только на грамматической основе в разных типах предложений.

По соотношению интонации и пунктуации правила представлены двумя группами:

- 1) Правила, в которых интонация и пунктуация соответствуют;
- 2) Правила, в которых интонация и пунктуация не соответствуют.

Правильно организовать работу над пунктуационным правилом можно при условии, если учитель будет знать, чем отличается одно правило от другого.

5. Работа над правилом. Пунктограмма

Пунктуационные правила обслуживают весьма разнообразные синтаксические построения, поэтому единого метода или приема при работе над правилом нет и быть не может. На выбор методов при изучении пунктуационного правила обычно влияет такой фактор: является ли разбираемое правило для учащихся новым или оно знакомо им по предыдущим классам.

Работу над новым правилом надо начинать с выделения условий его действия. Для такой работы обычно используются комплексные упражнения, цель которых – осознать синтаксические построения и их синтаксическое построение.

Работа над правилом должна пройти три традиционных этапа:

- 1) Подготовительный;
- 2) Объяснение правила;
- 3) Применения правила.

Подготовительный этап всегда связан с анализом синтаксического явления и наблюдением над интонацией данного построения.

Успех работы на подготовительном этапе во многом определяется качеством текстового материала, предназначенного для наблюдений и выводов. Примеры должны быть «прозрачными», синтаксические явления, подлежащие рассмотрению на данном этапе, должны легко вычлениваться и «просматриваться».

Применение пунктуационного правила – один из трудных этапов в работе над правилом.

Что значит применить правило?

Применить – это значит увидеть и выделить те синтаксические построения, для пунктуационного оформления которых существует правило, уметь отграничить эти синтаксические построения от других построений, в чем-либо сходных с ним работа по применению правила должна проходить в определенной системе, заложенной в упражнениях учебников. Отличительной чертой этой системы должен быть переход от применения одного правила (с учетом вариантов и типов пунктограмм) в одном предложении к применению двух и более правил в одном предложении.

Методика работы по закреплению (применению) правила определяется характером пунктограммы.

Пунктограмма – это пунктуационное оформление предложения в целом или отдельных его элементов, которые в целом или отдельных его элементов, которые может быть обозначено разными знаками препинания, но которое характеризуется тем, что знак и место знака определяется пунктуационным правилом.

Так, например, конец предложения обозначается одним из трех знаков: точкой, вопросительным или восклицательным знаком. Все три знака объединяются в одну пунктограмму потому, что имеют одно синтаксическое основание (ставятся в конце предложения) и общие функции: указывают на грамматическую и интонационную законченность (в связанном тексте одно предложение отделяют от другого) и являются показателями коммуникативной функции.

Каждый из названных знаков выполняет эти общие функции по-своему. Следовательно, данная пунктограмма имеет три разновидности, которые зафиксированы в пунктуационных правилах для каждого из знаков: ., ?, !.

Помимо разновидностей, пунктограмма имеет варианты.

Так, например, вопросительный знак ставится в конце предложения, заключающего в себе прямой вопрос (то есть вопрос, задаваемый в такой форме, которая рассчитана на непосредственное получение ответа). Предложения с прямым вопросом могут иметь в своем составе специальные слова, указывающие на заключающийся в них вопрос, а могут и не иметь таких слов, например: Ты тогда улетаешь? Ты завтра улетаешь?

В данном случае учащиеся сталкиваются с разными трудностями пунктуационного характера. Это варианты одной пунктограммы.

6. Основные виды упражнений

Все виды пунктуационных упражнений условно можно разделить на две основные группы: упражнения аналитического характера и упражнения синтетического характера. Такая классификация основана на том, что в соответствующих конкретных упражнениях преобладает анализ или синтез.

Упражнения аналитического характера

1. Пунктуационный разбор (объяснение уже поставленных в тексте знаков препинания).
2. Чтение учителем примеров с последующим объяснением учащимся, какие следует поставить в них знаки и почему (зрительное и слуховое восприятие).

3. Разновидность пунктуационного разбора, оформляемого письменно с применением перфокарты (слушают предложения, обдумывают, а потом рассматривают в перфокарте знаки препинания)
4. Письмо по памяти (заучиваются тексты после и детального разбора и через несколько дней записываются).

Упражнения синтетического характера

1. Расстановка знаков препинания при списывании текстов, напечатанных или написанных без знаков препинания.
2. Подбор учащимися примеров предложений на данное правило в указанном учителем тексте литературного произведения.
3. Составление и запись учащимися предложений с данными словами.
4. Составление учащимися примеров на данные правила.
5. Работа по схемам.
6. Составление предложений по картинке.
7. Составление и запись миниатюрных связных текстов.
8. Диктанты.
9. Стилистические упражнения, связанные с пунктуацией.
10. Изложение, осложненное специальным синтаксическим и пунктуационным заданием.
11. Сочинение, осложненное специальным заданием.
12. Выразительное чтение в процессе изучения синтаксиса и пунктуации.
13. Устный и письменный интонационно-смысловой анализ.

Учитель вывешивает, например, таблицы с примерами. Затем выразительно читает каждый пример, а учащиеся внимательно слушают. Потом они делают интонационно-смысловой анализ предложения, опираясь на собственное чтение (вслух или про себя). Анализ может быть полным и частичным.

Во всех случаях после интонационного анализа обращается внимание на пунктуацию в них.

Письменно: запись предложения в тетрадях с графическим обозначением пауз, логических ударений, лист повышения и понижения тона и голоса.

Рекомендуется проводить при изучении всех тем по синтаксису и пунктуации.

Лекция 3

Тема: Методика развития речи

Цель: дать студентам понятие о значении и задачах методики развития речи.

Методы: беседа, устное изложение материала.

Литература

1. Блинов Г.И., Панов Б.Т. Практические и лабораторные занятия по методике русского языка. – М.: Просвещение, 1986. – 120 с.
2. Баранов М.Т., Ладыженская Т.А., Львов М.Р. и др. Методика преподавания русского языка. – М.: Просвещение, 1990. – 360 с.
3. Текучев А.В. Методика русского языка в средней школе. – 3-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1980. – 420 с.

План

1. Понятие «развитие речи» в методике русского языка.
Значение и задачи работы по развитию речи.
2. Разделы работы по развитию речи.
3. Обогащение словарного запаса.
4. Организация процесса обогащения словарного запаса учащихся:
 - а) принципы методики обогащения словарного запаса учащихся;
 - б) приемы семантизации слов;
 - в) словарно-семантические упражнения.

Понятие «развитие речи» в методике русского языка.

Под развитием речи (в методике русского языка) понимается вся работа, провидимая словесником специально и попутно для того, чтобы ученики овладели языковыми нормами (в произношении, словоупотреблении, построении предложений и т.д.), а также умением выразить свои мысли в устной и письменной форме, пользуясь нужными языковыми средствами в соответствии с целью, содержанием речи и условиями общения.

Это сложная область методики родного языка, потому что отнюдь не прямолинейно соотносится с каким-либо одним лингвистическим или литературоведческим курсом и касается такого сложного явления, как речь.

Развитие речи как определенная область методики находится в процессе становления.

Работа по развитию речи учащихся на уроках русского языка вносит существенный вклад в формирование общей культуры, всесторонне развитой, социально активной личности будущего выпускника школы. Эта работа развивает мышление учащихся, их наблюдательность, вдумчивое и бережное отношение к родному слову.

Задачи курса:

1. научить школьников пользоваться всем богатством языковых средств (способствовать постоянному пополнению их словарного запаса, развитию и совершенствованию грамматического строя их речи);
2. обеспечить усвоение учащимися орфоэпических и грамматических норм русского литературного языка;
3. сформировать у школьников умения и навыки связной устной и письменной речи.

Речевые навыки – это большой круг навыков, связанных с использованием устным и письменным словом:

- дать простой, односложный и развернутый ответ на вопрос;
- устно или письменно изложить прочитанное или услышанное;
- написать сочинение (на литературную тему или «свободную»);
- вести переписку;
- составлять планы, конспекты, рефераты.

Разделы работы по развитию речи.

Представляется целесообразным в основу выделения разделов работы по развитию речи (применительно к урокам русского языка) положить единицы обучения речи.

Введение этого понятия необходимо еще и потому, что в школе, в соответствии с программой, изучается строй языка и следующие единицы языка: звук, морфема, слово, словосочетание, предложение. Обучаются же дети не только умению обнаруживать и различать эти языковые единицы, но и умению пользоваться некоторыми из них в своей речи.

Следовательно, единицы обучения речи – это единицы языка изучаемые на уровне речи. Это означает изучения функционирования языковых единиц в речи, их роли в высказывании, их коммуникативной функции. Поэтому важно в отношении каждой единицы языка, изучаемой в школе, вычленить и конкретизировать план ее функционирования, чтобы осуществить обучение речи.

Таким образом, в соответствии с единицами языка и разделами школьного курса русского языка выделяются и разделы работы по развитию речи.

1. Работа над звуковой стороной речи.
2. Работа над значащими частями слова.
3. Работа над словом и фразеологизмами.
4. Работа над морфологической формой слова.
5. Работа над словосочетанием.
6. Работа над предложением.
7. Культура речи.
8. Стилистика.
9. Связная речь.

Обогащение словарного запаса.

Работа над значением и употреблением слов уделялось внимание как в дореволюционной методике русского языка, так и в современной. В последние годы проведены специальные исследования проблем обогащения словарного запаса учащихся на уроках русского языка, что позволило обогащение словарного запаса учащихся выделить в особую область методики развития речи учащихся со своим объектом, со своими методами исследования, со своим содержанием и методами обучения.

Обогащение словарного запаса учащихся как особое и наиважнейшее направление в работе учителя русского языка призвано:

1. разъяснить (семантизировать) незнакомые детям слова и отдельные значения многозначных слов, уточнить смысл известных значений многозначных слов, и обучить детей точному употреблению слов;
2. развить у детей умение употреблять слова в зависимости от типа и стиля речи;
3. заменить в словарном запасе ученика диалектные или просторечные слова (если они имеются) на эквивалентные или литературные слова.

Содержание работы по обогащению словарного запаса учащихся.

Словарный фонд языка огромен, но он практически не употребляется говорящими во всем его объеме. Говорящие используют лишь часть словарного состава языка в зависимости от степени образования и степени овладения культурой. В обиходной речи говорящие обычно используют около 3 тыс. слов.

Овладеть всем лексическим богатством невозможно даже в течении всей жизни человека. Тем более эта задача недостижима в школе.

В связи с необходимостью обогащения словарного запаса учащихся возникает задача создания лексического минимума общеупотребительных слов, над которыми целесообразно работать на уроках русского языка.

Содержание работы по обогащению словарного запаса учащихся до настоящего времени в основном определялось:

- 1) лексикой упражнений учебников;
- 2) текстами изложений;
- 3) темами сочинений.

По отношению к ним разрабатывались методы работы над семантикой слов и их употреблением в речи. Эта работа способствует обогащению словарного запаса учащихся, но его совершенствование в данном случае происходит нецеленаправленно и полностью зависит от субъективности в отборе текстов авторами учебников и сборников изложений.

Методисты русского языка осознавали указанный недостаток и искали пути его преодоления. Учитывая необходимость в отборе слов для словарной работы, одни ученые, составляя словники, за основу брали грамматико-орфографические трудности слов, другие – смысловую ценность слов для обогащения словарного запаса учащихся. Первый путь отбора слов наз. грамматико-орфографическим направлением в словарной работе, а второй – семантическим.

Большое внимание грамматико-орфографической работе уделялось в 50-е годы, когда перед школой прежде всего ставилась задача повышения орфографической зоркости. Составлялись списки слов, распределенных по грамматическим и орфографическим темам. Эти слова рекомендовалось использовать при подготовке к сочинениям. Однако такой подбор оказывался неадекватным ни теме, ни жанру, ни стилю связного высказывания.

Семантическое направление отражает тематический подход к отбору слов. Слова, отбираемые по смысловым темам, и лексико-семантическим группам, предназначались для лексической подготовки к сочинениям и решали эту задачу лучше, так как были лишены грамматико-орфографической односторонности, свойственной первому направлению.

Открытие системного характера лексики обосновывает перспективность семантического направления в отборе слов для обогащения словарного запаса учащихся. Была создана теория лексической парадигмы, по которой то или иное слово группирует вокруг себя смысловые (тематические) слова, родственные слова, слова находящиеся в лексико-семантических связях, - синонимы и антонимы. Из этих частей лексики парадигмы для обогащения словарного запаса учащихся наибольшее значение имеют смысловые, лексико-семантические группы слов и слова синонимы.

Должны быть отобраны такие смысловые группы, которые в будущем обеспечат выпускнику школы активную речевую деятельность в актуальных областях его взрослой жизни. В связи с этим могут быть намечены такие тематические группы слов: трудовая, общеполитическая, морально-этическая, лексика искусства, спортивная.

Из каждой смысловой группы, охватывающей огромное число слов, отбирается минимум общеупотребительных слов, составляющий основу этой группы. При этом минимумы слов могут заметно количественно отличаться друг от друга. Минимум слов по каждой смысловой (тематической) группе может быть уточнен в результате изучения у учащихся того запаса слов, какими они фактически владеют. Следовательно, учебный словарь по смысловой теме составит разницу между отобранными общеупотребительными словами и фактическим запасом слов данной тематической группы, которыми учащиеся определенного возраста владеют.

Отбор лексико-семантических групп происходит на иных основаниях. Прежде всего, учитывается членение знаменат. ч.р. на семантические классы; из них отбираются такие, лексика которых достаточно часто употребляется в разных устных и письменных высказываниях.

Лексико-семантические группы состоят либо из закрытой системы (например, названия месяцев), либо из открытой (например, глаголы движения), либо совмещают в себе оба эти признака (например, цветочные прилагательные, среди которых имеются семь слов для обозначения основных цветов спектра). В соответствии с этим при отборе минимума слов по каждой лексико-семантической группе необходимо, помимо употребительности и частотности слов, учитывать закрытость лексической системы, а также возможность выражения словами отношения и к предмету, и к слову (эмоционально-экспрессивные оттенки и стилистические свойства слова).

Синонимические ряды слов входят либо в смысловые, либо в лексико-семантические группы. Отбирать их поэтому необходимо по соответствующим принципам.

Отобранные группы слов распределяются по классам с учетом программы по языку и по развитию связной речи, и реализуется это распределение в учебном процессе (в поурочных материалах учителя).

На обогащение словарного запаса современная программа не отводит специальных часов. Работа над отобранными словами должна вестись попутно с изучением языка и правописания, по отношению к которым они выступают как дидактический материал, и в связи с развитием связной речи, выступая как часть языковой подготовки к изложениям и сочинениям.

Организация процесса обогащения словарного запаса учащихся.

а) Принцип методики обогащения словарного запаса.

Обогащение словарного запаса учащихся требует применения особых принципов:

1. соотнесение слова и реалии (предмета или рисунка этого предмета) при толковании лексического значения слова (экстралингвистический принцип);
2. рассмотрение слова в его родовидовых, синонимических и антонимических связях, в его структурно-семантических отношениях с родственными словами (парадигматический принцип);
3. показ слова в его окружении с другими словами с целью выявления валентных связей (семантический принцип);

4. показ употребительности слова в определенных стилях (функциональный принцип);
5. включение слова в контекст словосочетания, предложения, связного целого (контекстуальный принцип);
6. включение слова в контекст словосочетания, предложения, связного целого (контекстуальный принцип).

б) Приемы семантизации слов.

Существует несколько способов толкования лексического значения слова:

- логическое определение понятия;
- сопоставление неизвестного слова с известным (использование известных синонимов и антонимов);
- мотивационный анализ слова (в том числе этимологический анализ).

Наряду с этим используются наглядность и контекст. Контекст нередко создает иллюзию понимания смысла слова. Поэтому необходимо подбирать такой контекст, чтобы он позволял получать хотя бы самое общее представление о значении слова – значение о том, к какому классу предметов, явлений, процессов, качеств относятся предметы, признак, действие, обозначенное данными словами. Этого нередко бывает достаточно для понимания читаемого. Так, в предложении: *Рыбаки ловили тунцов*. слово «тунцов» без разъяснения смысла можно понять как один из видов рыб.

Узкий диапазон имеет применение наглядности при объяснении смысла слова. Наглядно можно представить лишь конкретные предметы, явления и в очень незначительной степени процессы и качества. С помощью наглядности нельзя объяснить ни оттенки значения слова, ни его употребления.

Значительно большее применение находит сопоставление неизвестного слова с известным, имеющимся в словарном запасе школьника и хорошо знакомом ему. Для сопоставления используются синонимы и антонимы. Сопоставление требуется и при словообразовательном анализе слова (мотивационном). Сущность этого способа заключается в переносе значения известного слова на неизвестное либо по сходству значений, если привлекаются синонимы, либо по противоположности, если привлекаются антонимы.

Большое значение имеет логическое определение понятия, обозначающего предмет (явление, процесс, качество). С помощью этого способа раскрывается смысл слова, а также выявляется его родовая и видовая характеристика. Обе эти стороны раскрываемого понятия четко определяют лексическое значение слова.

Выбор способов семантизации слова зависит:

1. от того, в активный или пассивный запас оно вводится;
2. от типа лексического значения слова.

Слова, вводимые в активный запас, требуют не только разъяснения их смысла, но и раскрытия их лексической сочетаемости и сфера их стилистического употребления. С этой целью нужно в каждом конкретном случае вслед за объяснением слова показать типы слов, с которыми рассматриваемые явления вступают в семантическую связь. Отсутствие такой работы является одной из причин лексических ошибок.

Каждый из перечисленных способов семантизации слов имеет ограниченные возможности. Чаще всего объяснения лексического значения слова строятся на основе сочетания двух и более способов, и зависит это от типа лексического значения слова: конкретное оно или абстрактное, мотивированное или немотивированное, прямое или переносное, эмоционально окрашенное или нет, нейтральное или стилистически окрашенное.

в) Словарно-семантические упражнения.

Словарно-семантические упражнения (или словарная работа) – это средство актуализации семантизированных слов. Среди них выделяются две группы упражнений:

1. упражнения, направленные на закрепление в памяти учащихся смысла семантизированного слова;
2. упражнения, направленные на развитие умения употреблять эти слова в соответственной речи.

При закреплении понимания смысла семантизированного слова школьников необходимо учить:

1. формулированию лексического значения слова;
2. определения смысла слова по контексту;
3. подбору слов, составляющих семантич. поле данного слова.

Для этого используются следующие типы словарно-семантических упражнений:

1. запись толкования лексического значения слова (или чтение толкования по словарю);
2. подбор к данным словам толкований их лексического значения;
3. узнавание слова по его толкованию;
4. составление словарной статьи многозначного слова (по данным толкования ил по контексту);
5. определение в контексте отличий в значении слов, в ч-либо сходных друг с другом (синонимов, паронимов) и разных значений многозначного слова;
6. подбор слов, относящихся к одной смысловой теме, лекс.-семант. группе, родственных слов, синонимов, антонимов, родового или видового слова.

Решая задачи актуализации семантизированных слов, учащиеся необходимо учить:

1. сочетаемости слов в зависимости от их значений;
2. оставлению контекстов, которые позволили бы проявиться определенному значению слова;
3. нахождению и исправлению лексических ошибок и недочетов.

Для этого используют следующие упражнения:

- 1) составление словосочетаний, предложений;
- 2) употребление семантизированных слов в изложениях и сочинениях;
- 3) нахождение лексических ошибок и недочетов, их исправление.

Школьников необходимо учить находить следующие виды лексических ошибок и недочетов:

- 1) семантически неправильное употребление слова;

- 2) нарушение лексической сочетаемости слова;
- 3) использование нелитературного слова (диалектного, просторечного, собственного неудачного образования)
- 4) неоправданное повторение одних и тех же слов, однокоренных слов.

Лекция 4

Тема: Овладение нормами литературного языка

Цель: дать студентам понятие о содержании работы по овладению нормами литературного языка.

Методы: беседа, устное изложение материала.

Литература

1. Блинов Г.И., Панов Б.Т. Практические и лабораторные занятия по методике русского языка. – М.: Просвещение, 1986. – 120 с.
2. Баранов М.Т., Ладыженская Т.А., Львов М.Р. и др. Методика преподавания русского языка. – М.: Просвещение, 1990. – 360 с.
3. Текучев А.В. Методика русского языка в средней школе. – 3-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1980. – 420 с.

План

1. Задачи и содержание работы по культуре речи в школе.
2. Система упражнений.
3. Ошибки и недочеты в речи учащихся.

1. Задачи и содержание работы по культуре речи в школе.

Культура речи – прикладной раздел языкознания, в котором рассматриваются 2 вопроса: как говорить правильно и как говорить хорошо.

Школьный курс всегда в той или иной мере решал культурно – речевые вопросы. Культура речи занимает в нем такое же положение, как и стилистика, - это аспект преподавания всех разделов науки о языке. Такие 2 традиционных для школы направления в работе по развитию речи учащихся, как работа над нормой и обогащением речи учащихся, отражают нечто иное, как основную проблематику культуры речи.

Культура речи возникла как учение о нормах литературного языка. С ними школьники знакомятся при изучении основного курса русского языка; ученики должны усвоить практическим путем некоторые произносительные, лексические, грамматические нормы.

(2001/ 2002 г.г.) Программа для школ с русским языком обучения:

- «обеспечить усвоение учащимися норм русского литературного языка.

Наличие в курсе русского языка теоретических сведений о языке и речи, о нормах русского литературного языка, требований к развитию связной речи, перечня умений и навыков, создающих основу для овладения нормативной русской речью, способствует выполнению поставленных задач».

«Усвоение учащимися норм русского литературного языка происходит при изучении фонетики, лексикологии, словообразования, морфологии, синтаксиса, а также в процессе работы по развитию связной речи. Содержание работы над усвоением норм литературного языка определено программой. При отборе сведений, относящихся к нормам литературного языка, учитывались

наиболее распространенные в речи учащихся ошибки и недочеты, особенно те, которые вызваны влиянием литературного языка».

Например, 5 кл. р-л «Фонетика. Графика. Орфоэпия».

«Учащиеся должны уметь:

- правильно произносить звуки и ставить ударение в соответствии с нормами русского литературного языка; находить и исправлять орфоэпические ошибки и ошибки, связанные с нарушением норм ударения и т.п.».

Задания для самостоятельной работы.

Проанализировать программу для школ с украинским яз. Обучения; законспектировать сведения о работе над нормами русского литературного языка.

В программе и школьном учебнике представлены далеко не все языковые нормы, требующие отработки на уроках русского языка. Учитывая речевую культуру класса, литературные диалектные особенности речи, словесник вносит коррективы в программу: выделяет то, что требует в конкретных условиях большого внимания; опускает те правила, которые ученики не нарушают; вводит материал, отсутствующий в программе.

Большой работы требует от словесника преодоления и предупреждения просторечного произношения, просторечного употребления некоторых слов и форм.

Что обеспечивает успех в проведении работы по формированию правильной речи?

1. Четкая установка учителя на то, что ученики должны овладеть нормами русского литературного языка, что это не менее важно, чем усвоения норм и правописания.

У выпускника школы должно быть сформировано стремление овладеть правильной русской речью, ее нормативной стороной как одной из слагаемых того, что входит в понятие культура речи, культурный человек.

2. Осмысление учениками понятия норма как принятого в языке правила произношения, словоупотребления и т.д. и осмысление определенной конкретной нормы.

3. Учет необходимости многократно повторять правильный вариант произношения слова, словоформ, словоупотребления и т.д., чтобы выработать нужный автоматизм потребления.

Количество повторений может быть от 5 – 7 до 50 – 70 и 100 – 150.

4. Целенаправленная система упражнений и речевых задач, обеспечивающая формирование вначале осмысленных умений, а затем – речевых навыков.

2. Система упражнений.

Основные упражнения и задачи:

- анализ нормы, сопоставительный анализ нормы и ее нарушений;
- выбор одного из данных (ошибочного и нормативного) языковых средств;
- замена ошибочных вариантов нормативными (исправление ошибок в произношении слов, в словоупотреблении, в построении предложений и т.д.);
- устный пересказ, письменное изложение текста, в котором необходимые для усвоения языковые средства являются опорными;

- свободный диктант, творческий диктант, письменный пересказ с дополнительным заданием: употребить такие-то слова или конструкции;
- составление словосочетаний, предложений, небольшого текста с языковыми средствами, норму употребления которых следует запомнить.

Особо эффективными являются виды работ, способствующие запоминанию самой нормы: заучивание наизусть; проговаривание вслух по слогам слов, словоформ, использование наглядности, игровые формы работы, различного рода мнемонические приемы.

3. Ошибки и недочеты в речи учащихся.

Отступления от норм литературного языка порождают ошибки и недочеты в речи учащихся. По ним можно судить, какими нормами не овладел ученик. Знать это необходимо, чтобы правильно спланировать работу.

Все ошибки и недочеты можно разделить на 2 основные группы:

- 1) – ошибки в структуре (в образовании;(ШГ.));
 - 2) – ошибки (недочеты) в функционировании (в употреблении).
- 1) – грамматические (ошибки)
 - 2) – речевые (ошибки и недочеты)

Ошибка – нарушение требования правильности речи, нарушение норм литературного языка.

О ней мы говорим: так сказать (или написать) нельзя, это неправильно.

Недочет – это нарушение требования коммуникативной целесообразности речи, нарушение рекомендаций, связанных с понятиями хорошей речи, т.е. богатой, точной, выразительной.

«Хуже или лучше» сказано (или написано).

Грамматические ошибки.

1) Ошибки в структуре слова:

- а) в словообразовании: непоседка, раздумчивый;
- б) в формообразовании:
 - ИС: облаки, рельса, без тюли и под.;
 - ИП: красивии, более красивее и под.;
 - М: ихний, чегой-то и под.;
 - Гл: ездиет, ждя, хочат и под.

2) Ошибки в структуре словосочетания:

- а) нарушение границы предл.: Собаки напали на след зайца. И стали гонять его по вырубке.
- б) нарушение связи между подлежащим и сказуемым: Цвет красок Шишкин применил светлые.
- в) ошибки в построении предл. С однородными членами: девушка была румяной, гладко причесана.
- г) в предложении с причастным оборотом: Узкая дорожка была покрыта проваливающимся снегом под ногами.
- д) в предложении с деепричастным оборотом: Когда ветер усиливается, и кроны деревьев шумят под его порывами.
- ж) смешение прямой и косвенной речи: «Скалозуб удовлетворенно замечает, что «счастлив я в товарищах моих».

Речевые ошибки.

- 1) употребление слова в несвойственном ему значении:
«Жилин радовался, что обратно (опять) может совершить побег».
- 2) смешение паронимов:
«Мама мне велела надеть свитер, но о я наперед (наотрез) отказался».
- 3) неоправданное употребление просторечных и диалектных слов:
«Одежда его была такова».
- 4) смешение видовременных форм глагола:
«Когда Пугачев выходил из избы и сел в карету».
- 5) неудачное употребление местоимений в контексте, приводящее к неясности, двусмысленности:
«Земляника напоминает ревизору, что он у него обедал».

Речевые недочеты

1) неточности речи

Среди речевых недочетов большую группу составляют случаи неточного употребления слов, когда говорящий знает основное, словарное значение слова, но какой-то оттенок значения от него ускользает. Потому выбранное им слово плохо вписывается в контекст и передает смысл высказывания лишь в общих чертах.

а) неразличение оттенков синонимов или близких по значению слов:

После футбола я пошел домой с унылой (понурой) головой.

б) нарушение лексической сочетаемости

Пионеры выполнили (исполнили) клятву.

в) употребление лишнего слова, ничего не добавляющего к ранее высказанному

Наступил август месяц.

г) нарушение порядка слов в предложении

Первым ударил Кирибеевич в грудь Калашникову.

2) бедность речи, ограниченность словаря, неразвитость синтаксического строя речи

а) повторение одного и того же слова в рамках небольшого контекста

Стрижа обдавало брызгами, и стриж подумал, что скоро конец.

б) употребление рядом или близко однокоренных слов

Однажды охотник охотился на зайцев.

в) однотипность и слабая распространенность синтаксических конструкций

Ватник был грубо заштопан. Латка была грубо наживлена. Носки были изъедены молью.

г) неумение строить контекст, отсутствие логической и лексико-грамматической связи между соседними предложениями.

Видно, что ребята довольны замером.

На небе сияет солнце. Одеты они легко.

3) нарушения требования выразительности речи.

Связаны с тем, что при отборе языковых средств пишущий недостаточно учитывает условия общения, задачу высказывания, т.е. не задумывается над стилем речи.

а) употребление слов иной функционально-стилистической окраски:

Весной везде хорошо: и в чистом поле, и в березовой роще, а также в сосновом и смешанных лесах.

б) неуместное употребление эмоционального окрашенных слов и конструкций.

Рядом сидит папа одного из малышей. (в сочинении по картине Герасимова «Вратарь»).

Все недочеты этой группы принято называть стилистическими. К стилистическим недочетам относится только то, что разрушает единство стиля и делает речь маловыразительной. К ним относится употребление иноstileвых слов и выражения, неудачное использование экспрессивных, эмоционально окрашенных средств языка, которое не соответствует ситуации общения.

Грамматические и речевые недочеты составляют в речи детей неравные доли: речевых в 2 раза больше, чем грамматических.

**Комплекс контрольных работ (ККР) для визначення залишкових знань з із
дисципліни «Методика викладання російської мови» завдань для
змістовно-модульних контрольних робіт**

1 вариант

I УРОВЕНЬ

1. Списывание, диктовка, свободное письмо, разбор – это типы упражнений по...

- а) орфографии;
- б) грамматике;
- в) лексике;
- г) пунктуации.

2. Раздел методики преподавания русского языка, в котором описывается процесс формирования у учащихся орфографических умений и навыков, – это...

- а) методика пунктуации;
- б) методика орфографии;
- в) методика стилистики;
- г) методика развития речи.

3. Пунктуационное оформление предложения в целом или отдельных его элементов, которое могут быть обозначено разными знаками препинания, но которое характеризуется тем, что знак и место знака определяется пунктуационным правилом – это...

- а) орфограмма;
- б) орфографическое правило;
- в) пунктуационное правило;
- г) пунктограмма.

4. Знания по пунктуации и пунктуационные умения – это...

- а) виды работы по пунктуации в школе;
- б) задачи работы по пунктуации в школе;
- в) цели работы по пунктуации в школе;
- г) содержание работы по пунктуации в школе.

5. Что является задачей изучения стилистики в школе?

- а) понять особенности происхождения иностранных слов, употребляемых в русском языке;
- б) привить ученикам чувство любви к применению орфографических правил;
- в) развить языковую интуицию учащихся через сознание стилевой структуры контекста;
- г) уметь употреблять различные стили только в устном общении.

6. Что необходимо сделать для того, чтобы специфика каждого функционального стиля была осмыслена учеником?

- а) следует поставить функциональный стиль в условия, моделирующие экстралингвистическую основу данного стиля;
- б) следует привести примеры употребления различных стилей при помощи кинохроники;
- в) следует приучить учеников разделять понятия, относящиеся к разным стилям (например научные термины);

- г) следует общаться с учениками исключительно научным стилем.
7. Какие признаки речевой ситуации формируют разговорный стиль?
- а) неофициальность, непринужденность общения;
 - б) официальность, эмоциональность;
 - в) конкретность, научность;
 - г) доказательность, точность.

8. К какому функциональному стилю относится данный отрывок?

Сидорович плохо спал ночью, то и дело, просыпаясь под раскаты грома и сверканье молний. Это была одна из тех ужасных ночей, когда хочется закутаться под одеяло, высунув нос для притока воздуха, и представлять что ты в шалаше в дикой степи за сотни километров до ближайшего города.

Вдруг откуда ни возьмись Сидоровичу по уху проехала ладонь спавшей рядом жены:

– Спи уже, путешественник, – простонала она, сонно причмокивая языком.

Сидорович обиженно отвернулся, надувшись. Он думал о Тайге...

- а) художественный;
 - б) научный;
 - в) официально-деловой;
 - г) публицистический.
9. Что из перечисленного не относится к речевым навыкам?
- а) дать простой, односложный и развернутый ответ на вопрос;
 - б) устно или письменно изложить прочитанное или услышанное;
 - в) выступать на публике;
 - г) составлять планы, конспекты, рефераты.
10. Обогащение словарного запаса учащихся призвано...
- а) повышать его интеллектуальные способности;
 - б) умение отвечать на любые вопросы;
 - в) правильный перевод иностранных слов;
 - г) развить умение употреблять слова в зависимости от типа и стиля речи.

II УРОВЕНЬ

1. Типы и причины пунктуационных ошибок.

III УРОВЕНЬ

1. Приведите примеры (2-3) констатирующих правил по орфографии.
2. Приведите 2-3 примера пунктуационных упражнений аналитического характера.
3. Приведите примеры (2-3) словарно-семантических упражнений.

2 вариант

I УРОВЕНЬ

1. Опора на связь изучения орфографии с изучением грамматики и фонетики, опора на опознавательные признаки орфограмм – это
 - а) частные принципы изучения орфографии в школе;
 - б) общие принципы изучения грамматики в школе;
 - в) общие принципы изучения орфографии в школе;
 - г) нет правильного ответа.
2. ...описывают систему правописания; делятся на две группы: 1) понятия, усваиваемые школьниками; 2) понятия, на которые опирается учитель, организуя учебный процесс.
 - а) орфографические понятия;
 - б) пунктуационные понятия;
 - в) стилистические понятия;
 - г) лексические понятия.
3. Предполагает безукоризненное владение всеми пунктуационными нормами, а также умение адекватно использовать знаки препинания в авторских целях
 - а) относительная пунктуационная грамотность;
 - б) относительная и абсолютная пунктуационная грамотность;
 - в) пунктуационная грамотность;
 - г) абсолютная пунктуационная грамотность.
4. Наблюдения над логико-предметной информацией, выраженной в предложении, наблюдения над структурой предложения, наблюдение над ритмомелодикой предложения – это...
 - а) собственнометодические принципы орфографии;
 - б) собственнометодические принципы стилистики;
 - в) ообщеметодические принципы пунктуации;
 - г) собственнометодические принципы пунктуации.
5. Что лежит в основе разграничения контрастных типов речи?
 - а) наличие терминов, употребление синтаксических конструкций, употребление определённого морфем;
 - б) сфера общения, коммуникативная функция, особенности содержания;
 - в) наличие или отсутствие жаргонизмов;
 - г) чёткость произношения звуков говорящим.
6. Какие стили противопоставлены такими признаками: субъективность и эмоциональная экспрессия?
 - а) художественный и публицистический;
 - б) художественный и научный;
 - в) официально-деловой и научный;
 - г) художественный и официально-деловой.
7. Какому функциональному стилю присущи такие признаки: императивность (долженствующий характер), точность, не допускающая двух толкований, стандартизированность?
 - а) научному;
 - б) художественному;
 - в) официально-деловому;
 - г) разговорному.

8. К какому функциональному стилю относится данный отрывок?

Можно ли давать урок, если нет классной комнаты? Сдавать экзамен без зачетки в кармане? Вот Виктор В., например, так не думает. Ему 41 год, он не последний человек в одной из страховых компаний и в то же время – студент университета третьего возраста. Во время перерыва на обед или вечером, когда жена Виктора уже спит, жена начинает грызть гранит науки в том месте, которое ему обозначил профессор, стоящий на кафедре в семи сотнях километров от его дома.

- а) публицистический;
- б) научный;
- в) художественный;
- г) разговорный.

9. Что в методике русского языка понимается под развитием речи?

- а) вся работа, проводимая словесником специально и попутно для того, чтобы ученики овладели языковыми нормами, а также умением выражать свои мысли в устной и письменной форме, пользуясь нужными языковыми средствами в соответствии с целью, содержанием речи и условиями общения.
- б) работа, проводимая учеником для того, чтобы овладеть языковыми нормами, а также умением выражать свои мысли в устной и письменной форме;
- в) вся работа, проводимая родителями для того, чтобы дети овладели языковыми нормами;
- г) работа, проводимая словесником специально и попутно для того, чтобы ученики овладели умением выражать свои мысли в устной и письменной форме.

10. Культура речи, стилистика, связная речь, работа над звуковой стороной речи, работа над значащими частями слова, работа над словом и фразеологизмами, работа над морфологической формой слова, работа над словосочетанием, работа над предложением – это:

- а) суть методики русского языка;
- б) разделы по изучению русского языка;
- в) разделы работы по изучению речи;
- г) разделы по изучению методики фонетики.

II УРОВЕНЬ

1. Охарактеризуйте задачи пунктуации.

III УРОВЕНЬ

1. Приведите примеры (2-3) негативных правил по орфографии.
2. Приведите 2-3 примера пунктуационных упражнений синтетического характера.
3. Приведите примеры (2-3) стилистических упражнений.

3 вариант

I УРОВЕНЬ

1. Написание, соответствующее правилам орфографии, требующее применения этих правил; такое написание слова, которое выбирается из ряда возможных при одном и том же произношении и отвечает определенному орфографическому правилу; определенное, правильное (соответствующее правилам или традиции) написание, которое нужно выбрать из ряда возможных, – это определения...

- а) орфографического правила;
- б) орфограммы;
- в) пунктограммы;
- г) пунктуационного правила.

2. Термин «орфограмма» употребляется...

- а) в узком и широком значении;
- б) в узком значении;
- в) в широком значении;
- г) в узком, широком и среднем значении.

3. Отражает владение только частью пунктуационных правил

- а) абсолютная пунктуационная грамотность;
- б) относительная орфографическая грамотность;
- в) относительная пунктуационная грамотность;
- г) абсолютная орфографическая грамотность.

4. Принцип выразительного «чтения» знаков препинания, принцип развития навыков расстановки знаков препинания в процессе письма, принцип тщательно продуманной регулярной работы над пунктуационным правилом по его осмыслению, запоминанию и применению в процессе выполнения разнообразных письменных и устных упражнений в определенной системе – это...

- а) собственнометодические принципы орфографии;
- б) собственнометодические принципы стилистики;
- в) ооцетодические принципы пунктуации;
- г) собственнометодические принципы пунктуации.

5. Что такое стилистические этюды?

- а) это примеры употребления различных стилей, представленные в учебниках;
- б) это сочинения, которые необходимо написать в научном стиле;
- в) это самые важные предложения, представленные в тексте;
- г) это небольшие самостоятельные высказывания учащихся, принадлежащие различным стилям и жанрам речи.

6. К какому функциональному стилю речи относится данный отрывок? «Понятие хордовые объединяет позвоночных и некоторых беспозвоночных, имеющих, по крайней мере в некоторый период их жизненного цикла, хорду, полый спинной нервный тяж, жаберные щели, эндостиль, и хвост.» ?

- а) научный;
- б) художественный;
- в) официально-деловой;
- г) публицистический.

7. Какому функциональному стилю присущи следующая функция: сообщение информации, а также доказательство её истинности?

- а) разговорный;
- б) публицистический;
- в) официально-деловой;
- г) научный.

8. Формирование у школьников умения и навыки связной устной и письменной речи – это:

- а) одна из задач методики русского языка;
- б) одна из задач методики развития речи;
- в) одна из задач изучения морфологии;
- г) одна из задач изучения орфографии.

9. От чего зависит выбор способов семантизации слова?

- а) от частоты использования слова;
- б) от употребления слова в определённом стиле;
- в) от контекста;
- г) от того, в активный или пассивный запас оно вводится.

10. Что из перечисленного относится к задачам курса развития речи?

- а) привить ученикам стремление к чтению;
- б) привить ученикам чувство любви к использованию речи;
- в) обеспечить усвоение учащимися орфоэпических и грамматических норм русского литературного языка;
- г) обеспечить усвоение учащимися знаний по методике развития речи.

III УРОВЕНЬ

1. Как осуществляется работа над пунктуационным правилом?

III УРОВЕНЬ

1. Приведите примеры (2-3) регулирующих правил по орфографии.
2. Приведите 2-3 примера пунктуационных упражнений аналитического характера.
3. Охарактеризуйте ступени изучения стилистики в школе. Приведите примеры.

Інструктивно-методичні матеріали до практичних і лабораторних занять із дисципліни «Методика викладання російської мови»

Практическое занятие 1 Методика орфографии

План

1. Значение, задачи и принципы работы по орфографии в школе.
2. Содержание работы по орфографии.
3. Понятие об орфограмме. Типы и виды орфограмм.
4. Методика работы над орфограммами и над формированием орфографических умений и навыков.
5. Орфографические упражнения.
6. Орфографический разбор, методика его проведения.
7. Орфографическое правило, особенности его структуры. Этапы его изучения.

Студенты должны знать:

- последовательность знакомства учащихся с функциональными стилями речи;
- признаки разных функциональных стилей;
- основные виды упражнений.

Студенты должны уметь:

- определять принадлежность текста к определенному функциональному стилю;
- находить и исправлять стилистические ошибки.

Ключевые слова: функциональный стиль, стилистическая ошибка.

Литература:

1. Баранов М.Т., Ладыженская Т.А., Львов М.Р. и др. Методика преподавания русского языка. - М.: Просвещение, 1990. – 360 с.
2. Текучев А.В. Методика русского языка в средней школе. - 3-е изд., перераб.-М.: Просвещение, 1980. – 486 с.
3. Методика изучения русского языка /под ред. Н.А. Пашковской, Г.М. Иваницкой.К.: Рад. шк., 1986. – 394 с.
4. Львов М.Р. Словарь-справочник по методике русского языка. - М.: Просвещение, 1988. – 240 с.
5. Напольнова Т.В., Пустовалов П.С. Практикум по методике преподавания русского языка. - М.: Просвещение, 1976. – 278 с.

Задания:

1. Подберите материал для орфографического разбора и подготовьтесь к его проведению в аудитории.
2. Приведите примеры (2-3) констатирующих и регулирующих орфографических правил.
3. Выполните упражнения: 304, 310 (1,2,3,8), 312, 318, 331, 339 (устно), 342(письменно).

Практическое занятие 2 Методика пунктуации

План

1. Значение и задачи по пунктуации в школе.
2. Содержание, этапы и принципы обучения пунктуации.
3. Типы и причины пунктуационных ошибок.
4. Характеристика пунктуационных правил.
5. Работа над правилом. Пунктограмма.
6. Основные виды упражнений.
7. Изучение правил пунктуации и формирование пунктуационных навыков.

Студенты должны знать:

- последовательность знакомства учащихся с функциональными стилями речи;
- признаки разных функциональных стилей;
- основные виды упражнений.

Студенты должны уметь:

- определять принадлежность текста к определенному функциональному стилю;
- находить и исправлять стилистические ошибки.

Ключевые слова: функциональный стиль, стилистическая ошибка.

Литература:

4. Баранов М.Т., Ладыженская Т.А., Львов М.Р. и др. Методика преподавания русского языка. - М.: Просвещение, 1990. – 360 с.
5. Текучев А.В. Методика русского языка в средней школе. - 3-е изд., перераб.- М.: Просвещение, 1980. – 486 с.
6. Методика изучения русского языка /под ред. Н.А. Пашковской, Г.М. Иваницкой.К.: Рад. шк., 1986. – 394 с.
7. Львов М.Р. Словарь-справочник по методике русского языка. - М.: Просвещение, 1988. – 240 с.
8. Напольнова Т.В., Пустовалов П.С. Практикум по методике преподавания русского языка. - М.: Просвещение, 1976. – 278 с.

Задания:

1. Выполните упражнения: устно: 353, 357, 358, 363, 364, 370; письменно: 356, 373.
2. Составьте конспект урока изучения нового материала по пунктуации (на выбор студента). Подготовьтесь к его проведению в аудитории.

Практическое занятие 3
Тема. Методика стилистики
План

1. Стилистика как аспект преподавания русского языка и как один из разделов школьного курса.
2. Содержание работы по стилистике.
3. Стилистические упражнения.

Студенты должны знать:

- последовательность знакомства учащихся с функциональными стилями

речи;

- признаки разных функциональных стилей;

- основные виды упражнений.

Студенты должны уметь:

- определять принадлежность текста к определенному функциональному стилю;

- находить и исправлять стилистические ошибки.

Ключевые слова: функциональный стиль, стилистическая ошибка.

Литература:

9. Баранов М.Т., Ладыженская Т.А., Львов М.Р. и др. Методика преподавания русского языка. - М.: Просвещение, 1990. – 360 с.

10. Текучев А.В. Методика русского языка в средней школе. - 3-е изд., перераб.- М.: Просвещение, 1980. – 486 с.

11. Методика изучения русского языка /под ред. Н.А. Пашковской, Г.М. Иваницкой. К.: Рад. шк., 1986. – 394 с.

12. Львов М.Р. Словарь-справочник по методике русского языка. - М.: Просвещение, 1988. – 240 с.

13. Напольнова Т.В., Пустовалов П.С. Практикум по методике преподавания русского языка. - М.: Просвещение, 1976. – 278 с.

Вопросы для самоконтроля:

1. Назовите последовательность знакомства учащихся с функциональными стилями речи. Чем оправдывается такая последовательность изучения функциональных стилей речи в школе?
2. Назовите признаки разговорной речи и сопоставьте их с признаками книжной речи.
3. В чем состоят отличия научной речи от официально-деловой?
4. Каковы особенности публицистической речи?

Практические задания:

1. Выполните упражнения 430, 434, 436 (письменно), 431, 432, 433, 435 (устно).
2. Составьте тесты: 5 вопросов теоретического характера и 5 вопросов практического характера по теме «Признаки функциональных стилей». К каждому вопросу подберите четыре варианта ответов, один из которых правильный. Тесты принесите в распечатанном виде, электронный вариант отправьте на sadovaya_anna@mail.ru

Пример теоретического вопроса:

Какому функциональному стилю присущи следующие задачи речи:

Воздействовать на массы, сформировать у людей правильное отношение к общественным делам?

- а) разговорный;
- б) научный;
- в) официально-деловой;
- г) публицистический.

Пример практического вопроса:

К какому функциональному стилю относится данный отрывок?
Сколько бы ни смотреть на море – оно никогда не надоест. Оно всегда разное, новое, невиданное.

То оно тихое, светло-голубое, в нескольких местах покрытое почти белыми дорожками штиля. То оно ярко-синее, пламенное, сверкающее. То оно играет барашками. То, под свежим ветром, становится вдруг темно-индиговым, шерстяным, точно его гладят против ворса.

- а) художественный;
- б) научный;
- в) официально-деловой;
- г) публицистический.

Задания для самостоятельной работы:

1. Законспектируйте описание стилей: разговорного, официально-делового, научного, публицистического (из сборника Г.И. Блинова, Б.Т. Панова «Практические и лабораторные задания по методике русского языка» с. 172 – 174.)
2. Выполните устно упражнения 431, 432, 433, 435.
3. Законспектируйте «Стилистические упражнения» из лекции «Методика работы по стилистике», подготовьтесь к выступлению по этому вопросу в аудитории.
4. Выполните письменно упражнения 430, 434, 436.

Практическое занятие 4 **Методика работы над связной речью**

План

1. Связная речь как методическое понятие.
2. Содержание работы по развитию связной речи.
3. Понятие о тексте. Типы речи.
4. Изложения и сочинения.

Студенты должны знать:

- содержание работы по развитию речи;
- понятие о тексте;
- типы речи.

Студенты должны уметь:

- давать определение связной речи как методическому понятию;
- определять содержание работы по развитию связной речи;
- работать над текстами для изложений и сочинений.

Ключевые слова: связная речь, текст, изложение, сочинение.

Литература:

14. Баранов М.Т., Ладыженская Т.А., Львов М.Р. и др. Методика преподавания русского языка. – М.: Просвещение, 1990. – 360 с.

15. Текучев А.В. Методика русского языка в средней школе. – 3-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1980. – 486 с.
16. Методика изучения русского языка /под ред. Н.А. Пашковской, Г.М. Иваницкой. К.: Рад. шк., 1986. – 394 с.
17. Львов М.Р. Словарь-справочник по методике русского языка. – М.: Просвещение, 1988. – 240 с.
18. Напольнова Т.В., Пустовалов П.С. Практикум по методике преподавания русского языка. – М.: Просвещение, 1976. – 278 с.

Вопросы для самоконтроля:

1. Какое определение дается связной речи как методическому понятию?
2. Каково содержание работы по развитию связной речи?
3. Какие выделяются типы речи?
4. Как работать над подготовкой школьников к изложению и сочинению?

Практические задания:

Выполните упражнения: 438, 439, 443, 444, 448, 455, 456.

Практическое занятие 5

Тема. Обогащение словарного запаса учащихся

План

1. Цели и источники обогащения словарного запаса учащихся на уроках русского языка.
2. Цели и задачи работы по обогащению словарного запаса учащихся.
3. Принципы методики обогащения словарного запаса учащихся (экстралингвистический, парадигматический, функциональный, текстуальный).
4. Виды работ по обогащению словарного запаса учащихся.

Студенты должны знать:

- цели и источники обогащения словарного запаса учащихся на уроках русского языка;
- содержание словарной работы в школе;
- принципы отбора тематических групп;
- приемы семантизации слов;
- словарно-семантическую работу на уроках русского языка.

Студенты должны уметь:

- обогащать словарный запас учащихся на уроках русского языка;
- осуществлять словарную работу в школе;
- применять принципы отбора тематических групп;
- применять приемы семантизации слов;
- осуществлять словарно-семантическую работу на уроках русского языка.

Ключевые слова: словарный запас, словарная работа.

Литература

1. Блинов Г.И., Панов Б.Т. Практические и лабораторные занятия по методике русского языка. – М.: Просвещение, 1986. – 224 с.

2. Баранов М.Т., Ладыженская Т.А., Львов М.Р. и др. Методика преподавания русского языка. – М.: Просвещение, 1990. – 360 с.
3. Текучев А.В. Методика русского языка в средней школе. – 3-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1980. – 486 с.
4. Методика изучения русского языка /под ред. Н.А. Пашковской, Г.М. Иваницкой. – К.: Рад. шк., 1986. – 394 с.
5. Львов М.Р. Словарь-справочник по методике русского языка. – М.: Просвещение, 1988. – 240 с.
6. Напольнова Т.В., Пустовалов П.С. Практикум по методике преподавания русского языка. – М.: Просвещение, 1976. – 278 с.

Проблемные вопросы:

1. Каковы цели и источники обогащения словарного запаса учащихся на уроках русского языка?
2. Каково содержание словарной работы в школе?
3. Каковы принципы отбора тематических групп?
4. Каковы приемы семантизации слов?
5. В чем состоит специфика словарно-семантической работы на уроках русского языка?
6. Назовите основные цели и задачи словарной работы в школе.
7. Каковы основные принципы методики обогащения словарного запаса учащихся и как они реализуются на уроках русского языка?
8. Какие вы знаете способы толкования слов?
9. В чем выражается соблюдение принципа историзма в словарной работе?
10. Назовите виды словарей, необходимых при работе над обогащением словарного запаса учащихся.
11. Назовите виды работ с толковым словарем.
12. Назовите виды упражнений.

Практические задания:

1. Изучите научно-методическую литературу по теме практического занятия.
2. Выполните упражнения 387, 389, 390, 391, 392, 394, 396, 397.
3. Составьте фрагмент урока, иллюстрирующий работу с толковым словарем.

Лабораторная работа № 1

Тема. Методика орфографии

Задания

1. Просмотрите урок по ссылке
https://www.youtube.com/watch?v=CZ_vv3K8OEI
2. Проанализируйте урок.

Схема анализа урока

Анализ урока по русскому языку,
проведенного студенткой (учителем)

(фамилия, инициалы)

в классе _____ ООШ № _____.

Дата проведения _____

Тема урока: _____

Цель урока: (учебная, развивающая, воспитательная)

Схема наблюдения урока:

Ход урока (содержание)	Положительное в деятельности учителя и учеников	Отрицательное в деятельности учителя и учеников	Примечания

При заполнении таблицы обратите внимание:

1. Организация класса и сообщение задач урока; подготовка класса к уроку.
2. Отвечал ли ход урока его структуре? Определите все этапы урока и сколько времени отведено на каждый из них, то есть выдержаны ли пропорции в структурировании.
3. Отметьте, адекватно учебной и развивающей целям выбраны методы и приемы обучения.
4. Удачно ли подобраны упражнения и логичной ли была их последовательность, содействовали они осуществлению образовательной, воспитательной и развивающей цели, были ли упражнения с учетом индивидуального и дифференцированного подходов к обучению русскому языку? Устанавливалась ли с помощью упражнений связь с предыдущим и следующим материалом?
5. Правильно ли сформулировано домашнее задание? Проводился ли инструктаж к его выполнению?
6. Проанализируйте речь учителя и учеников. Исправлял ли языковые ошибки учеников учитель?
7. Что вы можете сказать о культуре записи материала на школьной доске? Следил ли за этим учитель?

**Завдання на курсові проекти
із дисципліни «Методика викладання російської мови»**

3. Наочність у викладанні російської мови в школах з російською мовою навчання
4. Робота з попередження і подолання орфографічних помилок на уроках російської мови
5. Робота над орфограммами на уроках російської мови
6. Робота над граматичними поняттями, визначеннями і правилами на уроках російської мови
7. Словникова робота на уроках російської мови
8. Формування національно-мовної особистості на уроках рідної мови в основній школі.
9. Шляхи оптимальної організації сучасного уроку російської мови в основній школі.
10. Шляхи інтегральної організації сучасного уроку російської мови в основній школі.
11. Проблемне навчання на уроках рідної мови як засіб розвитку пізнавальної самостійності старшокласників.
12. Особистісно-зорієнтоване навчання рідної мови як засіб створення умов для самовизначення та самореалізації школярів.
13. Когнітивний підхід до навчання російської мови як шлях до удосконалення комунікативної компетенції учнів.
14. Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку в старшокласників комунікативних і мовних умінь.
15. Система творчих вправ як засіб розвитку в учнів мотивації до вивчення рідної мови.
16. Метод бесіди на уроках рідної мови в основній школі та шляхи його вдосконалення.
17. Умови ефективності різних видів лінгвістичного аналізу на уроках російської мови.
18. Роль наочності у вивченні явищ російської мови.
19. Сучасні комп'ютерні технології на уроках російської мови.
20. Повторення як результат пізнавальної діяльності старшокласників на уроці російської мови.
21. Застосування самостійної роботи на різних етапах вивчення української мови.

Література до курсових робіт

1. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті // Держава і освіта. - № 29. - 18 липня 2001 р. - С.4-6.
2. Концепція мовної освіти 12-річної школи (Українська мова як рідна) // Дивослово. - 2002. - №8. - С. 59-65.
3. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Українська мова 5-12 класи. Київ. - 2005. - 176 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник. - Київ: Либідь, 1997. - 376 с.

5. Симоненко Т.В. Формування національно-мовної особистості на уроках української мови (5-7 класи) // Дивослово. -2000. - №1. - С. 39-41.
6. Симоненко Т.В. Шляхи і засоби формування національно-мовної особистості у школі (5-7 класи) // Українська мова та література в школі. - 2000. - №1. - С.26-28.
7. Скуратівський Л.В. До лінгводидактики, зорієнтованої на формування духовної мовної особистості // Дивослово. -1997. - №9. - С.52-52.
8. Ушинський К.Д. Рідне слово // Вибр. пед. твори: У 2т. - К. -1983. - Т.1. - С. 123.
9. Бабанский Ю. Оптимизация процесса обучения. - М.: Педагогика, 1977. - С.59-66.
- 10.Беляев О.М. Зміст уроку мови // Українська мова та література в школі. - 2003. - №4. - С.2-6.
- 11.Мельничайко В., Пентилюк М., Рожило Л. Удосконалення змісту і методів навчання мови. - К.: Рад.школа, 1982 -С.27-56.
- 12.Методичний порадник: форми і методи навчання / Автор-укладач Б.О.Житник. - Х.: Вид.група «Основа», 2005. -128с.
- 13.Варзацька Л., Дворецька Л. Методика інтегрованого уроку мови // Дивослово. - 2004. - №3. - С.31-50.
- 14.Беляев О.М. Інтегровані уроки рідної мови // Дивослово. - №5. - С.36-40.
- 15.Шкільник М. Проблемний підхід до вивчення частин мови. -К.: Рад. школа. - 1986.
- 16.Заболотний О. Розвиток навчально-пізнавальної активності учнів (Проблемні ситуації) // Дивослово. - 2004. - №12. - С. 29.
- 17.Босак С. Особистісно-орієнтоване навчання - у практиці. // Українська мова та література в школі. - 2003. - № 8. - С. 37 - 41.
- 18.Фасоля А. Мета, зміст, технологія уроку // Дивослово. - № 8. - С. 19 - 25.
- 19.Фасоля А. Азбука особистісно-зорієнтованого навчання //Українська мова й література в середніх школах.. - 2004. -№4. - С. 62- 67.
- 20.Пентилюк М., Нікітіна А., Горюшкіна О. Концепція когнітивної методики навчання української мови // Дивослово. -2004. - № 8. - С. 5-9.
- 21.Селіванова О.О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики(Розділ 4. Когнітологічний напрям сучасної лінгвістики). К.:Вид.українського фітосоціологічного центру. - 1999. - С.65-85.
- 22.Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.: метод. посібник / Пометун О.І., Пироженко Л.В. За ред.О.І.Пометун. - К.: Видавництво А.С.К., 2004. - 192 с.
- 23.Щербина В.І. Інтерактивні технології на уроках української мови та літератури / В.І.Щербина, О.В.Волкова,О.В.Романенко. - Х.: Вид.група «Основа», 2005. - 96с.
- 24.Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади // Дивослово. - 2004. - №10. - С. 2-11, (початок).
- 25.Варзацька Л., Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання:лінгводидактичні засади // Дивослово. - 2004. - №11, (продовження)

26. Варзацька Л., Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади // Дивослово. - 2005. - №2. - С. 5-19, (продовження).
27. Кравчук Д.М. Творчі роботи з української мови в IV-VIII класах. К.: Рад.школа. - 1971. - 119 с.
28. Полєвікова О.Б. Творча робота як засіб розвитку мотивації навчання школярів // Початкова школа. - 2002. - № 3. - С.27-28.
29. Полєвікова О.Б. Використання творчих вправ як засобу мотиваційного забезпечення процесу навчання рідної мови // Початкова школа. - 2004. - № 3. - С.15-18.
30. Лукач С. Бесіда на уроках мови. - К.: Рад.школа, 1990.
31. Беляєв О. Доказова розповідь та евристична бесіда у навчанні мови // Українська мова та література в школі. - 2003. - №8. - С.2-5.
32. Ляшкевич А. Генезис бесіди як дидактичної основи діалогічного мовлення // Українська мова та література в школі. - 2001. - №2. - С.7-9.
33. Мельничайко В.Я. Види мовного розбору. Українська мова. Довідник. Т.: «Богдан», 1997. - 120 с.
34. Валентій Л.В. Мовний аналіз як метод навчання в школі // Українська мова та література в школі. - 1996. - №3. - С.40-43.
35. Кулінська Л.П. Екранна і звукова наочність на уроках української мови: посібник для вчителів. - К., 1986. - 118 с.
36. Федоренко О. Узагальнюючі логічні схеми на уроках мови // Українська мова та література в школі. - 2001. - №2. - С.23-24.
37. Мельник Н. Опорні конспекти з української мови // Українська мова та література в школі. - 2001. - №2. - С.50-55.
38. Кравченко Л.П. Сучасні комп'ютерні технології на уроках філології // Вивчаємо українську мову та літературу. - №17-18 (57-58) червень 2005 р. - С. 9-13.
39. Якименко Н., Рибалко К. Урок мови з використанням комп'ютерних програм // Дивослово. - 2001. - №11. - С. 49-51.
40. Комп'ютер в роботі педагога: Учебное пособие / Под ред. Н.Ю. Пахомовой. - М.: ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д: «МарТ», 2005. - 192 с.
41. Ніколенко Л.Д. Питання методики повторення. К.: «Рад.школа». - 1968. - 118 с.
42. Девдєра М. Узагальнення та повторення вивченого матеріалу та «диктантний алгоритм» // Українська мова та література в школі. - 2004. - №5. - С.40-44.
43. Передрій Г.Р. Самостійна робота учнів 5-8 класів на уроках української мови (посібник для вчителів). К.: «Рад.школа». - 1968. - 155 с.

Методика вивчення основних розділів шкільного курсу російської мови

1. Вивчення фонетичної системи російської мови в основній школі.
2. Методика роботи над орфоепічними навичками старшокласників.
3. Наступність і перспективність у засвоєнні фонетики та графіки.
4. Шляхи подолання фонетичних діалектизмів у мовленні учнів.

5. Попередження помилок в мовленні учнів, викликаних явищем інтерференції.
6. Реалізація мовленнєвої, мовної, соціокультурної та діяльнісної (стратегічної) ліній змісту навчання під час вивчення фонетики й орфоепії в 5 класі.

Методика вивчення орфографії

1. Методика роботи над формуванням у старшокласників орфографічних навичок.
2. Види орфографічних вправ та методика їх проведення
3. Диктант як прийом організації навчальної діяльності у засвоєнні російської орфографії.
4. Робота з орфографічним словником на уроках російської мови.
5. Система роботи над виправленням орфографічних помилок.
6. Методика виправлення, обліку та класифікації орфографічних помилок в учнівських письмових роботах.

Методика вивчення лексикології та фразеології

1. Особливості засвоєння старшокласниками російської лексики.
2. Фразеологічна робота як засіб збагачення словника старшокласників.
3. Робота над фразеологізмами як засіб формування культури спілкування учнів 10 класів.
4. Збагачення словникового запасу учнів основної школи лексичними синонімами.
5. Етимологізація слова як засіб формування інтересу старшокласників до вивчення російської мови.
6. Методика роботи зі словниками: тлумачним, фразеологічним, словниками синонімів, антонімів, паронімів, іншомовних слів, перекладними словниками.
7. Лінгвокультурологічний аспект вивчення російської лексики в старших класах.
8. Лінгвістичний аналіз (лексичний, стилістичний, лексико-стилістичний) на уроках лексикології та фразеології.
9. Методика роботи над лексичними помилками у мовленні старшокласників.
10. Методика подолання лексичної інтерференції в усному мовленні російськомовних учнів.
11. Методика ознайомлення учнів 5 класу із способами словотворення.
12. Типи вправ, що сприяють усвідомленню функцій морфем інформуванню орфографічних навичок учнів під час вивчення «Будови слова».
13. Місце морфемного та словотвірного розборів у шкільному курсі російської мови.
14. Труднощі у вивченні морфемної будови слова, словотворення та шляхи подолання їх.

Методика вивчення частин мови

1. Проблемний підхід до вивчення дієслівних форм (дієприкметника, дієприслівника).
2. Зв'язок орфографії з граматиною як умова ефективності формування правописних умінь школярів (тема «Прикметник»).
3. Розвиток культури мовлення учнів під час вивчення числівників.
4. Методика формування граматичного поняття прислівник на уроках російської мови.
5. Навчання мови та розвиток мовлення на основі тексту (тема «Займенник»).
6. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь учнів (на матеріалі теми «Способи дієслів»).
7. Формування в учнів основної школи комунікативних якостей мовлення у процесі вивчення прийменників.
8. Шляхи попередження та подолання граматичних помилок у письмовому й усному мовленні старшокласників.

Методика вивчення синтаксису та пунктуації

1. Структурно-семантичний підхід до вивчення синтаксису.
2. Пояснювально-репродуктивні методи вивчення синтаксису на уроках російської мови у 5 класі.
3. Пояснювально-пошукові та спонукально-пошукові методи вивчення синтаксису на уроках російської мови у 8 класі.
4. Формування мовленнєво-комунікативних умінь на синтаксичній основі.
5. Умови ефективності синтаксичного аналізу речення на уроках рідної мови.
6. Шляхи попередження та подолання граматичних (синтаксичних) помилок у письмовому й усному мовленні старшокласників.
7. Методика формування в учнів 8 класу пунктуаційних навичок.
8. Шляхи попередження та подолання пунктуаційних помилок у письмовому мовленні старшокласників.

Методика роботи з розвитку зв'язного мовлення

1. Формування у п'ятикласників умінь аудіювання на уроках рідної мови.
2. Удосконалення навичок читання учнів на уроках рідної мови.
3. Розвиток діалогічного мовлення як один із аспектів формування мовленнєвої компетенції учнів.
4. Методика формування монологічного мовлення старшокласників на уроках рідної мови.
5. Формування в учнів поняття про типи мовлення та структуру тексту на уроках російської мови.
6. Усні й письмові перекази у системі роботи з розвитку зв'язного мовлення старшокласників.
7. Розвиток творчих здібностей в учнів основної школи.
8. Методика роботи над творами розповідного характеру на уроках рідної мови.
9. Навчання старшокласників складати твори-описи.

10. Особливості методики навчання старшокласників будувати творчість (роздуми).
11. Ситуативні завдання як засіб розвитку зв'язного мовлення учнів 5-7 класів.
12. Мовленнєва ситуація як прийом розвитку мовленнєвих умінь в умовах білінгвізму.
13. Вироблення у старшокласників умінь редагувати власний текст.

Методика роботи зі стилістики

1. Розвиток в учнів 5 класу культури ділового мовлення під час опрацювання теми «Лист. Адреса».
2. Методика роботи зі стилістики під час вивчення словосполучення і простого речення у 8-9 класах.
3. Методика роботи зі стилістики під час вивчення складного речення у 8-9 класах.
4. Формування в учнів стилістичних умінь і навичок під час вивчення словотвору в основній школі.
5. Формування в учнів стилістичних умінь і навичок під час вивчення морфології в основній школі.
6. Розвиток в учнів текстоутворювальних навичок на уроках рідної мови.
7. Формування в учнів 5 класу соціокультурної компетенції у процесі вивчення теми «Текст».
8. Лексико-стилістичний аналіз тексту як засіб удосконалення комунікативних умінь і навичок учнів 5-7 класів.
9. Шляхи попередження та подолання стилістичних помилок у мовленні старшокласників.

Література до курсових робіт

1. Пентиліук М.І. Робота з стилістики в 4-6 класах: Посібник для вчителя. - К.: Рад. школа, 1984. - 136 с.
2. Пентиліук М.І. Робота з стилістики в 8-9 класах: Посібник для вчителя. - К.: Рад. школа, 1987. - 112 с.
3. Михайлик В. Моделювання як важливий засіб формування культури ділового мовлення // Дивослово. - 1999. - №7. - С.28-32.
4. Волошина Н. Синтаксичні засоби стилістики (конспект уроку) // Дивослово. - 1999. - №7. - С. 52-53.
5. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах // За ред. М.Пентиліук. - К., 2000. - С. 181-204.
6. Гамрецький І. Мовленнєво-публіцистична культура учнів: один з аспектів // Дивослово. - 1999. - №12. - С.14-15.
7. Пентиліук М.І. Культура мови і стилістика. - К., 1994.
8. Кордун П.П. Збірник вправ із стилістики: Посібник для вчителів. - К.: Рад. школа, 1987. - 160 с.
9. Кучеренко І. Психологічні умови засвоєння стилістики учнями старших класів // Українська мова і література в школі. 2004. - №4. - С. 9-12.

10. Дідук Г.І. Лінгвостилістичні та комунікативно-ситуативні вправи на уроках української мови у 5-7 класах. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2004. - 80с.
11. Бондарчук Л.І. Методику підказує текст: Навчальний посібник. - Тернопіль: Мальва-ОСО, 2001. - 160с.
12. Плющ М.Я., Грипас Н.Я. Робота над текстом у початкових класах: Посібник для вчителів. - К.: Рад. школа, 1986. - 168с.
13. Донченко Т. Формування в учнів поняття про типи мовлення і типологічну структуру тексту // Дивослово. - 2004. - №4. - С. 23-25.
14. Плітко В. Вивчення мови через текст // Дивослово. - 2004. - №4. - С. 26-27.
15. Ковалик І.І., Мацько Л.І., Плющ М.Я. Методика лінгвістичного аналізу тексту. К.: Вища школа. - 1984. - 118с.
16. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. - 416с.
17. Валентій Л. Мовний аналіз як метод навчання // Дивослово. 1996. - №3. - С.40-43.
18. Мельничайко В. Елементи лінгвістичного аналізу художнього тексту на уроках мови // Дивослово. - 1998. - №2. - С.15-18.
19. Мельничайко В. Лінгвістика тексту в шкільному курсі української мови. - К.: Рад. школа, - 1986. - 168 с.
20. Пентилюк М.І. Аналіз тексту на уроках мови // Дивослово. -1999. - №3. - С.30-33.
21. Пентилюк М. Мовленнєві помилки та принципи їх класифікації // Українська мова і література в школі. - 2003. - № 3. -С. 26-29.
22. Цетлин С. Речевіє ошибки и их предупреждение. - М.: Просвещение, 1984. - 128с.

Контрольні завдання до практичних занять із дисципліни

«Методика викладання російської мови»

1 вариант

1. Списывание, диктовка, свободное письмо, разбор – это типы упражнений по...
 - а) орфографии;
 - б) грамматике;
 - в) лексике;
 - г) пунктуации.
2. Раздел методики преподавания русского языка, в котором описывается процесс формирования у учащихся орфографических умений и навыков, – это...
 - а) методика пунктуации;
 - б) методика орфографии;
 - в) методика стилистики;
 - г) методика развития речи.
3. Пунктуационное оформление предложения в целом или отдельных его элементов, которое могут быть обозначено разными знаками препинания, но которое характеризуется тем, что знак и место знака определяется пунктуационным правилом – это...
 - а) орфограмма;
 - б) орфографическое правило;
 - в) пунктуационное правило;
 - г) пунктограмма.
4. Знания по пунктуации и пунктуационные умения – это...
 - а) виды работы по пунктуации в школе;
 - б) задачи работы по пунктуации в школе;
 - в) цели работы по пунктуации в школе;
 - г) содержание работы по пунктуации в школе.
5. Что является задачей изучения стилистики в школе?
 - а) понять особенности происхождения иностранных слов, употребляемых в русском языке;
 - б) привить ученикам чувство любви к применению орфографических правил;
 - в) развить языковую интуицию учащихся через сознание стилевой структуры контекста;
 - г) уметь употреблять различные стили только в устном общении.
6. Что необходимо сделать для того, чтобы специфика каждого функционального стиля была осмыслена учеником?
 - а) следует поставить функциональный стиль в условия, моделирующие экстралингвистическую основу данного стиля;
 - б) следует привести примеры употребления различных стилей при помощи кинохроники;
 - в) следует приучить учеников разделять понятия, относящиеся к разным стилям (например научные термины);
 - г) следует общаться с учениками исключительно научным стилем.

7. Какие признаки речевой ситуации формируют разговорный стиль?

- а) неофициальность, непринужденность общения;
- б) официальность, эмоциональность;
- в) конкретность, научность;
- г) доказательность, точность.

8. К какому функциональному стилю относится данный отрывок?

Сидорович плохо спал ночью, то и дело, просыпаясь под раскаты грома и сверкание молний. Это была одна из тех ужасных ночей, когда хочется закутаться под одеяло, высунув нос для притока воздуха, и представлять что ты в шалаше в дикой степи за сотни километров до ближайшего города.

Вдруг откуда ни возьмись Сидоровичу по уху проехала ладонь спавшей рядом жены:

– Спи уже, путешественник, – простонала она, сонно причмокивая языком.

Сидорович обиженно отвернулся, надувшись. Он думал о Тайге...

- а) художественный;
- б) научный;
- в) официально-деловой;
- г) публицистический.

9. Что из перечисленного не относится к речевым навыкам?

- а) дать простой, односложный и развернутый ответ на вопрос;
- б) устно или письменно изложить прочитанное или услышанное;
- в) выступать на публике;
- г) составлять планы, конспекты, рефераты.

10. Обогащение словарного запаса учащихся призвано...

- а) повышать его интеллектуальные способности;
- б) умение отвечать на любые вопросы;
- в) правильный перевод иностранных слов;
- г) развить умение употреблять слова в зависимости от типа и стиля речи.

Типы и причины пунктуационных ошибок.

Приведите примеры (2-3) констатирующих правил по орфографии.

Приведите 2-3 примера пунктуационных упражнений аналитического характера.

Приведите примеры (2-3) словарно-семантических упражнений.

2 вариант

1. Опора на связь изучения орфографии с изучением грамматики и фонетики, опора на опознавательные признаки орфограмм – это

- а) частные принципы изучения орфографии в школе;
- б) общие принципы изучения грамматики в школе;
- в) общие принципы изучения орфографии в школе;
- г) нет правильного ответа.

2. ...описывают систему правописания; делятся на две группы: 1) понятия, усваиваемые школьниками; 2) понятия, на которые опирается учитель, организуя учебный процесс.

- а) орфографические понятия;
- б) пунктуационные понятия;

в) стилистические понятия;

г) лексические понятия.

3. Предполагает безукоризненное владение всеми пунктуационными нормами, а также умение адекватно использовать знаки препинания в авторских целях

а) относительная пунктуационная грамотность;

б) относительная и абсолютная пунктуационная грамотность;

в) пунктуационная грамотность;

г) абсолютная пунктуационная грамотность.

4. Наблюдения над логико-предметной информацией, выраженной в предложении, наблюдения над структурой предложения, наблюдение над ритмомелодикой предложения – это...

а) собственнометодические принципы орфографии;

б) собственнометодические принципы стилистики;

в) оощеетодические принципы пунктуации;

г) собственнометодические принципы пунктуации.

5. Что лежит в основе разграничения контрастных типов речи?

а) наличие терминов, употребление синтаксических конструкций, употребление определённого морфем;

б) сфера общения, коммуникативная функция, особенности содержания;

в) наличие или отсутствие жаргонизмов;

г) чёткость произношения звуков говорящим.

6. Какие стили противопоставлены такими признаками: субъективность и эмоциональная экспрессия?

а) художественный и публицистический;

б) художественный и научный;

в) официально-деловой и научный;

г) художественный и официально-деловой.

7. Какому функциональному стилю присущи такие признаки: императивность (долженствующий характер), точность, не допускающая двух толкований, стандартизированность?

а) научному;

б) художественному;

в) официально-деловому;

г) разговорному.

8. К какому функциональному стилю относится данный отрывок?

Можно ли давать урок, если нет классной комнаты? Сдавать экзамен без зачетки в кармане? Вот Виктор В., например, так не думает. Ему 41 год, он не последний человек в одной из страховых компаний и в то же время – студент университета третьего возраста. Во время перерыва на обед или вечером, когда жена Виктора уже спит, жена начинает грызть гранит науки в том месте, которое ему обозначил профессор, стоящий на кафедре в семи сотнях километров от его дома.

а) публицистический;

б) научный;

в) художественный;

г) разговорный.

9. Что в методике русского языка понимается под развитием речи?

а) вся работа, проводимая словесником специально и попутно для того, чтобы ученики овладели языковыми нормами, а также умением выражать свои мысли в устной и письменной форме, пользуясь нужными языковыми средствами в соответствии с целью, содержанием речи и условиями общения.

б) работа, проводимая учеником для того, чтобы овладеть языковыми нормами, а также умением выражать свои мысли в устной и письменной форме;

в) вся работа, проводимая родителями для того, чтобы дети овладели языковыми нормами;

г) работа, проводимая словесником специально и попутно для того, чтобы ученики овладели умением выражать свои мысли в устной и письменной форме.

10. Культура речи, стилистика, связная речь, работа над звуковой стороной речи, работа над значащими частями слова, работа над словом и фразеологизмами, работа над морфологической формой слова, работа над словосочетанием, работа над предложением – это:

а) суть методики русского языка;

б) разделы по изучению русского языка;

в) разделы работы по изучению речи;

г) разделы по изучению методики фонетики.

Охарактеризуйте задачи пунктуации.

Приведите примеры (2-3) негативных правил по орфографии.

Приведите 2-3 примера пунктуационных упражнений синтетического характера.

Приведите примеры (2-3) стилистических упражнений.

3 вариант

1. Написание, соответствующее правилам орфографии, требующее применения этих правил; такое написание слова, которое выбирается из ряда возможных при одном и том же произношении и отвечает определенному орфографическому правилу; определенное, правильное (соответствующее правилам или традиции) написание, которое нужно выбрать из ряда возможных, – это определения...

а) орфографического правила;

б) орфограммы;

в) пунктограммы;

г) пунктуационного правила.

2. Термин «орфограмма» употребляется...

а) в узком и широком значении;

б) в узком значении;

в) в широком значении;

г) в узком, широком и среднем значении.

3. Отражает владение только частью пунктуационных правил

а) абсолютная пунктуационная грамотность;

б) относительная орфографическая грамотность;

в) относительная пунктуационная грамотность;

г) абсолютная орфографическая грамотность.

4. Принцип выразительного «чтения» знаков препинания, принцип развития навыков расстановки знаков препинания в процессе письма, принцип тщательно продуманной регулярной работы над пунктуационным правилом по его осмыслению, запоминанию и применению в процессе выполнения разнообразных письменных и устных упражнений в определенной системе – это...

а) собственнометодические принципы орфографии;

б) собственнометодические принципы стилистики;

в) оощеметодические принципы пунктуации;

г) собственнометодические принципы пунктуации.

5. Что такое стилистические этюды?

а) это примеры употребления различных стилей, представленные в учебниках;

б) это сочинения, которые необходимо написать в научном стиле;

в) это самые важные предложения, представленные в тексте;

г) это небольшие самостоятельные высказывания учащихся, принадлежащие различным стилям и жанрам речи.

6. К какому функциональному стилю речи относится данный отрывок? «Понятие хордовые объединяет позвоночных и некоторых беспозвоночных, имеющих, по крайней мере в некоторый период их жизненного цикла, хорду, полый спинной нервный тяж, жаберные щели, эндостиль, и хвост.» ?

а) научный;

б) художественный;

в) официально-деловой;

г) публицистический.

7. Какому функциональному стилю присущи следующая функция: сообщение информации, а также доказательство её истинности?

а) разговорный;

б) публицистический;

в) официально-деловой;

г) научный.

8. Формирование у школьников умения и навыка связной устной и письменной речи – это:

а) одна из задач методики русского языка;

б) одна из задач методики развития речи;

в) одна из задач изучения морфологии;

г) одна из задач изучения орфографии.

9. От чего зависит выбор способов семантизации слова?

а) от частоты использования слова;

б) от употребления слова в определённом стиле;

в) от контекста;

г) от того, в активный или пассивный запас оно вводится.

10. Что из перечисленного относится к задачам курса развития речи?

а) привить ученикам стремление к чтению;

б) привить ученикам чувство любви к использованию речи;

в) обеспечить усвоение учащимися орфоэпических и грамматических норм русского литературного языка;

г) обеспечить усвоение учащимися знаний по методике развития речи.

Как осуществляется работа над пунктуационным правилом?

Приведите примеры (2-3) регулирующих правил по орфографии.

Приведите 2-3 примера пунктуационных упражнений аналитического характера.

Охарактеризуйте ступени изучения стилистики в школе. Приведите примеры.

Питання до екзаменаційних білетів, екзаменаційні білети
із дисципліни «Методика викладання російської мови»

1. Методика орфографії.
2. Значення, завдання, зміст вивчення орфографії.
3. Поняття орфограми.
4. Типи та види орфограм.
5. Орфографічне правило.
6. Вправи з орфографії.
7. Види диктантів.
8. Засоби виправлення помилок, їх облік та кваліфікація.
9. Методика пунктуації.
10. Значення, завдання, зміст вивчення пунктуації.
11. Поняття пунктограми.
12. Пунктуаційні правила, їх класифікація.
13. Вправи з пунктуації.
14. Види диктантів.
15. Формування пунктуаційного зору.
16. Робота зі стилістики, її значення, завдання та зміст.
17. Види стилістичних вправ.
18. Поняття стилістичної помилки.
19. Попередження та виправлення стилістичних помилок.
20. Формування комунікативних вмінь. Зв'язне мовлення.
21. Значення, завдання та зміст роботи з розвитку мовлення.
22. Методика розвитку мовлення учнів, її значення, завдання, зміст і принципи роботи.
23. Збагачення мовного запасу школярів.
24. Значення, завдання, зміст цієї роботи.
25. Основні засоби тлумачення нових слів, робота з активізації їх у мовленні, Словарні вправи.
26. Тематичні словнички.
27. Оволодіння нормами літературної мови.
28. Значення, завдання, зміст цієї роботи.
29. Основні поняття культури мовлення.
30. Класифікація мовних помилок та недоліків в усному та письмовому мовленні учнів.
31. Робота з їх попередження та виправлення.
32. Види вправ з культури мовлення.
33. Види роботи з розвитку зв'язного письмового мовлення.
34. Переказ, його види та місце в системі роботи з розвитку зв'язного мовлення.
35. Методика роботи з напису переказів.
36. Твір, його види, методика роботи.
37. Перевірка творчих робіт учнів.
38. Оцінка творів і переказів.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики

Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 1

1. Методика орфографії.
2. Значення, завдання та зміст роботи з розвитку мовлення.
3. Наведіть приклади (2-3) констатуючих правил з орфографії.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики

Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 2

1. Значення, завдання, зміст вивчення орфографії.
2. Збагачення мовного запасу школярів.
3. Наведіть 2-3 приклади пунктуаційних вправ аналітичного характеру.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 3

1. Поняття орфограми.
2. Значення, завдання, зміст збагачення мовного запасу школярів.
3. Наведіть приклади (2-3) словниково-семантичних вправ.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 4

1. Типи та види орфограм.
2. Основні засоби тлумачення нових слів, робота з активізації їх у мовленні.
3. Наведіть приклади (2-3) негативних правил з орфографії.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 5

1. Орфографічне правило.
2. Словарні вправи. Тематичні словнички.
3. Наведіть 2-3 приклади пунктуаційних вправ синтетичного характеру.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 6

1. Вправи з орфографії.
2. Оволодіння нормами літературної мови.
3. Наведіть приклади (2-3) стилістичних вправ.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 7

1. Види диктантів.
2. Значення, завдання, зміст оволодіння нормами літературної мови.
3. Наведіть приклади (2-3) регулюючих правил з орфографії.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 8

1. Засоби виправлення помилок, їх облік та кваліфікація.
2. Основні поняття культури мовлення.
3. Наведіть 2-3 приклади пунктуаційних вправ аналітичного характеру.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 9

1. Методика пунктуації.
2. Класифікація мовних помилок та недоліків в усному та письмовому мовленні учнів.
3. Охарактеризуйте ступені вивчення стилістики в школі. Наведіть приклади.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 10

1. Значення, завдання, зміст вивчення пунктуації.
2. Робота з попередження мовних помилок та виправлення.
3. Наведіть приклади (2-3) констатуючих правил з орфографії.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 11

1. Поняття пунктограми.
2. Види вправ з культури мовлення.
3. Наведіть 2-3 приклади пунктуаційних вправ аналітичного характеру.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 12

1. Пунктуаційні правила, їх класифікація.
2. Види роботи з розвитку зв'язного писемного мовлення.
3. Наведіть приклади (2-3) словниково-семантичних вправ.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 13

1. Вправи з пунктуації.
2. Переказ, його види та місце в системі роботи з розвитку зв'язного мовлення.
3. Наведіть приклади (2-3) негативних правил з орфографії.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 14

1. Види диктантів.
2. Методика роботи з напису переказів.
3. Наведіть 2-3 приклади пунктуаційних вправ синтетичного характеру.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 15

1. Формування пунктуаційного зору.
2. Твір, його види, методика роботи.
3. Наведіть приклади (2-3) стилістичних вправ.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 16

1. Робота зі стилістики, її значення, завдання та зміст.
2. Перевірка творчих робіт учнів.
3. Наведіть приклади (2-3) регулюючих правил з орфографії.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 17

1. Види стилістичних вправ.
2. Оцінка творів і переказів.
3. Наведіть 2-3 приклади пунктуаційних вправ аналітичного характеру.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 18

1. Поняття стилістичної помилки.
2. Класифікація мовних помилок та недоліків в усному та писемному мовленні учнів.
3. Охарактеризуйте ступені вивчення стилістики в школі. Наведіть приклади.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 19

1. Попередження та виправлення стилістичних помилок.
2. Види вправ з культури мовлення.
3. Складіть конспект уроку з орфографії.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра загальної та прикладної лінгвістики
Семестр VII

Дисципліна: **Методика викладання російської мови**

Напрямок підготовки: 6.020303 Філологія*

(Мова і література (російська))

Білет № 20

1. Формування комунікативних вмінь. Зв'язне мовлення.
2. Твір, його види, методика роботи.
3. Складіть конспект уроку з пунктуації.

Затверджено на засіданні кафедри загальної та прикладної лінгвістики
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

Завідувач кафедри
Екзаменатор

Н.В. Коч
Г.Ю. Садова

Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів із дисципліни «Методика викладання російської мови»

Тема. Методика орфографії

Задання для самосотельной работы

1. Просмотрите урок по ссылке
https://www.youtube.com/watch?v=CZ_vv3K8OEI
2. Проанализируйте урок.

Схема анализа урока

Анализ урока по русскому языку,
проведенного студенткой (учителем)

_____ (фамилия, инициалы)

в классе _____ ООШ № _____.

Дата проведения _____

Тема урока: _____

Цель урока: (учебная, развивающая, воспитательная)

Схема наблюдения урока:

Ход урока (содержание)	Положительное в деятельности учителя и учеников	Отрицательное в деятельности учителя и учеников	Примечания

При заполнении таблицы обратите внимание:

1. Организация класса и сообщение задач урока; подготовка класса к уроку.
2. Отвечал ли ход урока его структуре? Определите все этапы урока и сколько времени отведено на каждый из них, то есть выдержаны ли пропорции в структурировании.
3. Отметьте, адекватно учебной и развивающей целям выбраны методы и приемы обучения.
4. Удачно ли подобраны упражнения и логичной ли была их последовательность, содействовали они осуществлению образовательной, воспитательной и развивающей цели, были ли упражнения с учетом индивидуального и дифференцированного подходов к обучению русскому языку? Устанавливалась ли с помощью упражнений связь с предыдущим и следующим материалом?
5. Правильно ли сформулировано домашнее задание? Проводился ли инструктаж к его выполнению?
6. Проанализируйте речь учителя и учеников. Исправлял ли языковые ошибки учеников учитель?
7. Что вы можете сказать о культуре записи материала на школьной доске? Следил ли за этим учитель?

Тема. Методика пунктуации

Задания для самостоятельной работы

1. Просмотрите урок по ссылке
<https://www.youtube.com/watch?v=-VmlSr1dLwE>
2. Проанализируйте урок.

Схема анализа урока

Анализ урока по русскому языку,
проведенного студенткой (учителем)

_____ (фамилия, инициалы)

в классе _____ ООШ № _____.

Дата проведения _____

Тема урока: _____

Цель урока: (учебная, развивающая, воспитательная)

Схема наблюдения урока:

Ход урока (содержание)	Положительное в деятельности учителя и учеников	Отрицательное в деятельности учителя и учеников	Примечания

При заполнении таблицы обратите внимание:

1. Организация класса и сообщение задач урока; подготовка класса к уроку.
2. Отвечал ли ход урока его структуре? Определите все этапы урока и сколько времени отведено на каждый из них, то есть выдержаны ли пропорции в структурировании.
3. Отметьте, адекватно учебной и развивающей целям выбраны методы и приемы обучения.
4. Удачно ли подобраны упражнения и логичной ли была их последовательность, содействовали они осуществлению образовательной, воспитательной и развивающей цели, были ли упражнения с учетом индивидуального и дифференцированного подходов к обучению русскому языку? Устанавливалась ли с помощью упражнений связь с предыдущим и следующим материалом?
5. Правильно ли сформулировано домашнее задание? Проводился ли инструктаж к его выполнению?
6. Проанализируйте речь учителя и учеников. Исправлял ли языковые ошибки учеников учитель?
7. Что вы можете сказать о культуре записи материала на школьной доске? Следил ли за этим учитель?

Тема. Методика развития речи

Задания для самостоятельной работы

1. Просмотрите урок по ссылке

<https://www.youtube.com/watch?v=Rtpao7g6QJM>

2. Проанализируйте урок.

Схема анализа урока

Анализ урока по русскому языку,
проведенного студенткой (учителем)

_____ (фамилия, инициалы)

в классе _____ ООШ № _____.

Дата проведения _____

Тема урока: _____

Цель урока: (учебная, развивающая, воспитательная)

Схема наблюдения урока:

Ход урока (содержание)	Положительное в деятельности учителя и учеников	Отрицательное в деятельности учителя и учеников	Примечания

При заполнении таблицы обратите внимание:

1. Организация класса и сообщение задач урока; подготовка класса к уроку.
2. Отвечал ли ход урока его структуре? Определите все этапы урока и сколько времени отведено на каждый из них, то есть выдержаны ли пропорции в структурировании.
3. Отметьте, адекватно учебной и развивающей целям выбраны методы и приемы обучения.
4. Удачно ли подобраны упражнения и логичной ли была их последовательность, содействовали они осуществлению образовательной, воспитательной и развивающей цели, были ли упражнения с учетом индивидуального и дифференцированного подходов к обучению русскому языку? Устанавливалась ли с помощью упражнений связь с предыдущим и следующим материалом?
5. Правильно ли сформулировано домашнее задание? Проводился ли инструктаж к его выполнению?
6. Проанализируйте речь учителя и учеников. Исправлял ли языковые ошибки учеников учитель?
7. Что вы можете сказать о культуре записи материала на школьной доске? Следил ли за этим учитель?

Тема. Лінгвістичні основи методики навчання російської мови як другої, близькоспорідненої

1. Фонетико-орфоепічні відмінності.
2. Графічні розбіжності.
3. Аналіз змісту орфографічних правил української мови порівняно з російською.

4. Порівняння лексичної та фразеологічної системи двох мов. Поняття про міжмовну омонімію.
5. Різниця морфемно-словотвірних засобів української та російської мов.
6. Граматичні невідповідності української та російської мов.

Література

1. Валгина Н.С., Розенталь Д.Э., Фомина М.И. Современный русский язык: Учебник / Под редакцией Н.С. Валгиной- 6-е изд., перераб. и доп. - М.: Логос, 2002. - 528 с. або <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook107/01/index.html>
2. Гужва Ф. К. Современный русский литературный язык. – К.: Вища школа, 1978. – 246с.
3. Жовтобрюх М. А. Курс сучасної української літературної мови. Ч.1, 4-е вид. / М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик. – К.: Вища школа, 1972. – 402 с.
4. Кочерган М. Словник російсько-українських міжмовних омонімів. – К.: Академія, 1997. – 400 с.
5. Панов М.В. Современный русский язык. Фонетика. – М.: Высшая школа, 1979, с.18-21.
6. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоєпія, графіка, орфографія. — К., 1981.-151с.
7. Хорошковська О.Н. Методика навчання української мови у початкових класах шкіл з російською мовою викладання. – К.: Промінь, 2006. – 256 с.

Практичні завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати фонетико-орфоєпічний матеріал двох близькоспоріднених мов та заповнити порівняльну таблицю «Фонетико-орфоєпічні відмінності систем української та російської мови».
2. Визначити розбіжності у графічних системах української та російської мов та написання, що найбільше здатні потрапляти під інтерферентний вплив російської мови. Дати їх методичну характеристику.
3. Законспектувати §2 Розділу 2.4. «Аналіз змісту орфографічних правил української мови порівняно з російською» літературного джерела №7. Зробити висновок.
4. Ознайомитися зі словником міжмовних омонімів. Виписати 10 прикладів мовного матеріалу.
5. Визначити, чим відрізняється матеріал розділу «Будова слова» в українській та російській мовах (див. стор. 136, джерело №7).
6. Навести приклади граматичного матеріалу, що повністю збігається в українській і російській мовах (граматичні поняття та деякі граматичні форми) та матеріалу, який збігається частково (в основному граматичні форми). Дати його методичну характеристику.

Порівняльна таблиця «Фонетико-орфоєпічні відмінності систем української та російської мови»

Фонетичне явище	Особливості, характерні для російської мови	Особливості, характерні для української мови
Голосні:	-	-

[a] у сильній позиції		
[a] у слабкій позиції	Майже непомітні. Більш відкритий.	Менш відкритий.
[o] у сильній позиції	-	-
[o] у слабкій позиції	Піддається кількісній і якісній редукції.	Наближається до [y] в складах перед наголошеним [y].
...		
Приголосні:		
...		
Чергування:		
...		

Тема. Напрями і види роботи з розвитку мовлення на уроках російської мови у школах з російською мовою навчання

1. Вправи і завдання для формування умінь усного російського мовлення молодших школярів.
2. Розвиток зв'язного писемного мовлення російською мовою.
3. Переклад у системі початкового навчання російської мови російськомовних учнів.

Література:

1. Большакова І. Ситуативна навчально-мовленнєва діяльність школярів на уроках української мови // Початкова школа. – 2002. - №10. – С.9-11.
2. Воскресенська Н.О., Свашенко А.О. Дидактичний матеріал з розвитку мови в 4 класі :Посібник для вчителів. – К.: Рад. шк., 1990. – 96с.
3. Павлик О.А. Актуальні проблеми розвитку писемного мовлення молодших школярів на уроках української мови у школах з російською мовою навчання // Збірник наук.праць. Педагогічні науки. Вип. 17. – Херсон: Олді-плюс, 2001. – С.295-299.
4. Павлик О.А. Система вправ з розвитку писемного мовлення третьокласників на уроках української мови // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 20. Частина І – Херсон: Айлант, 2001. – С.143-148.
5. Тельпуховська Ю. Переклад у системі початкового навчання української мови російськомовних учнів // Початкова школа. – 2002. - №5. – С.39-40; №6. – С.25-27.
6. Хорошковська О.Н. Методика навчання української мови у початкових класах шкіл з російською мовою викладання. – К.: Промінь, 2006. – 256 с.
7. Хорошковська О.Н., Охота Г.І. Українська мова: Читання і розвиток мовлення: Підручник для 3 кл. шкіл з російською мовою навчання. - К.: Промінь, 2003. - 160с.
8. Хорошковська О.Н. Розвиток мовлення молодших школярів: Посібник для вчителів.-К.: Рад. шк., 1985. - 94с.
9. Хорошковська О.Н. Розвиток українського мовлення молодших школярів // Початкова школа – 1997. - №8. – С. 14-17.

Практичні завдання для самостійної роботи

1. Дібрати (або підготувати) ілюстративний матеріал для розвитку усного мовлення учнів: аудіозаписи виразного читання, ілюстративні малюнки, ситуативні картки.
2. Дібрати дидактичний матеріал (5 вправ) з розвитку писемного мовлення. На формування яких ще умінь спрямовані ці вправи?
3. Скласти опорний конспект статті (джерело №5).
4. Дібрати 3 тексти для перекладу з української на російську мови учнями 5 класу.

Тема. Принципи, методи і засоби навчання російської мови як другої

1. Характеристика принципів навчання російської мови як другої у початкових класах.
2. Методи навчання російської мови як другої.
3. Основні засоби, що використовуються на уроках російської мови.

Література:

1. Пентилюк М.І. Вивчення української мови в школах з російською мовою навчання. – К.: Рута, 2000. – 128с.
2. Трунова В.А. Розвиток мовлення молодших школярів в умовах білінгвізму. – К.: Вища шк., 2001. – 98с.
3. Українська мова. 1-4 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою // Початкова школа – 2012. - №6 (вкладка).
4. Хорошковська О.Н. Лінгводидактична система початкового навчання української мови у школах з російською мовою викладання. - К.: УкрНДІПСК, 1999. – 305с.
5. Хорошковська О. Використання ігрових вправ у процесі формування усного українського мовлення учнів 1 класу шкіл з національними мовами навчання // Початкова школа. – 2012. - №7. – С.23-26.
6. Хорошковська О.Н. Методика навчання української мови у початкових класах шкіл з російською мовою викладання. – К.: Промінь, 2006. – 256 с.
7. Хорошковська О.Н. Тренувальні методи навчання державної мови // Початкова школа – 1996. - №10. – С. 39-41.
8. Хорошковська О.Н., Охота Г.І. Українська мова. Усний курс: Підручник для 1 класу шкіл з російською мовою навчання. К.: Освіта, 2002. - 288с.
9. Хорошковська О.Н., Охота Г.І. Українська мова: Читання і розвиток мовлення: Підручник для 3 кл. шкіл з російською мовою навчання. - К.: Промінь, 2003. - 160с.

Практичні завдання для самостійної роботи

1. Скласти понятійний словник з теми.
2. Заповнити таблицю (за зразком), користуючись матеріалом, поданим у джерелі №5 (стор.25-39).

Принцип	Сутність принципу	Специфіка його реалізації на уроках української мови як державної у молодших класах

<p>1. Урахування особливостей першої мови</p>	<p>Навчання російської мови відбувається на ґрунті міцних знань, умінь і навичок з рідної мови з організацією транспозиції та попередженням її інтерферентного впливу.</p>	<p>1. Ураховується спільне і відмінне у навчальному матеріалі російської і української мов під час визначення змісту і способів презентації навчального матеріалу, окреслюються навчальні завдання та система вправ. 2. Під час визначення навчальної мети визначається міцність сформованих знань, умінь і навичок з російської мови та способи ефективної організації навчання.</p>
<p>2. Випереджувального формування усного мовлення</p>		
<p>3. Природовіповідності та культуровіповідності</p>		
<p>4. Комплексного підходу до формування мовленнєвих умінь формування</p>		
<p>5. Комунікативної спрямованості навчання</p>		
<p>6. Оптимального співвідношення між знаннями з мови та мовними й мовленнєвими фактами</p>		
<p>7. Забезпечення мовного середовища та установки на мовлення</p>		
<p>8. Науковості, систематичності доступності</p>		
<p>9. Мотивації навчального процесу та взаємозв'язку навчання, виховання й розвитку дітей</p>		

10. Індивідуалізації та диференціації навчання		
11. Наочності навчання		

3. Користуючись програмою та підручником (джерела №3 і 8) проілюструвати реалізацію принципу випереджувального формування усного мовлення під час вивчення української мови як другої.
4. Прорецензувати статтю (джерело №7) за схемою: назва статті, автор, де розміщено статтю, тема статті, чому вона є актуальною, основні положення статті, висновки, яких дійшов автор статті, де може бути використаний методичний матеріал.
5. Дібрати прийоми, за допомогою яких реалізується: а) пояснювально-ілюстративний метод, б) частково-пошуковий метод (метод евристичної бесіди) на уроках української мови як другої.
6. На прикладі 2-3 тем з української мови (див. джерело №9) в 3 класі прослідкувати, як реалізуються тренувальні методи. Навести зразки оперативного та продуктивно творчого методів навчання.
7. Охарактеризувати контрольно-оперативний метод. Дібрати тексти і завдання до диктанту з мови.
8. Скласти схему «Засоби навчання російської мови у середніх класах».
9. Підготувати роздавальний матеріал для учнів (картки із завданнями, перфокарти, сигнальні картки) на вивчення однієї з орфографічних тем.

Тема. Розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності на уроках російської мови

1. Навчально-мовленнєва діяльність школярів на уроках російської мови.
2. Види роботи для вироблення аудіативних умінь учнів.
3. Розвиток умінь розмовляти російською україномовних школярів.
4. Корекція вмінь читати російською україномовних школярів.
5. Удосконалення писемних умінь учнів на уроках російської мови.

Література:

1. Большакова І. Ситуативна навчально-мовленнєва діяльність школярів на уроках української мови // Початкова школа. – 2002. - №10. – С.9-11.
2. Воскресенська Н.О., Свашенко А.О. Дидактичний матеріал з розвитку мови в 4 класі :Посібник для вчителів. – К.: Рад. шк., 1990. – 96с.
3. Гудзик І.П. Аудіювання українською мовою. Вчимося слухати і розуміти почуте (для шкіл національних меншин): Посібник для вчителів початкової школи. – К.: Педагогічна думка, 2003. – 144 с.
4. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи. Українська мова (державна) // Початкова школа. – 2008. - №8. – С.16-20.
5. Москаленко Л.М.Українська мова. Хочу бути грамотним. Для шкіл з рос.мовою навчання. 4 клас. - Х.: Країна мрій, 2008. – 64 с.
6. Павлик О.А. Актуальні проблеми розвитку писемного мовлення молодших школярів на уроках української мови у школах з російською мовою навчання //

Збірник наук.праць. Педагогічні науки. Вип. 17. – Херсон: Олді-плюс, 2001. – С.295-299.

7. Павлик О.А. Система вправ з розвитку писемного мовлення третьокласників на уроках української мови // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 20. Частина I – Херсон: Айлант, 2001. – С.143-148.
8. Трунова В.А. Розвиток мовлення молодших школярів в умовах білінгвізму. – К.: Вища шк., 2001. – 98с.
9. Хорошковська О., Петрук О. Текст як основа розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності на уроках української мови // Початкова школа. – 2011. - №1. – С.12-14.
10. Хорошковська О.Н. Методика навчання української мови у початкових класах шкіл з російською мовою викладання. – К.: Промінь, 2006. – 256 с.
11. Хорошковська О.Н., Охота Г.І. Українська мова: Читання і розвиток мовлення: Підручник для 3 кл. шкіл з російською мовою навчання. - К.: Промінь, 2003. - 160с.
12. Хорошковська О.Н. Розвиток мовлення молодших школярів: Посібник для вчителів.-К.: Рад. шк., 1985. - 94с.
13. Хорошковська О.Н. Розвиток українського мовлення молодших школярів // Початкова школа – 1997. - №8. – С. 14-17.
14. Хорошковська О. Формування умінь мовленнєвої діяльності (аудіювання й говоріння) в учнів початкових класів на уроках української мови як державної // Початкова школа. – 2011. - №12. – С.12-15.

Практичні завдання для самостійної роботи

1. Зробити тематичні виписки з теми зі статей (проаналізувати не менше 3 статей), розміщених у фахових виданнях.
2. Розробити тестові завдання з читання для учнів 2(3,4) класу, за вимогами звертаючись до джерела №4.
3. Скласти пам'ятку для роботи учнів над текстом.
4. Дібрати дидактичний матеріал для ігор на розвиток аудіативних умінь.
5. Скласти один з алгоритмів (на вибір) методики підготовчої роботи до написання письмового тексту: за опорними словами, за малюнком, за малюнком і планом, за даним початком.

Тема. Аналіз досвіду навчання російської мови

1. Історія розвитку методики навчання російської мови у школах з російською та українською мовою навчання.
2. Науковий внесок Гудзик І.П., Коваль Г.П., Пашковської Н.А., Хорошковської О.Н. у розвиток лінгводидактики близькоспоріднених мов.
3. Аналіз уроку російської мови.

Література:

1. Біляев О.М. Сучасний урок української мови. – К.: Рад.шк., 1981. – 176с.
2. Біляев О.М. Урок української мови в школі з російською мовою навчання // УМЛШ. – 1990. - №9. – С. 5-13.
3. Гудзик І.П. Аудіювання українською мовою. Вчимося слухати і розуміти почуте (для шкіл національних меншин): Посібник для вчителів початкової школи. – К.: Педагогічна думка, 2003. – 144 с.

4. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови : навч. Посібник. - Тернопіль: Астон, 2008.-287 с.
5. Коваль Г. П. Звукобуквений аналіз на уроках української мови у початкових класах. Спецкурс з методики викладання української мови: навч.-мет. посібник. - Тернопіль: підручники і посібники, 2003. – 80 с.
6. Пашковская Н.А. Лингводидактические основы обучения русскому языку: Пособие для учителя. – К.: Рад.школа, 1990. – 192с.
7. Сміліченко Я. Перспективність і наступність у виробленні аудіативних умінь учнів у школах з російською мовою навчання // Початкова школа. – 2011. - №3. – С.31-34.
8. Хорошковська О.Н. Лінгводидактична система початкового навчання української мови у школах з російською мовою викладання. - К.: УкрНДІПСК, 1999. – 305с.
9. Хорошковська О.Н. Методика навчання української мови у початкових класах шкіл з російською мовою викладання. – К.: Промінь, 2006. – 256 с.
10. Хорошковська О.Н., Охота Г.І. Українська мова: Читання і розвиток мовлення: Підручник для 3 кл. шкіл з російською мовою навчання. - К.: Промінь, 2003. - 160с.
11. Хорошковська О.Н., Кутенко Л.О. Уроки усного українського мовлення в 1кл. 4-річної школи з рос.мовою навч. Пос. для вчит.початк. кл. - К: Початкова школа, 2002.-128с.

Практичні завдання для самостійної роботи

1. Підготувати доповідь з актуальних проблем методики навчання російської мови як другої.
2. Скласти анотований список наукових праць одного з лінгводидактів, що працюють у галузі методики навчання російської мови у школах з українською мовою навчання. Структура анотації: тема статті, перелік питань, порушених у ній без розкриття їх змісту.
3. Відвідайте урок класі російської мови у школі з російською мовою навчання та проаналізуйте його за схемою.

Схема аналізу уроку

1. Відзначити, яким був початок уроку (дисципліна в класі, мобілізація уваги учнів, їх готовність до уроку).
2. Охарактеризувати організацію цілеспрямованого повторення пройденого матеріалу з метою підготовки учнів до сприйняття нових знань. Важливо з'ясувати: а) способи перевірки домашнього завдання; їх ефективність; б) види опитування; їх дидактична доцільність, характер відповідей учнів – глибина, осмисленість, зв'язність, правильність; в) які інші способи повторення були використані вчителем – граматичний розбір, робота з наочними таблицями, з підручником і посібником; виправданість з дидактичної точкою зору обраних учителем прийомів роботи.
3. Визначити, в чому полягала мотиваційна підготовка учнів до сприйняття нових знань (формулювання проблемних питань і завдань; установка на глибоке вивчення і міцне запам'ятовування навчального матеріалу).
4. Розкрити способи вивчення нових знань: а) методи та прийоми ознайомлення учнів з новим матеріалом (слово вчителя, розповідь, бесіда, спостереження над мовою, самостійна робота учнів), їх відповідність освітньо-виховним цілям

уроку; б) робота над новими поняттями, правилами (виділення суттєвих ознак понять, диференціація ознак орфограми або пунктограми); в) систематичність, послідовність, правильність організації розумових операцій учнів: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, абстрагування, конкретизації; г) характер питань, що задаються учням (дотримання принципу науковості, вимог логіки і психології, особливості мовного оформлення питань).

5. Проаналізувати способи закріплення матеріалу: а) виконання вправ в усній формі, наведення власних прикладів; б) попереджувальні диктанти зорового і слухового типу; в) ускладнене списування; г) виконання вправ творчого характеру; д) інші види вправ; дидактична доцільність їх використання на уроці; е) диференціація вправ за ступенем складності; є) відповідність використаного вчителем дидактичного матеріалу завданням уроку.

6. Проаналізувати методика домашнього завдання: а) відповідність завдання цілям уроку; б) диференційований підхід до домашнього завдання; в) інструктаж.

7. Відзначити, як підбивалися підсумки уроку, які форми оцінювання учнів використовувалися вчителем; об'єктивність оцінки знань, умінь і навичок учнів.

8. З'ясувати, які наочні посібники і технічні засоби використовувалися на уроці. Наскільки ефективною була методика їх застосування?

9. Встановити, як протягом всього уроку реалізовувалися вчителем дидактичні і спеціальні методичні принципи. Охарактеризувати характер діяльності вчителя протягом уроку і діяльність учнів (вчення).

10. Зробити висновки про те, як на уроці були реалізовані вимоги єдиного орфоепічного і орфографічного режиму.

11. Визначити, чи не було допущено з боку вчителя перевантаження школярів навчальними завданнями або, навпаки, недооцінки сил учнів, що могло висловитися у прагненні педагога використовувати на уроці вправи полегшеного характеру; яким був темп уроку. Яке місце на уроці займала самостійна робота учнів?

12. Встановити, чи досягнуто цілі уроку (навчальна, виховна, розвиваюча).